

అంభోనాణి గ్రంథమాల

(ఆశా.)

దినాకర్ణ సత్యనారాయణమూర్తి,

(అశ్వకుండ.)

గుమ్మలూరి లక్ష్మీస్వసేహకర్క,

(సంవాడపేట.)

దువ్వూరి వేంకటనారాయణ,

(కార్వేర్యి.)

రత్న పుత్రికా -

జయచంద్రియము

గ్రంథకర్త

దివాకర్ల సత్యనారాయణుడు

పి. జె. యస్. వి. యస్. ముద్రాణాలయమున

ముద్రించి ప్రియమింపబడియె.

విజయనగరం.

1923.

సత్యస్వామ్యపంకలితము]

[కల. డి. 0-12-0.

పీఠిక ,

నామిత్రులు కొందఱు చరిత్రాస్మికదృశ్య ప్రబంధంబులనేక
ములున్నవనియు, స్వకపాలితనాఁక రూఢకంబులెన్నియో లేవని
నెద్దియేనొక సమగ్రకథా ప్రదర్శనీయంబగు స్వకపాలిత దృశ్య-
ము రచింపనగుననియు, కోరుటంజేసి నేనీయద్యమమునకుంగడంగి నా
ల్లుగంటలకాలములోఁ బ్రదర్శనమునకు వీలుగనుండునట్టి నాఁకమను
వ్రాసితిని, ఇయ్యది నాప్రథమ ప్రయత్నమగుటయేగాక మొదటి
కూర్పుగుట నిందచ్చటచ్చట గననగు లేఖకముద్రాణాప్రమాద జనిత
దోషంబులఁ దెలిపినచోఁ బునర్ముద్రాణమున సవరణఁ జేసికొందునని
గుణగ్రహణ పాఠీయులగు పాఠకమహాశయులకుఁ గృతజ్ఞుండ నై మిక్కి-
లి విషయపూర్వకముగా నంజలి ఘటించి నింతటితో విరమించుచున్న
వాఁడను.

ఇట్లు విన్నవించు విధేయుడు,

గ్రంథకర్త.

ధూ మి క .

శ్లోగంధ మాలకియ్యది వృధమపుష్పము. దీనిని రచించిన నవారు మ॥ ౮॥ శ్రీ దివాకర్త సత్యనారాయణమూర్తిగారు. ఈతడు బాలకవి. సామెంతోలేదు. ఈరత్నపుత్రికా జయచంద్రియ కథ వీరి స్వయంకల్పితము. కొందఱు మిథుల పోత్సాహముచే నిద్దానిని వీరు రచించిరి. సరిగా నాల్గుగంటల కాలములో బ్రదర్శించుట కనుకూలముగా నుండునట్లు వీరు దీనిజాగ్రత్తగా వ్రాసినట్లు వీరి పీఠికయే చెప్పుచున్నయని. ఈనాటికమును గొన్నినాటకసభా జములీవరకై గొన్నిసార్లు ప్రదర్శించినవి. కాలానుకూలముగా నుండునట్లు పద్యములు సులభశైలిలోనే యుంచిరి. వీరికాంధ్రభాష యన్న నింతంత యభిమానముకాదు. వీరికేకాదు వీరికుటుంబములోని యందఱకును స్వీయభాషపై నెంతోప్రేమ. స్వభాషాభివృద్ధికై ఎంతటి శ్రమలక్షనను బాటుపడఁ జూచెదరు. ఈగ్రంథమాలను నెఱిగిల్పిన వారువీరే. ఉప్యోగమిషను అన్యరాష్ట్రమునందున్నను దమభాషామతల్లినిగూర్చి యిట్లుగానేవ జేయబూనిన వీ రెంతయును ప్లాహితీ తులు. వీరు తలపెట్టిన యీమహాత్మార్యము దినదినాభివృద్ధిని వహించునుగాక ! .

వీరి కవనముమృదువై నాతికఠినమై యొప్పుచుండును. వీరింకను మఱికొన్ని గ్రంథములు రచించినారు. అపియును గొద్దిరోజులలో బ్రకటింపఁబడును. ఒక్క వీరిగ్రంథములనెగాక మహానీయులగు మఱికొందఱుకవుల గ్రంథములు నిందుఁ బ్రకటింపఁబడును. ఇందొకముందుఁ బ్రకటింపఁబడు గ్రంథములు మఱింతయుత్సాహకరములగు గ్రంథము లైయుండును. నవలు, నాటకములు, మహానీయుల చరిత్రలు, చక్కని ప్రబంధములు మొదలుగాఁగల గ్రంథములు ప్రకటింపఁ బడుచుండును. కావున భాషాభిమానులరగు నోయాంధ్రమహా జనులారా! దయపుంచి చందాదారులుగాఁజేరి గ్రంథమాల సభివృద్ధిలోనికిఁ దీసికొనిరాగల భారమునంతయును దమ్మకై నెవై చి యింతటితో విరమించు

అ డా , }
29—10—23. }

భవద్విధేయుడు,
సంపాదకుడు.

ఇందువచ్చుపాత్రలు.

పురుషులు.

సూత్రధారుడు.

చంద్రశేఖరుడు: — చందనాపుకీర్వరుడు.

జయచంద్రుడు: — కథానాయకుడు.

సుశీలుడు: — చంద్రశేఖరుని మంత్రి.

నారదుడు: — దేవర్షి.

ముకుందుడు: — జయచంద్రుని మిత్రుడు.

విజయసేనుడు: — మాళవదేశాధీశ్వరుడు.

భీషముడు: — విజయసేనుని మంత్రి.

దుర్ముఖుడు: — విజయసేనుని సంగక్షి.

మదనుడు: — కళ్యాణపురాధిపతి తనయుడు.

స్త్రీలు.

నటి

చంద్రనదన: — కథానాయకుని తల్లి.

రత్నపుత్రిక: — కథానాయకి.

పుష్పావతి

లీలావతి

}

రత్నపుత్రిక చెలికత్తెలు.

ఇంకను నేవకులు, విమానకుడు మున్నగువారు.

శ్రీరామచంద్రాయనమః

రత్నపుత్రికాజయచంద్రియము.

నాటకము.

నాం ది .

శ్రీలావణ్యవతిన్మహాగుణమణిః • శ్రీరుక్మిణీస్థాడుమణిః
శీలాకేళిగృహంబుజేరి రతికే • శిష్టేల్పుచున్ దేయచున్
హాశిస్త్రిని గోపికాజనమనో • వాంఛాదులస్థూర్పుగో
పాలుండాశ్రిత వత్సలుండొనగు న • ద్భావంబునభ్యాళికిఁ

(నాంద్యంతమున)

మాత్రా:— (ప్రవేశించి తెరవంకఁజూచి) మృదుగాయనీ ! మృదుగా
యనీ! ఇంకను జాలవరచెదవా. కాలవింబనమానీయఁజూచి
యీనభిరువర్జుల దయ సంపాదించుకొనుట యెట్లగు. (నభ్య
లఁదిలకించి తనలో) ఆహా! నేడు బహుసునినము. దండికపు
లంబోలు పండితోద్దండలచే నిండియుండు నీనభామంజరము
స్థనుంగొన నాడెందమమందానందమొందుచున్నది. ఆయిన
వీరియుల్లంబులులసిల్లం జేయఁగలుగుచునాయను సంధియును
మాత్రా మించుకంతనాన్వాంతమున లేకపోలేదు. ఈసాటికి
నటివచ్చుచునేయుండును.

సటి:— (ప్రవేశించి) ఆర్యపుత్రా! కోపపడకుడిదే భవదాజ్ఞానువ
ర్తినినై వచ్చియున్నదాన. కర్తవ్యమాజ్ఞాపింపుడు.

చ. విదితయశోవిశేషులు, వి • వేకధనుల్బుతిమంతులార్యులు
సదయ మనోంబుజాతులును • సారసమేతకవిత్వ వేద్యులు
మదిసలరామునందిడెడి • మానవవర్యులునై న యీసభా
సదులురు మోదమందగనఁ • జాలినదానవు నీవుగావునఁ॥

సటి:— (ఆర్యా! ఎకసక్కములకానన్ను రానియమించితిరి. అట్ల
యిన నిప్పట్టునఁబోయెద. (అనిపోవోవును.)

సూత్ర:— (అడ్డుకొని) సుందరీ! ఏమిసీతొందర. ఎద్దియేనొక
సుందరనాటక మీరంగస్థలంబునఁ బ్రదర్శించి సభికవర్యుల
నానందాన్ని నోలలాకింప నీవ సమర్థురాలవని రానియమించి
తిరి. విదేశమైనదా ?

సటి:— ప్రదర్శనార్హంబగు నాటకంబెద్దియో ?

సూత్ర:— ఏమి! తెలియనేతెలియదా? రత్నపుత్రికా జయచం
ద్రియమని.

సటి:— రత్నపుత్రికా జయచంద్రియమా? ఆర్యా! గ్రంథ
కర్తయో?

సూత్ర:— సటి! నామధేయములతో నవసరమేమి. నీవడిగితివి
గాన, నుడివెనవినుము.

చ. లలికటకాభిదానపుర • లక్ష్మీసోదరులై చెలగుచున్
లలితపనార్థభాషముల • లాలనమొంగిన జోగచూర్యమా
సులయుగ సంఖ్యనొంది సుగు • గుండును సర్వసహామరేడ్పుడ
త్యలభుడు, సాధ్వీయాసరస • చూంబకుబుత్తుడుస్తోత్రీపాత్రికుఁ॥

వెండియు,

ఉ. ప్రియముఁబట్టిగన్గొనగ ♦ బాలుఁడుఘోరముఁగూడుమాగ్ధ్యమున్
 న్నాయని యట్టివాడుఁనుఁది ♦ వాకర'వంశభవుండు సత్యనా
 రాయణమూర్తి నాముఁడిది ♦ వ్రాసెనుజెల్లుగ రత్నపుత్రికా
 ఖ్యాయతమైన నాటకము ♦ నొససనభ్యులు మెచ్చనాడనొ॥

సటీ— తెలిసినది. తెలిసినది. ఈనభాసదులియ్యది వినఁదగినదై
 కనఁదగినదై యున్నందున నియ్యదియే ప్రదర్శింతము.

సూత్ర:— సటీ! నీవన్నటుల నీనాటకముననే ప్రదర్శింతము.
 మునుముందు మృదుమధుర కోకిలస్వరంబున నొకగానము
 గానిమ్ము.

సటీ:— ఏముతువు ననుసరించి ?

సూత్ర:— సర్వజనాను రంజితంబగు వసంతముతువనునొంచి,

సటీ:— చిత్తము.

లయగోపి.

రంగయియహస్సులు బె ♦ డంగయి దనర్పగభ

జంగములుగాలికి సొ ♦ రంగములువీడక

భృంగపికీరముల ♦ సంగతిజెలంగు నన

రంగమనఁ దెవ్మరల ♦ సంగశరరాజ

భృంగములువెడియుఁ దు ♦ రంగములుగూడి బహి

రంగమున వింతగను ♦ జెగుఁనుదాటక

బంగరుహసింపఁగల ♦ రంగయిన పూవులుకు

రంగనయనాత్మలను ♦ బొంగిలిఁగజేయక॥

సూత్ర:— ప్రేయసీ! తెన్నగాబాఁటివి. నీగానమున కాగానవి
 ద్వా విశారదుఁడగు నారద మునీంహుఁడును సరిరాడయ్యె
 (అని ఒకవైపుచూచి) అదిగో! అటు కనుగొనుము. కను
 గొనుము.

తే. గీ. చంద్రశేఖరభూపతి ♦ సచివవర్యుఁ
డగు సుశీలునితోనిట ♦ కరుదెంచు
చున్నవాడింక మనమిట ♦ నున్నకార్య
భంగమగుగానరమ్ము ని ♦ వాసమునకు॥

(నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రస్తావన.

శ్రీరామచంద్రాయనమః.

ర త్న పు త్రి కా జ య చ ం ద్రి య ము .

పృథమాంకము.

1 వ, రంగము.

(చంద్ర) శేఖరమహారాజు, మంత్రి, సుశీలుడు, గూర్చొనియుందురు.)

చంద్ర:— అమాత్య శేఖరా ?

మ. మనరాష్ట్రంబునఁగల్గు భూసురవరుల్ ♦ మాన్యక్రియా నక్తులై
జనుచున్నారలె ? క్షత్రియోత్తములు రా ♦ జ్యంబెష్టడున్వీడకే
ఘనతేజంబున నేలుచుందురె ? మహా ♦ కారుణ్య భావంబులన్
జనులన్జూచుచు నున్నవారలెగదా ? ♦ సౌఖ్యంబులం జెందగ
న్వినయస్ఫూర్జితవృత్తినొప్పచు నణి ♦ గబ్బిందంబులున్నారలే?॥

సుశీ:— యైపాలచూడామణీ ! భవత్పాలనంబునఁ బ్రజల కిసు
మంతయైననుఁ గొఱంతకలుగునే.

కం. మనరాష్ట్రంబునఁ గల్గెడు
జనులెల్లరు సౌఖ్యపడుచు ♦ సఖ్యముతోడన్

వినయంబుగానఁ బలుచుచు

ఘనమొప్పఁగ నున్నవారు • కరుణాభరణా॥

వెండియు, నలుతెగలవారును నమతమ నియమితకార్యంబుల
యందానక్తి మొండయి కడుజాగరూకతతో మెలఁగుచున్నవారలు.

చంద్ర:— మంత్రీపుంగవా ! దేశము సుఖముగనున్నందులకు సం
తనమొందవలసినదేగాని నాకంతకంత కంతరంగమున వంతబొ
డముచున్నది.

సుశీ:— రాజేంద్రా ! కారణమేమైయుండునో ?

చంద్ర:— వినము,

ఉ. ఏటికికీర్తి, యీపుడమి • నేటికిభోగములందుచుంటి యిం
కేటికి, బ్రాణముల్ నిలుపు • తేటికి సంతతిలేని యట్టి నా
బోటిజనాధి నాథులకు • భూరిపరాక్రమ విక్రమంబు లిం
కేటికిఁజెల్పు మంత్రీవర ? • యేగెదననిదె నాకమున్దనన్ ॥

సుశీ:— పృథ్వీశ్వరా ! గుండనెందులకు !

మత్త. చింతల్లేలును బాసిరా జ్యము • క్షేమమొప్పు జనాశిక్తి
వితవితగ నేలనీకగు • విశ్వమంతయు భోరునన్

చంద్ర-చింతల్లేలులఁ బాయనాను • సుశీలఁజెల్పుము శీఘ్రమే
సంతసంబు మరెల్లుబొందుదు • క్షౌతలంబున నేనికన్ ॥

ఇంతియొకాక “ అపుత్రీశ్వరతిర్నాస్తి ” యను పండితవాక్య
ము వినియుండలేదా ! సంతానము వడయనివారికి గతిలేదనుమాట
వినలేదా ! గనలేదా !! వెండియు సన్యాసులు మొదలగువారు మా
ద్భువాంబున భోజనాదు లందెదగన్ననదియు సున్నయే. అష్టయిశ్వ

ర్శంబులు, దేవేంద్రపదవియును సంతానముతో పరియగునా. వెండియు “సుపుత్రః కులదీపకః” అని విబుధులు వత్కాణించియున్నారు. ఓయీ! నచివవరా! ఇహలోకమందుండి జననిందితుండనగుటకన్నఁ బరలోకమందుండి యనిందితుడనయ్యెన.

సుశీః— రాజస్యమాడామణీ! తమరు వత్కాణించినదంతయు నిక్కువమేగాని, అలాటలిఖితారేఖా పరిహారష్టన్ సశక్యతే, యని యిదివరకే విశదము.

తే. గీ. తలనూవ్రాసిన వ్రాతను • దప్పజేయ
ధాతకై నను శక్యమే • ధరియిందు
మదిరిగుందంగ ఫలమేమి • సూనుమయ్య
చంద్రశేఖరభూపాల! • సత్యశీల!

మఱియుఁ బండిత్యాగ్రగణ్యు “లవశ్యమను భోక్తవ్యం కృతం కర్మశుభాశుభమ్” అనెడి పండితనాక్కుమనకుఁ జెలిసిననంగతియే. అనఁగా సమయాసమయములయందు సంభవించు సుఖదుఃఖంబులఁ దప్పక ననుభవింపవలయుననికదా తెలియవలయును.

దావాః— (ప్రవేశించి) చంద్రశేఖరమహారాజా! జోహారు! జోహారు!!

సుశీః— ఓరీ! ఏమిరా ద్వారమునఁగల విశేషములు?

దావాః— మహాప్రభూ! జరపనారవలె తెల్లలి గడ్డంబును, మఱి యూడవలె సఖిసఖవర్యంతము వ్రేలాడు జడలును, తెడ్డువలె తంబురయును గల యొక బైరాగినచ్చి తనరాక దేవరవారికి దెలుప నన్నుఁబంపెను.

సుశీః— ఓరీ! సత్వరంబాతని మిక్కిలి విషయపూర్వకముగా లోని కిందోడ్కొనిరమ్ము.

దావా:— చిత్తము. మహాపృథ్వా. (నిష్క్రమించి మఱు
నారదునితోఁ బ్రేషించును.)

నార:— క. నారాయణ నారాయణ!
నారాయణ కాపుమయ్య • నందకుమారా
నారాయణ దామోదర
శ్రీరాధాకృష్ణగొల్తు • జితమునందుక॥

చంద్ర:— (గద్దయడ్చి) మునికులతెలుకా! నమసాగరంబు లాచరిం
చుచున్నాను. (నమసాగరముచేయును.)
సుశీ:— మహాత్మా! మదీయ వందనములందుకొనుడు. (అని పం
దనముచేయును.)

నార:— మీతిరువురకు మంగళమలగు గాక!
చంద్ర:— మహాత్మా! ఈయచితాసన ములంకరింపుడు. (అనన
ము చూపును.)

నార:— (నారదుడు కూర్చొని) రాజా! నీవును గూర్చుండుము.

చంద్ర:— (కూర్చొని)

చ. మునివర! యోదయాహృదయ! • పూర్వభవంబున నెట్టిపుణ్యమే
నొనరించినానో, మీపదప • యోరుహముల్ గనుగొంటినింక నా
మనముననున్న కోరికల • మానవసాధ్యములైనబొందఁగా
ననువులభించె మతులము • నగదెను ధన్యత సతకృపానిధి॥

నార:— రాజా! నీవాంఛితం బెద్దియో నేనెఱింగితిని.

చంద్ర:— దేవా! సర్వంబు నెఱుంగు మీబోటివారికిది యొక
పితయో?

సుశీ:— మునికులశేఖరా! మీబోటివారికిఁ దమవంటి భూనురవ
ర్తుల దర్శనమే కడుకష్టము. నేడు మిమ్ముగన్నంతనే దెం

దను సఁ బొందుపరుపఁబడిన సందియములెల్లయు నివర్తిత మయ్యె. దేవా ! సత్యశీలుండును, రాజాధిరాజునిరువాంకి తుండును, సుజనులకిష్టుండును, దుర్జనులకు గఘ్ఠుండును, సం దనాపుఁపాలుండును నగుమాచంద్రశేఖర మహారాజుగారివం తలనివర్తింపఁ గటాక్షించి యానందాబ్ధినోలలాడింపుడు. క

నార:— ఓయీ ! మంత్రీపుంగవా దివ్యదృష్టింగమంగొనఁ దప్ప మీయేలిక కోరిక లీడేరునని కన్నట్టుచున్నది.

సుశీ:— మునీశ్వరా ! తమ యనుగ్రహమున్నచో గోరిక లీఁగిరుట కు గొఱంతయేమి? ఇంతియెగాక తాముతలంచిన కార్యములీ డేరకుండునా?

చంద్ర:— తాపసోత్తమా ! ఇన్నినాళ్లకు నాజన్మము సాఫల్యము నొందెను.

నార:— రాజోత్తమా ! నీకొక హితవుగఱపెదఁగాని కడునిడుమలము నుంగనొనను సందియముచే నింతదనుక నూరకుంటిని.

చంద్ర:— దేవా ! మీపదపంకజములు నాహృదయమున సెఱివసించి యున్నంతకాలము నాయుడుమలు కడతేరకుండునా.

నార:— వేరొక సందియము గలదు.

చంద్ర:— దేవా ! అదెద్దియో సెలవీయ వేడెద.

నార:— నీహసర్వుకార్య మేరికిని తెలియఁబరువక నీహంటరిగా న మకూర్చునగును.

చంద్ర:— భవదాజ్ఞాను సారముగాఁ జేయ ను ద్యక్తుఁ డ నై యున్నాఁడను.

నార:— అట్లయిన సావధానచిత్తుండైనై యొకఁడొప్పును. భవ దీయపురంబున కుత్తిరభాగంబునందొక వివిసంబుగలదు. నీ వాకాసనంబున కరిగి నలుదెసలఁ బరీక్షించు ననసరంబున నీ నయనంబులకొక శిలోశ్చయము గానఁబడును. నీవద్దానిఁ జేరి మూఁడహారాత్రంబు లచ్చటనుండి మూఁడవదివసంబు నీవాశిలోచ్చ యాగ్ర భాగంబునకుంజని యుండుము. నా

టిడినము నూర్వోదయారంభమున నొక్కటియే ఫలముగల రసాలసాగమొకటి కానంబడును. తదుపరి నాగూమృఫలంబునంగోసి యర్థాంగికేదినిత్తువేని దప్పక నీకోక భానుసమానుండగు బాలుండుదయించును. కాని కోయునపుడు, తెచ్చునపుడు, భార్యకోనగునపుడు, నీవుతప్ప సితరులు చూడఁగూడదు. వెండియు నటవీసలముగాంచిన తోడనే నీకు భీతి జనింపఁగలదు. ధైర్యమువీడక, భీతిలకుండ నీకార్యమొనర్చుకొనుము. తప్పక సమకూరును.

చంద్ర:— మునీంద్రచంద్రమా! తమ రానతిచ్చినరీతిని కడుజాగరూకతోఁ బ్రవర్తించెద. తమరు నాయెడల గరుణనుజూపి మదీయవంశ వభివృద్ధినందజేసినంగులకుఁ బ్రత్యుపకారం బొనర్పఁజాల నైతిఁ గదాయని నాడెందమున మిగుల గుండుచున్నాడను.

నార:— రాజేంద్రా! సుకృజ్ఞోకుము. సుఖముండుము. నేఁజోయి వచ్చెద.

చంద్ర:— మహాత్మా! చిత్రము. ఈనన్నుదాము కరుణించుడు.

సుశీ:— మునిశ్రేష్ఠా! నే సెలవుఁ గైకొనియెదను.

నార:— చంద్రశేఖర సుశీలులారా! మీరిరువురు సుఖముగానుండుడు. (నిష్క్రమించును.)

చంద్ర:— మంత్రీ! మనముపోయి వచ్చెదమా.

సుశీ:— చిత్రము.

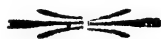
(ఇరువురునివహింతురు.)

(అవనికజారును.)

ప్రదేశము — సౌధాంతఃపురము.

ద్వితీయరంగము.

(చంద్రశేఖరుడు, చంద్రవదన ప్రవేశింతురు.)

చంద్ర— మనోహరీ ! నేడు కడుసుదినము.

చంద్రవ— మనోహరా ! కతమెయ్యది ?

చంద్ర— మోహనాంగీ ! ఆత్మంతంబగు సంతోషవార, నేడు నా
వీనులబడుటయే కారణము.

చంద్రవ— మోహనాంగీ ! అట్లు హర్షాంబుని నోలలాడించిన
మహనీయు లెవ్వరు ?

చంద్ర— గాన విద్యావిశారదుండును, దేవతా మునిచంద్రిండును
నగు నాగదమునీశ్వరులు విచ్చేసి:—

చంద్రవ:— విచ్చేసి యేమని సెలవిచ్చిరి ?

చంద్ర— కాతాక్షణీ ! పుత్రసంతతి గలుగును.

చంద్రవ— (మందహాసవదనయై) జీవితేశ్వరా ! సంతతికలుగునని
యా వక్కాణించిరి. (ఆత్మగతంబున) ఏమి యీసుదినము
జననమాదినదాదిగ నిదివరకును డెందముగొందుచుండ. నేటి
కిగదా నాహృదయఃపద్మము వికసింపజొచ్చె. ఓ దేవకీవసు
దేవనందనా ! ఓ సరకాసురభంజనా ! నేటికిగదా ధన్యుగా
లినిగాఁ జేసితివి. (నాఘనివంకపరిగి) మనోహరా ! పిమ్మ
ట నేమిచరిగె ?

చంద్ర— జీవితేశ్వరీ ! కానననీమకుంజుల మూడహారాత్రిములచ్చు
ట కాలముగడిపి మూడవదినంబున సూర్యోదయారంభమున
నొక రసాలసాల మగువమననియు, దానినొక్కటియే ఫల
ముండుననియు నద్దానిగొనివచ్చి నీ కింకరంబు మనియు,
సెలవిచ్చె.

చంద్రవ:— మనోహరా ! అట్లయినఁ గాననంబున కరుగనియ్య
కొంటినిదా ?

చంద్ర:— సందియమందనేల ?

చంద్రవ:— భూమణా ! ఇప్పుడే జననద్యక్షులై యున్నట్లు గానబ
డుచుంటిరే.

చంద్ర:— అవును.

చంద్రవ:— (విచారముఖమై పాదాంగుళితో నేలనా)యుచుండును.)

చంద్ర:— మనోనాయికీ ! విచారగ్రస్తవై యుంటుకుఁ గతింబెత్తి ?

చంద్రవ:— సుందరాంగా ! తెలియఁబలికితి నేని దాహాగ్రహమం
దుదురేమో యని యారకుంటిని.

చంద్ర:— సుందరీ ! సందియమందక డెందంబునంగల సందియంబె
ద్దియో వడినుడువుము.

చంద్రవ:— ధారుణీశా ! మిమ్ముల విడనాడి నేనొంటి నై యుంటు
మనంబియ్యకొనదయ్య. మీ వెంట సంతసహ కట్టితిని.

చంద్ర:— సతీతిలకమా ! ఘోరకాననాంతరమున కింతులుఁరాబా
డికాదు.

చంద్రవ:— ప్రాణేశ్వరా ! సుందరీమణు లెందువలన నటవీసలిఁ
జేరరాదు.

విభూ:— (ఆశ్చర్యగంభీరము) ఆమె సుందరీమణియట. గడుసుంద
రమే సుందరీమణిగోయ. ఏమీ ! యా యిందము.

నాయువును మించియున్నదా ?

చంద్ర:— జేవీ ! వినుము.

మ॥ హనులుకొ వ్యాఘ్రతురంగజంబుకకురం, గాదుత్ కరుణాభారికీ
త్కరముల్ గడ్డికశల్కధల్లుకములు, కాత్యము బ్యానెమన్
శోభంబు ద్వివిగాఢ నిల్లవలో, జంద్రాంగు లింబాసనా !
యొడుగెసి సమకట్టబాడియగుచే, పో! పో! జనుల్ నవ్వోరే॥

చంద్రివతి: — నాథా ! నారదమునీండుం డాసతిచ్చిన నాక్కల
నృతములుకాకపోయినను మిమ్మువిడనాడి నేనొంటరిగనుండు
టకు సాంతమునఁ జెంతయుచున్నది. అదట్లుండనిండు.
వ్యామృసింహాదివనేచరాదుల కొక్కింతయుజషియను. కావు
న మీయండనుండ సనుజ్ఞ నీయఁగోరెద.

చంద్రి: — దేవీ ! నీసమంజసవాక్య పుంజంబుల కమందానందమ
య్యె. ఆబలవుకదా. మృగసంతతిని గాంచినంతనే హృ
దయ మదురకుండునా.

చంద్రివ: — భూవరా ! నందియహందనెందులకు. నేనించుకంతయు
జడియుదాననుగాను. సుక్షుప్తివంశంబున నుదయించిన నా
కు భీతియగునా. గాన నాముద్దుఁ జెల్లింపుడు.

చంద్రి: — సుదతీ ! నీవు నారీరత్నమవయు, నేనుడివిచందంబున
ఘైర్య విక్రమాది గరిమంబులకే నెంతయు సంతసమందితి.
గాని వేరొకసందియముఁగలదు.

చంద్రివ: — వసుందరాధిపా ! విననగునేని, అదెద్దియో సెలవిం
డు. ఆలకింపఁ జిత్తము తత్తరపడుచున్నది.

చంద్రి: — మనోహరీ ! నేనాయామృతము గొనివచ్చుతఱిగాని,
దెచ్చుకేగు నవసరంబునఁగాని, కోయునప్పుడుగాని పరు
లెనును జూడఁగూడదు.

చంద్రివ: — ప్రియనాథా ! మీనాథు, అ కు రమియఁజాల.

చంద్రి: — మనోనాథుకీ ! సుకృంబులెను. నేనిక దడవునే
యదాదు. మూడుదింబులలో పొలిపివచ్చెద.

చంద్రివ: — చిత్తము. మీరాక కిదురుచూచుచుండెద.

చంద్రి: — రమ్మ పోవుదను.

(నిష్క్రమింతురు.)

(అవనికవాయిను.)

— —

ప్రదేశము — అరణ్యమార్గము.

తృతీయరంగము.

ప్రవేశము — కొందరుభిల్లులు.

ప్ర. భిల్లు:— ఓరీ ! ఎంకన్నా ఏటిరోయ్ యాయడవి సాలాసిత్రం
గావుంది.

ద్వి. భిల్లు:— ఆవుక్ రోయ్. దాని కేటిగాని, యాతపానకం పెట్టు
న్నాయంటా.

తృ. భిల్లు:— సాలావున్నాయ్. రా. నాతోరా.

ప్ర. భిల్లు:— ఓరీ ! ఎంకన్నా ! ఈతపానకమంటే వడిసన్నావేటా.

ద్వి. భిల్లు:— ఓరీసివోడా ! దానిరుజా నీకేం తెలుసునురా. దా
రలేలాగు రాశానో చూడలేదంటా ! దానిరుసిదానిదే.

తృ. భిల్లు:— ఓరీసివోడా ! సదువుకోన్నందుకు ఫలంరా. చూడు
మీ యెలాసెవ్తాడో.

ప్ర. భిల్లు:— ఓరీ ! మనపాలిగాడికి తాటిపానకమే పానమురా.

ద్వి. భిల్లు:— ఓరీ ! ఎంకడూ ! ఓరీపివోడూ ! యినండి.

నూన్ బీమ్స్ రీజనబుల్ - హిమన్స్ గెట్ డ్రాంక్
ది బెస్ట్ ఆఫ్ టైఫ్ - యాస్ - బట్ - ఇంట్రాగి కేషన్.

తృ. భిల్లు:— సెపాస్. ఓరీ పోలిగా ! ఏదిరా నీసాకాయ్.

ద్వి. భిల్లు:— ఇదగో ! ఇంద కల్లుముంత. (అని యిచ్చును)

తృ. భిల్లు:— (పుచ్చుకొనితా)గినట్లు నటించుచు) వహావ్ ! వహావ్ !
ఏమిరుసి.

ప్ర. భిల్లు:— (నీసాతీసికొని తాగినట్లు నటించుచు) వారేవా ! వా
రేవా !

ద్వి. భిల్లు:— (తాగినట్లు నటించుచు) బళే ! ఏమిరుసి, ఏమిరుసి.

ప్ర. భిల్లు:— (కల్లుదా)వి) ఎహవహావ్ ! వహవహావ్ !

పాట.

హాయిరే సారాయి = బాయఁజాలువారలేరి॥హా॥

ద్వి. భిల్లు:— (మఱుదా)వి) తియ్యతియ్యగున్నాది = తిట్లుతినమ
న్నాది॥హా॥

వారేవా! వారేవా! ఏకల్లురా! ఏకల్లురా! (అని
అటు యిటు దిరుగును)

తృ. భిల్లు:— (కొంచెముతా)వి) ఓరీపోలిగా! దీనిసాటిదేదిరా!

కట్టుముత సెంతనున్న = పెల్లమది యెందుకొరి
నల్లనల్లగెల్లిపోని = మల్లిపెల్లి నేనుకొచ్చు॥హా॥

ప్ర. భిల్లు:— ఓరీయెంకి! ఈఘనమైన సారాయ్ యెక్కడ్దిరా?

ద్వి. భిల్లు:— నీకు తెలదంటా! కొల్లామ్ సంబంఁలో కొన్నాను
కానంటా!

తృ. భిల్లు:— ఒరేయ్! ఒరేయ్! సెప్ప సెప్ప, కొల్లామ్సంబం
మేంటా. నానినేడు. కొల్లామ్సంబం, కొల్లామ్సంబం
చారాయ్సంబంమంటా కొల్లామ్సంబం.

ద్వి. భిల్లు:— అవుకారా! ఈపానకం, తాటిమ్జగ, యింకాకొల్లా
ఆ ఆ (అని నేలఁబడిలేచి) అవుకారా.

ప్ర. భిల్లు:— ఓరీ ఎంకడూ! ఈకొల్లామ్సంబరం చారాయి తీసు
కెల్లి మనయేలికకిస్తే మెచ్చుకొంటాడారా.

(మఃప్వరు పవ్రహదప్పి నాట్యముజేయుచు)

పాట.

“ వద్దురా పెండ్లాము = వద్దురా వద్దురా

ఇద్దరొద్దు నరేగదా = నొద్దునొద్దు వక్కరైనా॥వ॥

మొట్టికాయ మొట్టమొది = మూతిపిరగ గొట్టుతుంది
అట్టునూడ గొట్టుతుంది = జాటుపట్టి లాగుతుంది॥వ॥

కరమాలయ్య బందాలు = కాళ్ళకూ సంకెళ్ళు .
వరవతి తీసిపెట్టు = పక్కలిరగ తంతుంది॥వ॥

కూలిచేసి బ్రతుకవచ్చు = జోలెయెత్తుకొనగవచ్చు
ఆలికాళ్ళ తాపులకు = ఆగలేము, ఆగలేము॥వ॥

పృ. భిల్లు:— అయితే ఎంకడూ ! ఏది తాటిమ్మగ (అని పుచ్చు
కొని త్రాగి) మాచోకుగున్నాదిరా ! వా ! ఏమిచోకురా !
ఓరీ పిచ్చోడూ ! చూడు నిన్నటిరేయి పెద్దమనిసి మనకు
పైకమిచ్చాడుకాడంటా !

ద్వి:— అవురా ! అల్లాడ్ని నరికేమని.

తృ:— ఓరీ ! కొంపనుంచేపేసినావ్. రహస్యం, రహస్యం.

పృ:— ఎప్పుడో మనపని.

ద్వి:— ఎల్ల.

తృ:— అయితే, ఓరీపిచ్చోడూ ! మెకములనరికే ఆయుధం సిద్ధం
చెయ్. పనిపట్టిద్దామ్.

పృ:— ఎల్లగా ! రాపోదామ్, రేపీయాలికి మనమందరహూడ్ని ఆ!

ద్వి:— డొంకలో ఆ! ఆ!

తృ:— సరే. ఏలికనచ్చేవేళయింది. పదంకోరి పోదాము.

(నిష్క్రమింతురు.)

(అవనికవ్రాలును.)

ప్రదేశము — అరణ్యము.

చతుర్థరంగము.

(చంద్రశేఖరుడు ప్రవేశించును.)

చంద్ర:— (స్వాగతము) ఆహా! ఏమి యీకాననమహిమ. కడు చిత్రముగానున్నదే. ఈపిసంబుననుంగొన నాడెందము తల్లడమొందుచున్నది. ఏచాయ గనుగొన్నను భల్లూకనికరంబులే, ఏవంకగాంచినను మృగపతుల సంశతులే, ఏదిక్కుపరికించినను శల్యసంగంబులే, ఏవైపు దిలకించినను గణ్డకచయంబులే గానవచ్చుచున్నవి.

చ॥ అటగన ఘోరసూకర మృ • గాదులుభీతిలజేయుచుండె, హా!
యిటగన వ్యాఘ్రసింహకపు • లెంతయు వ్యాకులచిత్తుజేసె, నె
చ్చటికిఁక నేగువాడనహా! • చయ్యనజేరనెవర్యతాగ్రమున్
కటకట! కాననంబునను • గాచెడువార లిఁకెవ్వరీశ్వరా॥

ఓత్రిపురాస్తకా! ఓపార్యతీశ్వరా! ఓచంద్రశేఖరా!
ఉమా రమణీ మనోరమణా! నన్నీ ఘోరారణ్యంబునకు రప్పించుటెందులకు? రప్పించితివివా! ఎన్నరాని బంధులకా మునుంగజేయుటేల? ఆహా! ఏమి నాజేలతనము. నేపూర్వభవంబున నొనరించు ఫలిత మియ్యెడ ననుభవింపకదప్పనా. అంతియొకాక దేనమునీంద్రుండొనరిచ్చిన వాక్కుల నృతములగునా. వెండియు గడునిడుములగుడువనగునని తొలుత నేవచియించె. ఊత్రియవంశ సంభూతుడనగు నేనీమృగంబులకు భీతిలెదనా! కాని యీమృగాదుల నొకవేళ దాటివచ్చితినేని, యీయంధకార బంధురంబగు విషనమునన్దల

శిల్పచ్చయ మెభ్యంగిజేరుదు. తొలుదొల్త కాత్యాయినీనాథు నా
 స్మృదించి యనంతరమునేడలంచిన కార్యమునకుఁ గడంగెడగాక.
 (చేతులు జోడించుకొని)

పాట.

శంకరా! సాంబశివ! శరణుగిర్నుతప్రియా - శరణునిన్వేషితిని
 చంద్రిధర గావరా॥శం॥

ఏదెనఁగాంచినను శరభహరితతులె నాకెదురురాజొచ్చె గద
 శూలధర బోవరా॥శం॥

ఏంచగానామృఫల మెటుల గనుగొనెదనో యెఱుంగ నీకాన
 నము నెందుజననౌనాహా॥శం॥

(ఒకవైపుజూచి) అదిగో! సింగమిదెనకే వచ్చుచున్నట్లు
 న్నది. ఈశరంబున నాహరిన్మూల్యదగాక. (అని బాణము విడు
 వబోవు నవసరంబున)

(తెరలో)

రాజా! తాళుము. తాళుము.

చంద్రి:— (వరిక్రిమించిచూచి యేరినిగ్లాసక తనలో) ఏమిది? కడు
 చిత్రముగానున్నదే. సింగము దరిజేరుచున్నది. తడవునే
 సిఠినేని బ్రహ్మాదము వాటిల్లును. గాన దానిం గూల్చుట
 యే యుత్తమము.

(అనిశరమెత్తుచుండ మఱి తెరలో)

సు గంధి వృత్తము.

తాళుతాళురాజవర్య • ధర్మమానె సింగముకా
 కోలచేతబూనికూల్ప • గోరుచుంటి, వేటికి
 లీలజేయఁబాడికాదు • లేచిపొమ్మ శీఘ్రమే
 యేలజాగుసేయుచుంటి • విందునుండఁబోకుమా.

(అశ్వర్యముతోతనలో) ఏమిది? ఎవ్వరోగాని మృగేందుని గొల్పవలదని నుడువుచున్నారు. ఎవ్వరైననాకేమి. చంద్రేశేఖరుని కరంబున సీచంద్రహాసమున్నంతకాలము భీతిఁబడకుండు. (ఒకప్పక్కరిఁజూచి) అదిగో! ఎవ్వడో రాత్రించరుఁడీది కుగనకేవచ్చుచున్నవాఁడు. రానిమ్మ. (అనికరవాలంబుదీసికొనును.)

దుర్ము:— (ప్రవేశించి) అశ్వశశశశశశశ. ఓరీమానవాధమా! నీ వెవ్వండవు. విజయనేన మహారాజుగారిచే నియమింపబడి దుర్ముఖునిచే రక్షింపబడువనంబని యెఱుంగవా.

చంద్ర:— ఓరీధానవాధమా! చందనాపురంబేలు చంద్రేశేఖరుఁ డీతండని యెఱుంగవా.

దుర్ము:— తెలియకేమి. నీయట్టిశూరులనెడఁగినో గనుగొంటిని. ఉసురులపై నాశగలదేని వచ్చినమార్గము న్మఱిపొమ్ము. లేనియెడ నిమగ్నరణంబుగఁ బ్రాణంబులు గోలుపోయెదవు.

చంద్ర:— నీపలుకులకు జడియుట కేతఁడు పిరికివందయనుకొంటిని కాబోలు. ఇకనీప్రగల్భములఁ గట్టిపెట్టుము.

దుర్ము:— అట్లయిన గయ్యమున కియ్యకొందువా?

చంద్ర:— సందియమేమి. బాహుబలంబరయనిదోవచ్చి యున్న వాడను. వచ్చినవాడవు లేచిరమ్ము.

దుర్ము:— (కోపముతో)

పంచచామరము.

అరేమరాత్మయిట్లుజలిగ • సంతనేభయంబెనీ
పరాక్రమిక్రమంబులాజి • బాడియానుజూపనే
గరంబుననరించినట్టి • ఖడ్గమిప్పుగాంచుమా
ధరాతలంబునందుఁగూల్తు • ధైర్యమెల్లజూపరా.

ఓరీమానవా! నీవేమేమో ప్రేమలంబులాడుచున్నావు. దా నపురపాతనా నీడానికిమలు నిమేషమాత్రమిచ్చోట నిలతువే

ని నిన్ను గొనియాడెద.

చంద్ర:— (కోపముతో) ఓరీరాక్షసాధమా ; నీకు కాలమానష్ట మగుట చేతనే కాఱుఱచుచున్నావు.

ఉ॥ కండలుకండలొనటుల ♦ ఖండపరాక్రమపిక్రమంబులన్
జెండెదదేహమంతయును ♦ జీరెదవీయ్యలుగాగనీదుమే
నగండలు; ఓరిరకగనుడ ♦ కాలుపురంబునఁ జేతునీభుజా
దండముజూపవచ్చితివ? ♦ ధారుణిగూల్చెదదెల్లకుండినన్ ॥

దుర్ము— ఓరీ ! మాటలకేమిలే. రాక్షసమాయోపాయంబు లె
ఱుంగమి నిభ్యంగిగూయుచున్నావు.

పంచచామరము.

బలంబుజూపవచ్చితొర ♦ పాపినీమనంబునన్
గలుంగునశల్లెల్లవీడి ♦ కాంచుఖడ్గధారచే
బలాయనమ్ముగాకమున్నె ♦ పాణిమేనుదీయుదున్
ఫలంబులేదుజచ్చవెనక ♦ బారుమోరిదుర్మతీ.

చంద్ర:—

పంచచామరము.

హుటాహుటికరణంబొసర్ప ♦ హుమ్మటంచువచ్చితో
మిటారిగాదుహడిమాడ ♦ మేయునుంగుచెంగటన్
గటారిచేతఁబూనిపోర ♦ గానగునిరంబుగా
జటాలునన్దొలంగిపొమ్ము ♦ జాలియయ్యెనామదిన్.

దుర్ము:— ఓరీరాక్షాధమా ! బలాబలంబుల నీకమునననుం గొవెదవు
గాక.

ప్రస్విణీ వృత్తము.

చంద్ర: — దానవా ! ఆశిసి • ధైర్యమఃస్తూపుమా !

రా ! నినుగూల్తుని • ర్భాగ్యవంశోద్భవా॥

దుర్ము: — మానవా ! మానవా • మాటలింకేలసి !

ప్రాణముల్గొందుదు • ర్వాసముల్ మానుమా॥

వెండియుఁ బెద్దకాలంబునుండియు నరమాంసము లేమి మిగుల
గుండుచున్న నాడెందమునకమందాశంద మొనఁగూర్చితివిరా.

చంద్ర: — ఓరోరీ ! రాత్రించరా !! పొరపడితివి. పెద్దకాలం
బునుండియు నీకై నిరీక్షించుచున్న యమనదనంబున స్థలమి
తులనివిడనాడి యాయటవినే తిరుగాడుట యనుచితము గ
దరా. ఇఁక నేని ద్వరపడుము. కృతాంతుని దరికనుపను
ద్యుక్తుండనై యున్నాడను.

దుర్ము: — ఓరీరాజాధమా ! కాచికొమ్ము. (అని గుద్దబోవును)

చంద్ర: — (తప్పించుకొని మఱలగుద్దను)

దుర్ము: — అబ్బా ! నాతాతను జూచితిరా ! (అని కత్తి జలిపించును)

చంద్ర: — (కత్తి జలిపించుచు) ఓరీ రాక్షసాధమా !

ఉ॥ రమ్ము, యనీకమున్ నలువ • రాత్రించరా! యొకమృష్టిఘాతమున్
యమ్మొయటంచు నబ్బురము • నందఁగ నేలఁ బరాకృమంబులన్
గ్రమ్మర జూపఁబడియగుఁ • గాదె మఱొక్కటి గాంచిపోమ్ము,రా
రమ్ము, బిరాన, దుర్ముతి! శ • రాహతి నేలబడంగ నేసెదన్॥

దుర్ము: — (కోపమఱి) ఓరీ మానవాధమా !

శా॥ లావుంజూపుము పెక్కువల్కులవియే • లా, యీలీల, నన్
నీవేగావు త్రిలోక వాసులయినన్ • నేలంబడన్గట్టలే
రీవ్రా చెప్పఁగ నేల, దాంభికములన్ • ఇంకేనియున్నాని, రా
తావ్రారీ మనుజాధమా ! మనుదునే • రాత్రించరున్దాకియున్॥

చంద్ర:— (స్వగతము) ఏమి వీనిప్రలాపములు. ఊరుకున్న కొలం ది కాక మట్టుల గూయుచున్నవాడు. ఇంతియెకాక త్రైలో క్యవాసులును నిద్దురాత్ము నాస్కంధమును జయింపజాల రట. పాక క్రిష్ణాదుగంధరుడ నేనేయని మిగుల విష్టవీ గుచున్నవాడు. అల్పబుద్ధి భావంబు లుదయించుట య నుచితముకాదుగదా. “వినాశకాలే వివరశబ్దః” అను నార్యోక్తి రిత్తయగునా. ఇంక తడవునేసితి నేని, యామ్రీఫ లముచిక్కుట దుర్లభము. అద్దానఁ గార్యమంతయుఁ జె డును. ఈముష్కర రాక్షసాధముని మడియించి కార్యసాధ నోపాయంబునకుం గడంగుటయే శ్రేయస్కరము. (ఒక్కపై పుజూచి) అదిగో అహప్పతి తనకిరణముల నలువంకలకుఁ బ్ర సరింపజేయుచున్నట్లుగపడుచున్నది. ఇప్పుట్లుననిద్దురాత్ముని వధింపకుందునేని సూర్యోదయమగును. అక్కతన నామ్రీ ఫలంబగుపడకుంటయేకాక సంతులేనివాడనయి నిరంతరము పంతతికై ఘేదమందనగును. వీనింగడతేర్చుటయేయత్తమము.

(ప్రకాశముగా) ఓరీ! నీ బాహుబలంబొకసారి చూపుము. (అంతనిరువురు కొలంపడి యుద్ధంబొనరింతురు. దుర్ముఖుడు నేలను గూలును.)

చంద్ర:— అయ్యో! పాశమీ రాక్షసాధమండెంత చెప్పినను విన క సంగ్రామరంగంబుననువులఁ బ సెగదా? ఇంకనామ్రీ ఫలమున్దొనుట కిదియేయదను.

(అనిరసాలసాలముజ్జేరి ఫలంబుద్రెంచి నిష్క్రమించును.)

(అవనిక నాల్గును.)

శ్రీరామచంద్రాయనమః.

ర త్న పు త్రి కా జ య చ ం ద్రి య ము .

ద్వి తీ యాంక ము.

1 వ, రంగము.

[ప్రదేశము - ఉద్యానవనము.

[రత్నపుత్రిక, పుష్పావతి, లీలావతి ప్రవేశింతురు.]

రత్న:— చెలులాగా ! ఈయధ్యానవనంబునుం గనుంగొన నాకం
తకరత కంతరంగంబున నిసుమంతయుఁ గొఱంతలేని సంతస
ము కల్గుచున్నది.

ల య గ్రా హి.

సుందరియిదేగనుమ ♦ మందముదమొందెగను
జందనమహీజములు ♦ విందొనఁగిభే! పా
నందరససాగరము ♦ సందుహృదయంబులను
బొందుగను గూర్చుమిక ♦ రందముఁగనంగా
నిందుఁగనఁగుందములు ♦ సందుఁగనఁజంపకము
లిందుహరిభోగముల ♦ సందసలుపంగా
నిందుముఖులారగన ♦ డెందమికఁడల్లడితె
నందమగునీకుసుమ ♦ బృందములఁగాంచు॥

లీలా:— చెలీ ! నీవమంచానంద మొందుటకుఁ గతంబెద్దియో తెలిసి
కో నఁజాలుకుంటివా?

రత్న:— లీలా ! నేనెదియు నెఱుఁగను.

లీలా:— నెచ్చెలీ ! నానద్దనా దాచిపెట్టెదవు.

రత్న:— ఓసీలీలా ! ఇంతకు నున్నెన్నఁడైన సత్యమాఢితిసా?

పుష్పా:— అవునవును సత్యమేయాడుదానవు. అందుకు నందియం
బంద నెందుకు.

రత్న:— లీలా ! చూచితివా? పుష్పావతినావత్తు మవలంబించినది.

లీలా:— ఎట్లు?

రత్న:— సత్యమేయాడుదాననని.

లీలా:— నెచ్చెలీ ! పొరపడితివి. నీపక్షమవలంబించిన దనుటకు
నిర్ధారణయేమి?

రత్న:— సత్యమేయాడుదాన ననుటయే నిర్ధారణము.

లీలా:— ఎన్నటికినికాదు. నీనాడుదాన వగుటచే నిట్లనియె.

రత్న:— సఖియలార ! మీసమంజస వాక్యపుంజంబుల కెంతయు
నబ్బరమందితి. మాటిమాటికి మీరిరువురు నాప్రాణములు
తీయించున్నారు. నేనందుల కియ్యకొననుజుడి.

లీలా:— సఖ ! ఆగ్రహమందనేల?

రత్న:— ఆగ్రహమనకేమున్నది.

పుష్పా:— నెచ్చెలీ!

తే॥ గీ॥ కోపమేటికిమామెడఁ • గోమలాంగి

రమ్ముపోవుదమల్లదూ • రముననుండు

చెట్ల నీడనుఁగూర్చుండి • చేతఁగల్గు

పొత్తములఁదీసిచూతము • చిత్తమలర॥

రత్న:— సఖిలారా ! అటులనే చేయుదమురండు.

(భూరుహముఁజేరి పొత్తముల సరయుచుండురు.)

పుష్పా:— చెలీ! రత్న పుత్రికా! నీమనఁబునందెద్దియో యాలోచన నల్పుచున్నట్టు గన్పట్టచున్నది.

రత్న:— (మందహాసవదనయై యూరకుండును.)

లీలా:— చెలీ! రత్న పుత్రికా! నీడెందఁబునంగల సందియంబెద్దియో తెలియఁబలుక రాదటే?

రత్న:— లీలా! నీపూరకుండుము.

పుష్పా:— రత్నా! నేవిననోచుకొననై తినా?

లీలా:— పుష్పావతీ! నీకంతయుఁ దెలిసి నాపె నడుగనేల?

పుష్పా:— (లీలావతిచెవిలో) ఆపెచేఁజెప్పించుటకు.

లీలా:— ఓసీ! చాలాయుక్తి మంతురాలవే జుమీ.

పుష్పా:— ఓసీలీలా! నీపూరకుండుము. (రత్న పుత్రిక వంకదిలకించి) చెలియూ! మూగదానివలె నూరకుంటివేమి?

రత్న:— చెలీపుష్పావతీ! అడెందులకోగాని మదివికార మగుచున్నది.

పుష్పా:— పూవుటమ్ముల బ్రయోగించుటచే వికారమగుచున్నది.

లీలా:— అట్లనా!

రత్న:— నెచ్చెలులారా! నానామపార్శ్వమంతయు నదరఁదొడంగె.

లీలా:— అదియు నొకశుభసూచక మే.

పుష్పా:— నిజము నిజము.

రత్న:— నెచ్చెలులారా! కొంతదనుక విశ్రామింపననుష్ఠి నీయఁగోరెద.

పుష్పా:— నెచ్చెలీ! నీకిచ్చవచ్చినటులే నలుపుకొమ్ము.

(రత్న పుత్రిక పలుకును.)

పుష్పా:— లీలా! చూచితివా యామె యాందోళనము. పాశ మోక్షాలక నాయన్ను వయెన్నరావి పన్నాగముల నెన్నివన్నుచున్నదో.

లీలా:— నిజము నిజము. లేకవ్వనిగదా! ఆపెనోప మెద్దియును గానరాదు.

పుష్పా:— వహ్వ ! కడుచిత్రముగా నుత్తరమిచ్చితివి. నీజవ్వన మట్టులనే జేయును గాబోలు.

లీలా:— చెలియా పుష్పావతీ ! నాకొక-తికేయననేల. సుందరీమణులందరు జవ్వనమావరించిన తోడనే యనంగుడేయు శరనంగంబుల కోర్వజాలరు గదా.

పుష్పా:— ఓసీలీలా ! చిలుకపలుకుల కేమిలే. మననెచ్చెలి రత్న పుత్రిక యెవని వరింపనున్నదో నీకు చెలియునా.

లీలా:— తెలియకేమి.

పుష్పా:— అంతయుగల్గయ్యె.

లీలా:— నేనన్యతనూడుదానను గాను. నమ్ముము.

పుష్పా:— నిజమేనా?

లీలా:— నిజమే.

పుష్పా:— అట్లయినపక్షమున నాపె వరించిన రాకొమరుండే రాజపుత్రుండో తెలియజెప్పము.

లీలా:— ఏమీ. కతంబడుగుచుంటివా. నేదెల్పుపల్కులు రత్న పుత్రికకుఁ దెలియఁబరచుటకుఁగదా యడుగుచుంటివి.

పుష్పా:— ఎన్నటికినిగాదు.

లీలా:— మఱెందులకు?

పుష్పా నాకుఁదెలియనందున నుడువమఁటిని.

లీలా:— పుష్పా ! వహ్వనమాడితిసి. మనరత్న పుత్రిక జయచంద్రుని నివరించినట్లు కనుపట్టుచున్నది.

పుష్పా:— నీకే యదంతమెట్లు తెలిసినది?

లీలా:— ఆపెముఖముననే వింటిని.

పుష్పా:— ఇంతదనక నాతోఁ దెలుపకుంటివికదా.

లీలా:— తెలుపకుండుటకుఁ గారణము లేకపోలేదు. ఒకనాడు మేమిరువురము కేళికొద్దానకుతీర నికటపద్మాకరంబునకుఁ జనియుంటిమి

పుష్పా:— తరువాత.

లీలా:— కొంతదనుక నేదియెదియో ప్రసంగము జరిగె. పదపడి నన్నుంజేరఁబించి, చెలిలీలావతి! నీకొకరహస్యముంజెప్పెద పరులకుఁ దెలియఁబలుకవలదుజుమాయని నుడువనే నందుల కియ్యకొంటిని. అనంతరమౌ భావముఁ దెలిసికొంటిని.

పుష్ప:— లీలా! నీవునాకు సర్వసఖవయ్యను యియ్యేకాంతముఁ దెలుపకుంటివి. కలియుగముకదా? నీవేమిచేయుదువు. గతించినదానికేమి గాని నెచ్చెలి వరించిన రాకొమారుని చరిత్రమొక్కించుక తెలియఁజేయుము.

లీలా:— వినుము.

తే॥ గీ॥ సాంక్షాముందు, సామ్యుడు • చారుమూర్తి
చందనాపురిపాలుడు • చంద్రశేఖ
రాత్మజుండతడతినద్దు • కాథ్యుడు, జయ
చంద్రుడని బిల్తురెల్లరు • సఖయ! వినుము॥

(రత్న పుత్రిక ఒత్తి గిలుచుండును.)

పుష్ప:— సరియే తెలిసింది. లీలా! నెచ్చెలి లేచుచున్నట్లున్నది. అదుగో కనుఁగొనుము. మఱల నొత్తి గిలుచున్నది.
(అనిచూపును.)

లీలా:— (చూచి) అవును. మన కిరువుర కియ్యడ జరిగిన యావ ద్వృత్తాంతము సంపూర్ణముగా విదదము. నీయభిప్రాయమేమి?

పుష్ప— దానికేమి. అటులేగానిత్తము.

రత్న:— (మేల్కొంచి)

కం॥ చెలిమా! యేమని తెల్పుదుఁ
గలఁగంటిని నిద్రయందు • గడుసుందరుఁడ
నిలనేలు రాజపుత్రుడు
గళయంగా రమ్మటంచు • శాగిటఁజేర్చెన్

పుష్పా:— సర్వసఖి ! కందర్పునిశ్చేపాపుటమ్ములకు లోనయి లెక్క
కురాని పెక్కుస్వప్నములు గనుచుంటివి.

రత్న:— చెలీ ! అపహాశ్యమేకే.

పుష్పా:— నెచ్చెలీ ! అపహాశ్యమునకేమిగాని నీముఖవికాసము గ
నుంగొన.....

రత్న:— అర్థభాగముఁదెలిపి పూకకుంటివేమి. వివరముగా వివ
రింపుము.

లీలా:— పుష్పా ! మనచెలిపంచభాణునకుఁ జిక్కెగదా.

రత్న:— చాలు జాలు నీవాగ్జము.

పుష్పా:— చెలియా ! నీమనంబున కిచ్చవచ్చిన రాకొమరుండెవ్వఁ
డోవినఁ గుతూహలముతో వేచియున్నదానను.

రత్న:— ఓసీ ! ఇంకఁగేళినేయుట మానుము.

లీలా:— పుష్పావతీ ! ఆపె యాగ్రహమందుచున్నది. నీవీక
నూరుకొనుము. నీవెఱింగినచోఁ దెల్పుము.

పుష్పా:— నాకెద్దియుఁ దెలియదు. నీవే నుడువుము.

లీలా:— నాకు నామమంతయుఁ దెలియదు. రెండక్కరములు
మాత్రము నెఱుంగుదును.

పుష్పా:— అవియెవ్వి ?

లీలా:— వినుము. జయ.....

పుష్పా:— మిగిలినయక్కరములు. చం.....దుగ్రి.....డు

లీలా:— ఐదక్కరములు గలుప జయచంద్రిఁడనిగదా విశేషమగు
చున్నది.

రత్న:— (స్వగతము) వీరిరువురునిఁకఁ బాణములఁదీయక మానరు.
ఎకనక్కెములకుఁ గొఱంతలేదు. ఒకవేళ మాఱకొనుమందు
నేని మఱల పఱలఁ గేళినేయుదురు. ఇంత దనుక మాయ
మ్మగారి కొక్కింతయు సీవృత్తాంతమే తెలియదు. తెలియ
బరచక మాఱకొంటిగేని మదిస్సితమిఁడగుటకల్ల. ఆయ్యా!
ఏమిచేయుటకును బాలుపోకున్నది. నేనిట్టి చింతాబ్ధిని నో

లలాడుచుండ నర్మసఖులొకవంకనుండి యపహర్యఃకులఁ జేయుచున్నవారలు. వద్దని గట్టిగాఁ జెప్పితినేని నాచ్చెలులు సన్ను విడనాడిపోవుదురేమో వారిని విడనాడియే. నొక్కనిమేషమాత్రేమయినను మనఃజాల. గుండ నెందులకు ? కానున్నది కాకమానదు.

పుష్పా:— నచ్చెలీ ! కోపమువచ్చినదాయేమి ?

రత్న:— కోపమెందులకే.

పుష్పా:— మాయరుపురితోఁ బెరుగులాడకుండుటకే.

రత్న:— నాకోక్కింతయుఁ గోపములేదు.

(త ర లో)

పుష్పలీలావతులారా ! ఇంకను జాలమాపరుచు చున్నారా. ఈరేయియే నేను మాయత్తవారింటి కరుగనున్నాను. మిమ్ముకూసారి చూడవేడుకగుచున్నది. ఇప్పుడేవచ్చెదమని తెలియఁజెప్పి యింకను రాకుండుటకుఁ గతంబెద్దియో తెలియదయ్యె. వేగముగారండు. వేగముగారండు.

పుష్ప. లీలా:— (అలకించి) నచ్చెలీ ! వింటివికదా ! మాయనుంగుచెలి రాజరాజేశ్వరి నుడివినవాక్కులు. ఇప్పుట్ల నాపెంజూడబోవకుండుమేని మఱల నామెను గాంచు భాగ్యములభిచదు. నీయనుమతిన్గొని యరుగనున్నారము.

రత్న:— దానికేమిగాని, యామెయనుంగు జెలియని నుడివితిరి.

పుష్పా:— అవును.

రత్న:— నేనో?

లీలా:— నీవు సర్మసఖివి.

రత్న:— బాగుబాగు.

పుష్ప. లీలా:— పోయిరమ్మందువా?

రత్న:— నన్నొంటిగ విడవాడి పోయెదరా.

పుష్ప. లీలా:— అతి త్వరితముగా వచ్చెదము.

(మఱి తెరలో)

పుష్ప. లీలా:— రత్న పుత్రికా ! పింటివా మఱి బిలుచుచున్నది.
అత్త వారింటి కేగనున్న మావయశ్యను నొక మామూచి
వచ్చెదను. మేము వచ్చుదనుక నీవీసుమంబుల గోయు
చుండుము. బిరాస నరుదెంచెదము. సెలవొసంగుము.

రత్న:— చెలులారా ! నన్నంతగా వేడుకొనవలయునా ! సరియేపో
యిరండు. మీరాక కెదురు చూచుచుండెద.

పుష్ప. లీలా:— వై శమెవచ్చెదము.

(నిష్క్రమింతురు.)

రత్న:— (నవ్విగతము) నెచ్చెలులు మఱి వచ్చువరకు నీనందనంబునం
గల వివిధరంగుల సుమంబుల గోయుచుండెద.

(అని సుమముల గోయుచుండును.)

ద్వితీయరంగము.

ప్రవేశము— జయచంద్రుడు ముకుందుడు.

జయ:— మిత్రరత్న మా ! ఈయద్యానవసంబునఁ దిరిగితిరిగి కడు
డస్పితిని. నాదురదృష్ట వశంబున నేమృగంబును గానరా
దయ్యె.

ముకు:— సంగడిడా ! పెక్కుదిక్కుల విహరించుటచే డస్సినాడవు.
మెకములగువడని యంతమాత్రమున దురదృష్ట వంతు లగుదు
రా. అఖట కేశనంబునస్థల వింతయేయిది. అల్లదో యా

వంకఁ దిలకింపుము. ఎద్దియోయొకమృగము గానవచ్చుచు
న్నది. చూడుము. (అని చూపును.)

జయ:— (ఒకవంకఁ బరికించి) అవునవును. కానఁబడుచున్నది.
ఏమృగమో తెలియదయ్యె.

ముకు:— ఏమీ తెలియకున్నదా ? శార్దూలముకాదా. మరియొక
మారుచూడుము.

జయ:— (చూచి) అవునుమిత్రమా ! శార్దూలమే. మనవంక కే
వచ్చుచున్నయది. ధానిని గడతేర్చుదమా. వీశిపుచ్చు
దమా ?

ముకు:— బాగుబాగు. తడవునేయంటికి ? నీకుభీతియగుచున్నదా
యేమి తెలియఁబలుకుము. నేఁగూల్చివచ్చెద.

జయ:— మిత్రమా ! ఏమట్లనుచుంటివి. నాకొక్కింతయు భయ
ములేదు. పెండియు.

కం॥ పాణిసఖా ! జయచంద్రిడు
పాణిము లున్నంతదనుక ♦ భయమందడుజు,
మీక్కినుడుల నెల్లులాడితొ !
బాణహతి న్నూలుసిపుడె ♦ పాతెడుమెకమున్॥

(అని బాణముసంధించును)

ముకు:— మిత్రమా ! పరియోచకమాడితిని. నీవు పరాక్రమికిను
ధురంధరుడవనియే నెఱుంగకపోలేదు. మున్నొకప్పుడు మృ
గరాజుంగూల్చుట గన్నులారఁ జూచియుంటినికదా. అదిగో
శార్దూలము మనదావునకే జేరుచున్నది. జాలముసేయక
పై శ్రమె పడనేయుము.

జయ:— (బాణమువిడువ శార్దూలము నేలగూలును.) మిత్రమా
ముకుందా ! నాకు దాహబాధ యధికమగుచున్నది.

పంచచ్చామరము.

ముకుంద డస్సినాడనింక * ముందుబోవఁ జాలహా !
యికెట్లు పోదు నేన్నుగంబి * లేలవచ్చి నాడ, నీ
వాకింతసేరు డెచ్చినాకు * నోసఖా యొసంగ పూ
యికన్మహి న్థలంబునంద * దెట్లునిల్తు నక్కటా !

ముకు:— మిత్రరత్నమా !

కం॥ చొచ్చెదఁ బద్మాకరమునఁ
దెచ్చెద నీరంబునిపుడి * దేనిమిషములో
నిచ్చెద మిత్రమ ! నీకిపు
డిచ్చటనే యుండుమీపు * నేగకుమెటకున్ !

జయ:— మిత్రవరా ! కడునంతసమయ్యె. నలిలంబుఁ గొనివచ్చి
నాపిపానబాధఁ జల్లార్చుము.

ముకు:— సఖా ! జలంబుఁ దేనరుగుచున్నవాడను. ఏను మఱివ
చ్చవత్తు నీవిచ్చోటుననే యుండవలయుఁగాని వేరొకవంక
కుఁ జనవలదు.

జయ:— మిత్రమా ! ఇయ్యెడనుండి యెయ్యెడకును నరుగను.

ముకు:— నీశ్చయమేనా ?

జయ:— నిశ్చయమే.

ముకు:— ఒకవేళ నీవిచ్చోటుబాసి వేరొకదిక్కునకరిగిన నేనేమిచే
యనగును.

జయ:— చెలికాడా ! నీవాక్కులకు జవదాటువాడనుగాను.

ముకు:— అట్లయినఁ బోయిరమ్మందువా ?

జయ:— మంచిది. సత్వరముగారమ్మ.

ముకు:— జాగ్రత్త సుమీ.

జయ:— సమ్మతుంటివేమి.

ముకు:— సమ్మతుండుటకీ వేమిదోసమొనర్చితివి.

జయ:— అట్లయిన జాలపరచుచుంటివెందులకు.

ముకు:— నీవిచ్చోటుఁ బాయవలదుసుమా.

జయ:— ఇచ్చటనేయుండెద.

ముకు:— ఇదుగో నరుగుచున్నవాడను. (స్వగతము) చెలికానికిఁ బలువిధములబోడగదని తెలియఁబలికితి. ఏమిచేయునో తెలియకున్నయది. కానిమ్ము. జరుగవలసినది జరుగకమానదుకదా. ఇంతియెకాకపద్మభవునిపిదప్పింపనేరికగును. నే నుడివి సహితబోధనల జైవిజెట్టక వేరొకదెసకేగునేని ఫలమనుభవింపకమానదు..... (నిష్క్రమించును.)

జయ:— (స్వగతము) ఎందువలననోగాని సంగటీఁడిటనుండి వేరొక వంకకుఁ జనవలదని పలుమారు ముచ్చటించె. కతంబెద్దియో తెలియకున్నయది. ఈప్రాంతంబున రహస్యంబు లేవ్వయైన నుండియుండవచ్చును. లేనియెడ మిత్తుఁడిద్భంగి నొక్కివక్కాణించుటకు హేతువేమైయుండును. అదియునుం గాక దక్షిణపార్శ్వమంతయు సదరుచున్నయది. వేయిపలుకులీటికింటనున్న నాసఖుడగుదెంచి కార్యభంగముఁ గావించును. సందియమందనవసరము గానరాదు. తుడిభాగమదరుటయు, మిత్తుఁడిటనుండి యెటుకునుఁ బోరాదని పలుసారులు నుడువుటయుఁ బట్టి గనుంగొన నెదియేని రహస్యముండియుండుననుటకు రవంతయు సందియములేదు. అతఁడు రాకమున్నే నేవెడలుటమంచిది. సఖుడురాలేదుకదా. (ఒకచాయవీక్షించి సంతోషాశ్చర్యములతోఁ) అయ్యారే! ఏమి యీసుదినము. అచ్చోట నెవ్వరియో నిండుచండురుఁబోలు మోముంజక్రందనమ్ముతో నొకసుందరాంగి నానయసంబుల కానందముఁ గొలుపుచున్నది. నేననుకొని నట్లే జరిగినది. ఆపెనుఁగలయకున్న నాజన్మమేటికి? ఏరూపునైనను జలిన

ముజేసి యాపెగలసెదఁగాక. ముకుందుండిందులకే కాబోలు వేరొక డెన కరుగవలదని వేర్కొనిచనియె. అదిగోసుమములఁగోయుచు నొకపూవుఁబోడి నలువంకలఁ బరికించుకున్నది. హా! హా! మంచితరుణముచేఁజికినది. ఇట్టి తరుణముదప్పిన నిసుమంతయు లాభములేదు. నాపూనిన కార్యము వ్యర్థమగును. ఆహా! ఈకాంతాశిరోమణి యనిమిషబాలికాతిలకమట్టులఁ గానవచ్చుచున్నది. అమరకాంతయనుట కావంతయు నందియముండదు. నిర్జరభామకాకున్న నీజగన్మోహనాకార మెట్లు లభించును. నికులనముగా దేవభామినియే.

వి భూ తి వృ త్త ము.

కాంతగన్గనినంత
చెంతన్ జేరి సుఖంజ
చింతలైందము నందు
గంతులైయుచు నుండెన్॥

అద్దరే ! ఏమియీభాసుచాంగిసోయగము. వణిపనజనకై నను వలనుపడదు.

నీ॥ పదియారువన్నె మే • ల్పసిడి విద్యుత్కాంతి
మెదిచిరచించె నీ • మేనికాంతి
జాబిలిబోలు కం • జాతంబుతోగూర్చి
గళలూరస్పృష్టించె • గలిఁమోము
యలిసోతములచాటు • బలుసుందరస్త్రీలు
గూర్చిగాఁపించె ముం • గురులసౌరు
జంద్రఖండపుచాక • చిక్కమద్దపుతెలుగు
గీలిందినిలిపె చె • క్కి శృయోఃపు॥

తే॥ గీ॥ సంపెగనుసూపుబూపుతో • జతనవరచి
సవరణగదిద్దితీర్చెనా • సావిలాస
మార! కంజాతభవుడు ది • వ్యాంగనలకు
మిన్నగాదీని నిర్మించె • నెన్నినాల్లో॥

అయ్యారే ! మీనాంకునిధిక్కరించు నీయింతి చెంతజేరని
పురుషునిజన్మ మొక జన్మ మేనా.

చ॥ మొగచిన కన్నుదోయికల • ముద్దు మొగంబున లేతజెమ్మటల్
నిగిడెన మత్యకాంతలకు • నెక్కొనలీయఁ దలంచిచూడని
మృగుదమనుష్య కాంతయని • బోల్చుటకీయరు చక్కచక్కటల్
దగిలెనుగాని తక్కినవిభంబులు • వేలుపుట్టిచక్కటల్॥

హామ్ హామ్ ! నిండుపున్నమనాటి చందురు చందంబున వె
లుంగు నాయందకత్తియను గనుంగొన నంతరంగ ముప్పొంగుచున్నది.

చ॥ అవికులవేణి పెన్నెరుల • యందము డెందముగట్టి పట్టిపూ
విలుతున కొప్పగించె బలు • వీరుడు మారుడికేమి సేయునో
యెలుకకుఁ బ్రాణసంకటము • నెంచగలిగి చలంతముల్గదా
పులుఁగును బట్టియాడు శిశు • బుద్ధికిసయ్యది వేసుకొగదా॥

అయిందీవరాక్షసి గనుఁగొన్నకొలఁదిని సౌందర్యచిశేషావి గు
ణంబుల నుతింపవేడుక యగుచున్నది. ఏమి సూసోయగము. ఏమి
యామృదుమధుర కోమలశరీరము. అద్దరే ! ఈ ముద్దియచక్కం
దనము. అయ్యారే ! ఈ నవమోహనాంగినిబోలు నంగసలీ జగ
త్త్రియంబుసంగలరే. ఛీ ! జగత్త్రియంబుననే ! నిర్జరపురంబు
నైన గలరనుట కల్లయే. ఆహా ! విదాతమహిమః మానవాంగ
నకెంత సౌందర్యమునఁగెను. ఈమందయాన పొందులభించనిన

రుండీ వసుంధర బ్రతికియుండు తెందులకు ?

చ॥ అనిమిష బాలికాతిలక • మట్టులఁగానఁగవచ్చెడిన్ భళా !
యనుపమ రూపనంపదల • కాస్తదమై యలరారునట్టి య
వ్వనితను సూడలేనిమగ • వాడు ధరిత్రీమనంగనేల ? యో
జనవిడి మీనకేతనుని • శాతశరాహతి మాన్వజూఁచెదన్ ॥

వహ్వారే ! ఈ తరుణీ శిరోమణి నెంతనికొనియాడుదు.

సీ॥ క్షితిజగన్మోహనా • కృతిదాల్చి యసురుల
హింసించినట్టి మో • హినియెయేమొ
వలిమలులునిచేత • వంచితుండె పగ
సాధింపదలపోయ • స్మరుశరమొకొ
వాక్సతీ, భార్గవీ • పార్వతీ సాధ్వీల
హసియించు బంగరు • ప్రతిమయేమొ
అప్పురాంగనగేల్ప • ల్పనిధాతిని
బమ్మనిర్మించిన • పడతియేమొ॥

తే॥గీ॥ మాకుమారుని సతియేమొ • మహినినిట్టి
భాసురాంగిని సౌందర్య • రాసిఁదొల్లి
నెన్నఁడేనియు గంటిమే • యీపెదెప్ప
పల్కరించెద నీపెభా • వంబుగ నెద॥

ఇప్పట్లఁ బల్కరించితినే నిచ్చోటువాసి పలాయనమగునేమొ.
అట్లయిన నాయభిలిషతం బీజేరు తెట్లగు. ఇంచుకనే పూరకొనుట
యే యుచితము, (పరికించి) అదిగో ! ఆసుందరపదన మదీయ
హృదయ మాకర్పించుచున్నది.

సీ॥ బిబ్బోకవతి! నీదు • గబ్బిగుబ్బుల సౌరు
 గాంచిమానుతునతి • కనలుచుండె
 కంబుకంఠిరొ! నీదు • కానుగాంచినయంత
 మృగవతి యొకమూల • మూల్గదొడఁగె
 సంభోరుహాక్షి! నీ • యాననంబునుగని
 ద్విజరాజు మనమున • దిగులువడియె
 పద్మగంధిరొ! నేత్ర • యుగ్మంబుఁ దిలకింప
 నరవిందములు నీట • ననఁగియుండె॥

తే॥గీ॥ చక్కవాకంబు లనునేలు • సఖకుచములు
 తారకావళి సరిబోలు • కరరుహములు
 శంఖమట్టుల నున్నది • చానగళము
 యనటి కంబములనేరు • నతివలొడలు॥

ఇఁక తడవునేయరాదు. ఒక్కసారి యా చక్కెరబొమ్మ
 తోఁ బలుకరించి చూచెదగాక.

ఉ॥ సుందరి! నామమెద్ది? గడు • సుందనమెంతయుఁ బూనియుంటివి
 పైందులకోగదా సఖయ! • యెయ్యెడఁబ్రస్తుత ముండుదాన, ఏ
 విందులకేలవచ్చితివి • కెచ్చటికేగఁగ నుంటివిప్పుడో
 యిందుముఖ! భయంబువిడి • యించుక తెల్పదొ సీచరిత్రము॥

రత్న:— (స్వగతము) అద్దిరే ! ఏమి యాతనియందము. కొంత
 దనుక నూరకుండి యాతని యభిమతం బరసెదఁగాక.
 జయ:— (స్వగతము) ఏమిది. నాప్రశ్నముల కుత్సరమాయకున్నది.
 మరియొకసారి విలిచి చూచెదఁగాక. (ప్రకాశముగా) కీర
 వాణీ ! కీరవాణీ !

రత్న:— (స్వగతము) ఆతని మృదువాశ్వపరణి మనంబున కెంతయు

నానంద మొనఁగూర్చు చున్నది. రూపలావణ్యరాసియగు నీయంద కాడు జయచంద్రియ కాడుకదా. పెక్కు-దినాల నుండియు నామనంబా జయచంద్రినియందే నాటుకొనియె. పరపూరుషులతోఁ బలుకులాడుట సాధ్యమగుల కనుచితము. ఈతఁడు చందనాపురాధీశ్వరుండగు చంద్రశేఖరు నాత్మజుండ నుటకు సందియములేదు.

చ॥ హరిహాయుఁడో! యనంగుఁడో! య • హన్పతియో! కుముదపి
యుండు! యా
సరసిజనాభుఁడో, కుసుమ • సాయకునండ్రియొ! సర్వమంగళే
శ్వరుఁడో! మరెవ్వఁడో! తెలియ • శక్యమో! భూస్థలినిట్టి మో
హనా
కరుని నైతనఁ గంటినె వి • కారముగల్గె మనంబునన్దడు॥

నికు-వమారయ నిమ్మహనీయునిబోలు రూపరులుండరని యె నాయభిప్రాయము.

నీ॥ వేయికన్నులఁ దాల్చి • వెలయు శచీశుండు
సరిరాడు వీని • సౌందర్యమునకు
కాంతలన్నిరహదా • వానలంబున్దోయు
నిషుమేశుఁడీతని • క్షిమరాడు
మోహనాకృతి శివు • స్తోహాద్భుతమంచిన
శాస్త్రాయితనితోటి • సాటిరాడు
చక్కఁదనంబున • సరిబోల్చు చందరుం
డందంబునస్వీని • గిరిందెయగును
తే॥గీ॥ యంతయేమిటి కింతుల • స్వాంతములను
అపహరించెడు భువన మో • హనుని నితని
మదన సామ్రాజ్యమునఁగూడి • మాటిమాట్కి
హాళిఁజెందని జన్మమ • దేవు భునిని॥

అకటా ! ఎట్టి పలుకులాడితిని. ఈతఁడు జయచంద్రియ కానిచోఁ బ్రాణములఁ ద్యజించవలసినదేకదా ! పరమేశ్వరుని యనుష్ఠ యెట్లులున్న దో యేరికెఱుక. దైవానుగ్రహంబున నితఁడు జయచంద్రియ కాకూడదా. నాపాడుసిగ్గు నన్నింతమట్లుట దెచ్చి నది. నేనిష్టున సతనిపశ్చల కుత్తరవీయకుండునేని, నాయెడ నలుకనహించి, మామోహనాంగుఁడు నిష్క్రమించును. అక్కతన మదీప్సిత మీడేరకుండును. పలుకరించి చూచెనఁగాక. (ప్రకాశముగా) ఓ కీరరాజమా !

జయ:— (స్వగతము) అమ్మయ్య ! ఇప్పటికీ యవిడ నాయెడఁగని కరమూనినది. హఠియొకసారి విలిపించుకొనుట కిదియేయదను. (ఊరకుండును)

రత్న:— (స్వగతము) నావలెనే యీతఁడును సందిగ్ధనచనముల న్నయోగింప మొదలుపెట్టినాఁడు. సరియే మరియొకమారు పలుకరించి చూచెద. (ప్రకాశముగా) ఓరాజహంస ! నీయభిదానంబెయ్యదియో వినఁ గుతూహల మాననంబున నున్నదానను.

జయ:— సుందరీమణీ ! సిగ్గిల నేటికి ? త్వదీయవృత్తాంత మాకర్ణింప నత్యంతకుతూహలముతో నేచియున్నాఁడను.

రత్న:—

ఉ॥ ఓమహనీయ ! నర్వగు • ణోజ్వల ! పూరుషసింహమా ! నినుకా నామది నల్లకాలమును • సమ్మచు నుడుటచేత నీవునా సేమముఁగోరితొ విజయ • సేనునికూతుర రత్న పుత్రికా నామమననైలంగుమఁ గ • నస్తగుసేతు స్వపాలశేఖరా॥

జయ:— (స్వగతము) ఈపె మాశవదేశాధీశుండగు విజయసేనుని కూతురట. రూపలావణ్యంబులు గనుంగొన మానుతునతియైనను సరిరాదుగా ! అయ్యారె ! ఈ సవమోహనాంగి

లావణ్యధీతులు నా యంతరంగంబునజొచ్చి చీకాకుపరచు
చున్నవి. హోయ్ ! హోయ్ !! ఏమి యీచెలువసోయగము.
ఈ మందఘాన నాడెంద మపహరించుచున్నదే. ఆహా !
ఈయనస్య సామాన్యతేజోరాసి నేనెన్నఁడేనియుఁ దిలకించి
యుంటినా ! అపూర్వ శోభంగలిగి కన్నులకు మిఱుమిట్లుగొ
ల్పుటయేకాక, యత్యంతాశ్చర్య మగునిగాఁ జేయుచున్నది.
(ప్రకాశము) బిసరుహోక్షి ! చెలలతో రాకుంటి వెందులకు.

రత్న :— భూపాలతిలకా ! ఇరువురునర్మసఖుల పెంటఁగొని వచ్చితి.

జయ :— కాంతాశిరోమణి ! వారిప్పుడెచ్చట నున్నవారలు;

రత్న :— కార్యావసరముఁబట్టి చనిరి. వచ్చువేళయాయినది. ధ

రావరోత్తమ ! త్వదీయ వృత్తాంతమిసువంత వినఁదగునా.

జయ :— సుందరీకుణి !

చ॥ అలికలపేణి ! ముచ్చరిత • మారయనుంటివి కావనిన్ము నే

నిలసలచందనాపురము • నేలునృపాలుని యాత్మజుండ

రత్న :— నిర్మలచరితా ! వినస్పలుక • రాదెత్వదీ యభిధానమెద్దియో

జయ :— జలరుహనేత్ర ! నన్ను జయ • చంద్రుడటందురు నెల్లరిధర॥

రత్న :— (స్వగతము) స్వాంతమా ! తొందరఁజెందకుము. నేన

నుకోవినయట్లే యయ్యెను. (ప్రకాశముగా) భూపాల ! క

డుసంతసమయ్యె.

జయ :— ఇందుముఖి ! ఇంకనికఁగము చాపనేల!

ఉ॥ప్రాయపుటింతి! నిసన స • పారముదంబుదయించె పెండియు

న్భాయనివేడఁనామనసు • బట్టిపెలార్చుచున్న దిప్తుపు

ష్పాయుధుఁడేయు తూపులకు • జందనగంధి! మసంగజాల

రావే, యనురాగపుంజమ! భువినినువీడి నిమేషమార్వనే!

నీనుండున వననారవింక నుం దనివిడిగ గనుంగొన నాయంత
రంగ ముప్పించుచున్నది.

రత్న:— రాజదండ్రమా ! పరకాంత పాంశ జేరబాడియే ?

జయ:— తామలచివ యింతులచెంద జేర గోరుమేయి ?

రత్న:— అంబుకా సుందరివణు లివ్వకొనగోచో ?

జయ:— బలకృతి దోడ్కొని పోవుటయే.

రత్న:— పురుషులకంత నాపానమా ?

జయ:— చెల్లదో ?

రత్న:— చె దనియే నానభిరామము.

జయ:— ఈమౌళమున నేత్రో నేకీభవించననుట కెంతయుఁ జింతి
ల్లుచున్నాఁడను.

రత్న:— రాజేంద్రా ! ఆగ్రహమంకకుఁడు. తామే నుండురోయని
యింతదనుక నీనగభాషణఁ జేసితిరి. వాదీయహృదయమా
కందకృపి శరసంగంబులకల్పనై నిమగ్నముగాఁ గుండఁజే
యుచున్నది.

జయ:— సుందరి ! నన్నుఁబఱిగఁగు మాడనుంటివి. నీయీయు
ద్యమమునకుఁ ద్వదీయజంతుం డంగీకృతింగనునా ?

రత్న:— స్వయంవరముఁ నామదికిచ్చనచ్చిన రాకొమరుని వరిం
చెన. అరడొడకొని కేల నియుకొనెడు.

జయ:— అట్లయిన మోహనాంగీ !

ఉ॥ సుందరి ! నకహసింపగల • సుందరులెందరో యాస్వయంవరం
బందున నుండురేని నను • సందరిమందర లెకనీతువే
యెందులకీప్రగల్భము లి • కిందు ముదంబుదయంపఁ బలుకటల్
నందియమందుచుంటిగదె • చందనగంధిరో ! నాదునాత్మలోక॥

రత్న:— రాజేంద్రచంద్రమా ! మీపాదమాన, విమ్ముడప్ప వే
రొకకని వరించను.

జయ:— మందరూప! అమందానంద మొందితిగాని యిచ్చోట నే కాలయాపనమునేయుట లెస్సగాదు. ఏరైనను నియ్యడ కరుడెంచి మనలంగొందినచో సందియమందుదురు. కావున నేనేగెద. (అనివడివడిగా కొంచెముముందు కేగి తనలో) నా మిత్రుడు నాకై యెన్నిబిన్నముల నందుచున్నవాడోకదా. ఛీ! “కామాతుగానాం, నభయంసలజ్ఞా” అను పండితవాక్కు రీతముగునా. కామాతులు మైమరలుచు. సంగడిడు జలంబుగొనివచ్చి నారార కెదురు చూచుచున్నవాడు కాబోలు లేక ఘోరారణ్యంబులంబడి గుమ్మరుచున్నవాడో; తెలియదయ్యె. నాయట్టికఠినాత్ముడు ముల్లోకంబుల నుండడు. పిన్ననాటనుండియు నొకనొకరము విడవాడక మెలంగుచుంటిమి. ఇన్ని నాళ్ళకు కౌపురకు వేరకావలసివచ్చె గాబోలు ఇప్పుడు నాకు సంతకావలసిగట్టిపెట్టి ప్రాణనమానుడగు చెలిని వాకి కలసికొనియెను. (ప్ర) కాశముగా) సుందరీ నేనెక్కడవునో చూచుచు గాదు. నిన్ను మఱల గలసికొందును. నిష్కామించును.

రత్న:— (స్వగతము) అహో! నాచెలులెచ్చోట నున్న వారలోగదా! వారలవిడనాడి నేనొంటిగ ముదిరము సకేగితినేని మనీయ జననీజనకులు డెందమున సందియమందకపోరు. నెచ్చెలులను దోడ్కొనియేపోయెదనన్న వారిజాడ తెలియరాదయ్యె. కటకటా! ఏమిచేయుటకు నుపాయ మరచుబాలకున్నదానను. ముంగుకేగిన నుయ్యయు వెనుకకరిగిన గొయ్యయు ననుసామెత సార్థకమయ్యె. వారింబదనుక రాకుండుటకు హేతువేమైయుండునో? ఛీ! ఈసాగుజన్మన మొంతటి ఘనకార్యములనేనియు జేయించునుకదా. సర్మనఖులమాటయే దలపోయక రాకుమారునితో ముచ్చటించుచు కాలమువ్యర్థ పరచితిని. గతించినదానికి భేదమందిన గార్యమేమి. చెలులు వచ్చుదనుక నిచ్చోటను నుంటయే సమంజసము. నెచ్చె

లులారా నన్నేటికి దుఃఖాబ్ధిం బడదోసెదరు. (చెలులనవ
లోకించి)

ఉ॥ మువ్వరమొక్కకంచమున • బోనమునిచ్చలు నారగింపమే
మువ్వగ మొక్క-మంచమున • మోదమెల్లర్పగ • బవ్వలింపమే
యివ్వినై నన్నునొంటిగను • నీవనమధ్యముడించి పోయియో
జవ్వలూరమొరలిటు • జాగొనరించుటదేటిధర్మమో॥

అదిగో ప్రభాకరుడస్తాద్రీఁ జేరఁజోవుచున్నవాడు. ఇత
నేనియుఁ జాలముసేయక విరానరండు.

పుష్పాఁలీలా:— (ప్ర)వేళించి చెలియూ రత్నపుత్రికా! ఏకాంతము
గా నుంటివెందులకు ?

రత్న:— (స్వగతము) ఏమి వీరివాక్యాతుర్యము. నేనారాకుమారుని
తో ముచ్చటించు నవసరమున నీనమీషముననే ఛొందియుం
డి మాఁచుటకు నిరువురు నాలకించిరి కాబోలు. (ప్ర)కాశము
గా) సఖులారా! మీబక్కరి మాటలకేమిగాని, మీచేత
నుండునవేమి ?

పుష్పా:— నకియూ రత్నపుత్రికా! వినుము.

తే॥ గీ॥ అల్లిబిల్లిగనల్లిన • మల్లెపొదలఁ
జేరి కుసుమంబులను గోసి • చెంతఁగల్గు
బంతిచామంతి మొదలగు • వింతగొల్పు
కుసుమములఁ దెచ్చినారము • కోర్కెలలర॥

వెండియు నీగులాబిపూబంతు లెంతవింతగనున్న వ్రా చూడుము.

ఉ॥ కాంతరొ! కాంతుచిన్గలసి • కాఁగిలిసేయుచు నుండునప్పుడీ
వింతగుబాతులీ వెగుర • వేసిన సంతకు సంతకంతకు
వంతలఁబాపి సంతనను • పారముగూర్చెడు నీగులాబిపూ
బంతి వుఱింతి! యేమనును • బ్రాణసఖువ్దరి • జేర్చుకుండునె॥

రత్న:— వుష్పావతీ! నిరంతరము నపహాస్యములేనా. చాలుంజాలు
నీయెకస కలములు కట్టి పెట్టుము. నాకుగోలమువచ్చుచున్నది.

లీలా:— సకియా! ఇంతమాత్రమునకే యాగ్రహ మందుచుంటి
వా? నీతో నపహాస్యము చేయరాదనియే నీయభిప్రాయమా?
అట్లయితే బ్రాహ్మణేశ్వరునితోఁగూడి మదన సామ్రాజ్యంబున
మైమరచియుండు నవనరంబున మగిసిచే నపహాస్యంబులందు
నపుడీ నేమందు ప్రా.

రత్న:— నెచ్చెలులాగా! చిలుకపలుకులకేమి. మీపలుకుల కలక
వహించుటలేదు. కాలాతీత మగుచున్నది. రఁడు హావుదము.

నిద్రుల మింతురు. (అవనికవాయిలును.)

తృ తీ య రం గ ము .

ప్రేమే శ ము — అ రణ్య ము .

ప్రేమే శ ము — ము: కుండుడు .

ముకుం:— (స్వ) ఆహా! ఏమియూచిత్రము. జయచంద్రు డిచ్చో
టువాసి యెచ్చోటున కేగియుండవోవు. జలంబుదే నియో
గించి నేమరలివచ్చునంతలో నెంతమోసముజేసెను. నీరమున
కై నెన్నెన్నియో బచ్చమాలనంది యెటకేలకు సలిలముఁగొని
వచ్చితి. ఇంతలోనీ వెట కోపలాయనమైతివి. మిత్రమా జ
యచంద్రా! అతివల పలకబడి మోసపోయితివాయేమి.

నీ॥ మిత్రరత్నమనన్ను • శత్రువుగానెంచి

దరిమండరాదంచు • నరిగినావొ

చెలికానివిడనాడి • స్వేచ్ఛగాఁ దిరిగెద

నంచు డెందమునందు నెంచినావో
 సంగడిదెప్పుడు • సరసపూడుచునుండు
 ననుచు నీవది నెంచి • యరిగినావో
 నెచ్చెలిదరినున్న • నెలతూతో రతిఁ
 దేలఁగాదని ఁర • దెంచినావో

తే॥ గీ॥ పాణమిత్రీమ ! యింకేమి • భావమందు
 దలంచి నీవేగినాడవో • తెలియఁదరమె
 యెచటనుంటి పూ మిత్రీమ ! • యేమిసేతు
 నోంబుకున్నటి నామది • యుద్వహల॥

పాణమిత్రీమా ! సింహశార్దూలాది మృగసంతతులచే గీడు
 గల్గెనా ? లేనియెడ మందిరముసకు మఱులితివా ?

ఉ॥ నిచ్చలునిచ్చనచ్చు కర • టిక్ గడుముచ్చటలాడికొంచు వి
 వ్వచ్చుడు లచ్చితేడు బలె • వావిలి కాలమ గడ్డుచుంటిమో
 నచ్చరితా ! వివేకమతి ! • సంగడికాడ ! కృపాలవాల ! న
 న్నిచ్చట వీడిపోయితివె • యేకీయ నిస్సనుగొందుఁ గ్రమ్మరణ॥

మిత్రీమా ! ఇచ్చోటువాసి పోవలదని పలువిధములఁ బలికి
 యుంటినిగదా. నానుడులఁ జెప్పిడిక నెచ్చోటునకేగితివి, ఇచ్చటన
 కాలయాపనముచేయుట పాడిగాదు. కానననీమలఁ దిరిగితిరిగి మిత్రీని
 గలిసికొనియెద.

(నిష్క్రమించును.)

(అవనికవాయిను.)

శ్రీరావచంద్రానునమః

రత్న పుత్రికా జయ చంద్రీయము.

తృతీయాంకము.

ప్రథమరంగము.

దర్బార్

(ప్రవేశము — విజయసేనుడు, భీమబుడు)

విజ:— సచివాగ్రణీ !

ఉ॥ సేమమెభూసురావళికి • సేమమె ఊత్రియవంశజానికి
సేమమె వైశ్యపాలికిని • సేమమె నాలవజాతివానికి
సేమమె వండితావళికి • సేమమెసేనకు, భృత్యకోటికి
సేమమె, సర్వజీవులకు • సేమమె, చెల్లుమ మాత్యశేఖరా॥

భీమ:— సార్వభౌమా !

తే॥ గీ॥ భూసురులు ఊత్రియోత్తమాల్ • మొదలుగాగ
నాల్గు తెగలవారును మహా • నంద మొంద
గట్ట మెద్దియులే కెల్ల • కాలములను
మెలగుచున్నారు మనమహిళా • మేదినిశ॥

విజ:— మంట్రీవరా ! అత్యంతసంతోషాంత రంగుడనైతి. విశేషం
బు లెవ్వయైనంగలవా ?

భీష:— దేవర యే సెలవీయనగును.

విజ:— మంత్రీభీషణా! అవును నెప్పుడరచితిని. నాముద్దుల పట్టి
యగు రత్నపుత్రికకుఁ బరిణయ సమయం బాసన్నంబయ్యె.
గాన వివాహప్రయత్నంబుల నుండఁగు

భీష:— దేవా! చిత్తము.

విజ:— మంత్రీవరా! మాబంగరుబామ్మకుఁ దగునుండరాంగుఁడు
లభించుట దుర్లభమని తలంచెద.

భీష:— రాజేంద్రా! పరమేశ్వరుఁడు భార్యభర్తలను నియమించి
యేయున్నవాఁడు. అందులకంతగా నెరఁకునేల.

విజ:— మంత్రీ! వరాన్వేషణార్థము ధరామనోత్తముల నియోగింతు
మా. నీయభిప్రాయమేమి?

భీష:— నేవా! స్వయంవర మహోత్సవముఁ జాటబంపుటయే యు
త్తమమని నా యభిప్రాయము. అనంతరము దేవరవారి
చిత్తము.

విజ:— అవును మంత్రీ! అట్లానర్చుటయే నాముఖ్యోద్దేశము.

తే॥ గీ॥ మంత్రీశేఖర ! వెంటనే • మరలి పరిణ
యంబునకుఁ దగు సత్కంబు • లాచరింప
నాజ్ఞాబరపుము నేడెనె • య్యమైర్ప
నెఱుంగఁబంపుము సర్వభూ • మీశతతికి॥

భీష:— సృపాలశేఖరా! భవదాజ్ఞానువర్తినై యెల్ల దేశాధీశులకు
వర్తిమానమొంపెద.

విజ:— మంత్రీ! మనమింతలోఁ దగుప్రయత్నముల నుండుదమా ?

భీష:— చిత్తము. జాలముసేయరాదు.

విజ:— మంత్రీ! పోయివత్తమరమ్ము. (తిరువునున్ఘ్రిమింతురు)
అవనిక వ్రాసెను.

ద్వితీయరంగము.

(ప్రదేశము — స్వయంవర మంటపము.)

ప్రేమము — విజయసేనుడు, భీమణుడు, 5 గురు రాజకుమారులు
రత్న పుత్రిక, పుష్పావతి, లీలావతి, ముదలగువారు.

విజ: — అమ్మా ! రత్న పుత్రికా ! ఈనృపాలశేఖరులఁ దిలకింపుము.
ఇందుఁగల రాజపుంగవులలో నీమనంబున కిచ్చవచ్చిన రాకొ
రుని వరింపుము. ముద్దులపట్టిరమ్మ. (అనిదఁజేర్చుకొనును.)

రత్న: — (మందహాసవదనయై యూరకుండును.)

పుష్ప: — చెలీ లీలా ! చూచితివిగదా మననెచ్చెలి మందహాసము.

లీలా: — అవును. ఇంకనూ జూచుచుండుము.

విజ: — అమ్మాయీ ! సిగ్గిలనేటికె ?

పుష్ప: — (రత్న పుత్రికంజేరి) నెచ్చెలీ ! ఈరాజబృందంబు నమం
ద నందమొందఁ గనుంగొనుము.

రత్న: — (నలువంకలు పఱికించును.)

లీలా: — సకియా ! నీముఖవికాసము పరీక్షింప నలవికాకున్నయది.

పుష్ప: — లీలా ! నీవీలీల నేల మననెచ్చెలిఁ గేళిచేసెదవు?

లీలా: — ఇదియే యదనుగదా.

పుష్ప: — అట్లనా ?

లీలా: — అవును.

పుష్ప: — నెయ్యంపునకియా ! రత్న పుత్రికా ఎంతకాలమిసిగ్గు?

లీలా: — కొద్దిదినములె. పైని.....

విదూ: — కొద్దిదినములు మాత్రమే. అనంతర మావలగాకుకదా.

పుష్ప: — అయ్యా ! కొంచెమాగుడువలమిఁకీయనవనరవ్రీసంగము.

విదూ: — అమ్మాయీ ! మాయలమల్లివాయేమి ?

లీలా: — ఓనీపుష్పావతీ ! అతనిజోలి మనకెందులకు. నీనియమిత
కార్యంబెచ్చియో చూచుకొనుము.

పుష్పా:— (రత్నపుత్రిక వంకడిరిగి) సర్వసఖి ! ఈపూలహారము నీ
పు వెరింపనున్న ధాత్రీశనుతుని కంతమలంకరింపఁ జేయుము.
(అని పుష్పహారము వందించును.)

రత్న:— (హారమును గొనును.)

లీలా:— పుష్పావతీ! వారివారినామధేయంబులఁ దెలియఁజేయుము.

పుష్పా:— అట్లన ? (రత్నపుత్రికంగని) చెలియా! యాకర్ణింపుము.

మ త్తకోకిల = బాలికామణి! గంచుమితఁడు • బాలుఁడేగనుఁగొన్న బాం
చాలదేశపు గాజపుత్రుఁడు • సర్వజాత్రములందుఁడె!
జాలగాఁగను కీర్తిసొందిన • సత్సృభుండగుఁగావునఁ!
లీలమై వరియంపుమీ యవ • లీలగా మది నెచ్చెలి॥

రత్న:— (మిన్న కయుండును.)

లీలా:— సఖి ! పుష్పావతి ! వేరొకఁడె బేరొకఁడుము.

పుష్పా:— రత్నపుత్రికా ! ఇటుకనుఁగొనుము. (అనిఒక రాకొమరుంజూపి)

కవిరాజ విరాజితము.

చెలియరొ! యీతఁడు వంగపురీశుఁడు • చిన్నికుమారుఁడు రూపము
దిలఁగల మానవ్రలీతనిఁబోలరి • కేటికినారయుచుంటివహా! [నం
చిలుకలకొల్కిరొ ! నీదుమనంబున • సిగ్గిలనేటికిఁ దక్షణమే!
గలియుమిశ్య పశేఖరపుత్రునిఁగల్గును సౌఖ్యములెల్లయెడఁ॥

రత్న:— (శిరమువంచుకొని నిలువంబడును.)

లీలా:— పుష్పావతీ ! వంగపురాధిపతిన్వరింప నీమె కిష్టమున్నట్టగు
పడడు. వేరొకఁని వక్తాణింపుము.

పుష్పా:— చెలియా ! కనుగొనుము. (ఒకనిఁజూపి)

ధృవకోకిల = గనుమునెచ్చెలి ! గన్నులారగఁ • గాశిరాజతనూభవుం !
జీనుని చందముమైనతండాగి • నింపుసాంపలరారువీ !

తనివరించి త్వరీయభావము • దారతస్యైవ కోరె-లఁ

మునుగుచుండును సంతనంబున • పూవుబోడిరొనిచ్చులు॥

రత్న :— (యథావిధిగా నిలువంబడును.)

లీలా :— పుష్పా ! ఆనసుంధరాధిపుండ్రీ యిందుముఖ డెందమానందిం
పజాలఁడు కాన నింకొకని బేర్కొనుము.

పుష్పా :— నచ్చెలీ ! ఇటుగనుము. (వేరొకనిజూపి)

మత్తకోకిల = మానినీమణి ! గాంచుమితఁడు • మత్స్యదేశస్థపాలుఁడే !

వానికైనను భీతిఁజెందెడు • వాడుగాడు ధరిత్రిలోఁ

గాని విద్యయనంగవానికి • గానరాదకటా ! చెలీ !

యేనుదెల్పిన వన్నినిక్కువ • మిష్టమైన వరింపుమా॥

రత్న :— (పాదాంగుళితో నేలనువ్రాయుచు నిలువంబడును.)

లీలా :— పుష్పావతీ ! మననెచ్చెలికీ మత్స్యదేశాధీశుని యందాకర
ణాన క్తికొలందియగుటచే నింకొకని యభిదానముందెలిపి హ
ర్షాంబుధి నోలలాడింపుము.

విదూ :— ఇచ్చోట్టుంగలవారలేరు నీమగువకుం దగరుకాబోలు.

పుష్పా :— చెలియా ! రత్నపుత్రికా ! ఈరాకొమరుని జూడుము.
(అని ఒకనింజూపి)

మత్తకోకిల = చంద్రీశేఖర రాజపుత్రుఁడు • చందనాపురి పాలుఁడే !

చంద్రీవంశభవుండు వెండియు • సత్యశీలుఁడు వీరినా !

యిందుండైనఁ జయింపనేరఁగి • కీతనికణభూమిలోఁ

చంద్రబింబసమానుఁడొ జయచంద్రుని నవ్విరియింపుమా॥

రత్న :— (మందహాసవదనయై పుష్పహారమును జయచంద్రుని కంఠ
మున వేయును.)

నార :— (స్వగతము) పెద్దకాలంబునుండియు నెయ్యెడను గయ్యం
లు లేక నెయ్యంబున నుండుటండేసినా యీకడుపు దినదిన

ము క్షీణించుచున్నది. ఎన్ని బిడ్డముల నైననందవచ్చునుగాని
యాశలిబాధ కోర్వఁగలమా. రేయింబవళ్ళ కడునిడుముల
గుడిచి పైకమాడ్చించుటయెందులకు. ఈబాజ్జకే. ఉదరపోష
ణార్థమై యనేకులు వడెడుపాటు నాకన్నులార జూచుచున్నాఁ
డను. అబ్బా! ఏమి యీయాశలిబాధ. ఎన్నియో యత్న
ములనవిసి నాసుకృతవశమున నేజీవిజయసేనుని యుద్యాన
వనంబునంగల యామృతఫలం బవహరించి పొట్టనింపుకొంటిని.
నాటనుండియు నేటిదనుక కయ్యంబులు పొసంగవయ్యె. ఏకి
యనీ యాశలిబాధఁ దీర్చికొందునాయని యంతరంగము
తొందరపడుచున్నది. ఏమిచేయుదును. (గొంచెమూలోచించి)
ఆఁతెలిసినది. తెలిసినది. జడియ ననవసరము. దొడ్డమూ
లోచనే పొడగట్టినది. విజయసేన చంద్రశేఖరులకుఁ గయ్య
ముగల్పించితినా, యిక నారుమాసములవరకు కాలముగడపెవ
ను. పెద్దకాలము వేచియున్నందులకు మంచితరుణము చేరి
క్కఱకపోలేదు. ఇట్టితరుణము వ్యర్థపరచితివేని సఫలీకృత ము
నోరధుండనగుట సున్నయె. ఎమిది నేనిటకువచ్చి సుమారర
గంటయైన నింకను ఒకభటుఁడైనను లోనుండిరాడయ్యె. కొం
తదనుక నిగ్రీక్షించి యనంతర మవసరమైనచో భటునిబిల
చెద. (కలయఁజూచి) అదిగో! విదూషకుఁడిటకే వచ్చుచు
న్నవాఁడు. ఈతఁడనామాన్యుఁడు. వీరి బుట్టఁబెట్ట నాతరమ
గునా. లేక నాతాతతరమగునా. పొట్టనిండునని గంపెఱాశ
తో విజయసేనుని దర్శింపఁ గుకూహల మాససుండ్లనైయుం
డ నివిమాషకుఁడిచ్చోటున కేలరావలయు. ఇదంతయు నా
దురదృష్టమేకాని వేరొండుకాదు. ఆతఁడు సమీపించుచున్న
వాఁడు. కర్తవ్య మరయవలయు. ఏషగిది నైన నితని బిరాన
సంపవేయు సుపాయమున నుండెద.

విదూః— (ప్రవేశించి) నారదమునీండునిగ్గాంచి సంతోషాతిశయం
బున) ఓహో! కలహాకంఠ మహారాజుగారా! నమస్కారమండి.

నార:— దీ రసుమంగళీభవ.

విదూ:— అయ్యా ! తామెచ్చటనుండి వచ్చుచున్నవారు ?

నార:— ఓయీ ! నాకడుపు కాలుచున్నది. నారాక వెనుకనుండి తెలియజెప్పెద. మీరాజు గారెచ్చోటనున్నారు.

విదూ:— మీకడుపు కాలుచున్నదా ! అయ్యా ! ఏదీమంట. (అని కడుపుపై చేయివేసి చూచుచుండును.)

నార:— ఓయీవిదూషకా! ఆకలిబాధయగుచున్నదని నాయర్థము.

విదూ:— ఏ కలిబాధ యగుచున్నది ?

నార:— అసగా.

విదూ:— సూర్యతనూజుడు కలిగాడా.

నార:— అవునుగాని, నాకు పెక్కుదినములనుండి బోనములేమి, నా కలియగుచున్నది. తెలిసినదా.

విదూ:— ఆ ! తెలిసినది.

నార:— సరియే. దానికేమిగాని ముందు మీరాజుగారేమి చేయుచున్నారో తెలియబలికెదవా?

విదూ:— ముందు మీరాజుగారు కూర్చొని యున్నారు. వెనుక నభ్యులు.....

నార:— (కోపముతో) ముందు చెప్పెదవాలేదా. (అనిదరిజేరబోవును.)

విదూ:— (కొంచెమావలకేగి) అయ్యా ! నాచుట్టనిప్పునకు మీగడ్డంబులు తగిలిన ప్రమాదము వాటిల్లును. కొంచెము దూరముగానుండుడు.

నార:— ఓయీ ! రాజుగారితో నేనువచ్చితిని తెలియజేయుము.

విదూ:— ఏరాజుగారితో?

నార:— ఎందరురాజు లిందున్నారు ?

విదూ:— పెద్దరాజు...చిన్నరాజు...మధ్యరాజు... చాలా మందున్నారండి.

నార:— నాకర్థముగాలేదు, వివరింపుము.

విదూ:— ఈవలరాజు, ఆవలరాజు, మధ్యమహారాజు.

నార:— ఆయనకొరకే వచ్చితిని. ఆయన నామధేయమెద్ది ?

విదూ:— మహాత్మా ! వేసిరాజంటారండి.

నార:— వేసిరాజేమిటి ?

విదూ:— మీరెన్నడు చదరంగమాడ నట్టున్నది. ఆయాట నేర్చుకొనియెదరా. అప్పుడన్నియు స్పష్టపడును.

నార:— ఓయీ ! అపహాస్యమునకుం గడంగితివా. శపించమందు వాయేమి ?

విదూ:— మహాత్మా ! మొన్న మొన్న నే తమవంటి పెద్దలవద్ద మా ధ్వజాలరాగము నేర్చుకొని, అదియే యాలాపనసేయుచు నడుమ చదరంగము జ్ఞప్తిరాఁ. బ్రసంగవశమున మీతోనిట్లంటిని. నన్ను మాత్రము శపించకండి. మహారాజుగారికి మీరాక తెలియజేయించెద. (అని ఒక వైపుజూచి) ఓరీసేవకా ! ఇటు రమ్ము.

సేవ:— మహాప్రభో ! ఏమిసెలవు ?

విదూ:— (సేవకునకు నారదునింజూపి) ఓరీ ! ఈమహాత్మునికి మహారాజుగారి దర్శనము లభింపజేయుము.

సేవ:— చిత్తము మహాప్రభో.

విదూ:— మహాత్మా ! రండుపోవుదము.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

(అవనిక వ్రాలును.)

చ తు ర్థ ర ం గ ము .

[ప్రదేశము — విజయసేనుని నర్బాసు.]

(విజయసేనుడు, భీమముడు అసీనులైయుండగాఁ దెరమై త్తబడును.)

ప్రతిః— (ప్రవేశించి) విజయసేనమహారాజా! జోహారు! జోహారు!!

భీమః— వార్తలేమిగా?

ప్రతిః— మహాప్రభో! ఎవ్వరోగాని నెరసిన గడ్డంబును చేతియుండు నొక వంకరకట్టమును గామాయ వత్త్రంబులును గలిగిన నొక వృద్ధబ్రాహ్మణుడు భగవద్భావ పరాయణుడై ద్వా రంబుననుండి దేవరగారికి దెబ్బనన్ను బుత్తెంచె. దేవర యా నతిపడలి, ఆతనితోనిడి నోకొనివచ్చెను.

భీమః— ఓరీ ప్రతిహాసీ! నీవతివ్వెంతముగా నరిగి యతనిన్నినయపూర్వకముగా లోనికింబంపులు.

ప్రతిః— దేవర యానతి శిరసావహించెను. (నిష్క్రమించును.)

[పాడుచు నారముడు ప్రవేశించును.]

విజః— (లేచి) మునీంద్రచంద్రమా! విజయసేనుడిదే నమసాకరంబు లాచరించుచున్నాడు.

నారః— పుడమితేడా! కల్యాణమగుగాక!

భీమః— మునికులశేఖరా! మనీయ నమస్తృతులై గైకొనుడు.

నారః— ఓయీ! చిరంజీవివై వర్ధిల్లుచువుగాత!

విజః— తాపసోత్తమా! ఈయచితానన మలంకరింపుడు. (అని ఒకఆననము చూపును.)

నారః— నారాయణ! నారాయణ! (అని కూర్చుండును.)

విజః— సమానీ వృత్తము.

మూనిచంద్రమా! గవగళ

మాననంబు నందెపుడు

గానరావు చింతలు నిం
కేను పుణ్యమూర్తినిలక.

తావసోత్తమ ! తావకదర్శన కతంబున నేనొనరించిన పురా
కృత పాపంబులన్నియు సంతరించినవి. వెండియుఁ దప్పియింపదవంక
జముల స్పర్శచే మద్భవము పవిత్రమయ్యె. తామెమోచోటులఁదిల
కించి యియ్యెడ కరుదెంచినారో తెలుపవగునేని.....

నార:— రాజా ! మానులకొక చోటుగలదా. ఎల్లెడలను దిరుగు
చుండువాడను.

విజ:— మహానుభావ ! ఆయానలంబులంగల విశేషంబుల నావీనుల
వేసి విందుగావింపఁ బ్రార్థితులు.

నార:— విననిచ్చగలదో ?

విజ:— వివేకపూహల మానసుండ నై యున్నవాడ.

నార:— (ఆత్మగతంబున) మహిమ మిడవల కిదియేయనను. ఎప్పు
డు విజయనేర చంద్ర) కేళికులకుఁ గయ్యము గల్పించి నాపా
ట్ట నింపుకొందునాయని మాననము తహతహ లాడుచున్నం
దులకేదియే మంచితహణము. (ప్ర)కాశముగా) రాజా ! చెప్పు
టకేమిగాని, తత్కారణ బైబుంగఁ బలికితినేని రోషంబున
దోషంబున కొడికట్టుకొందువను భయంబునఁ దెలుపుటకెం
తయు సందియమగుచున్నది. ఇక-తముననే కలహంశన వి
రుదాంకితుండ నైతిని.

విజ:— దేనా ! సందియము వలదు. మీయాజ్ఞసతిక్రిమింప నేనెంత
టివాడను.

భిష:— తావసోత్తమా ! భవవ్యచనంబు లాలకింప సత్యంతోత్సా
హముంగలవాడను. సుజనసోపకుండును, అరిభయంకరుండు
ను, ద్వితీయవిధేయుండును నగు విజయనేర మహారాజుగారు
గౌరూహంబుననున్నవారు గాన వివరింఁ బ్రార్థితులు.

నార:— రాజపుంగవా ఆకర్షింపుము. నీజామాత. ప్రియజనకుండగు
చంద్ర)కేళికుల సరస్వతి. మీకాంతారములోనియామ్రఫలము...

విజ:— మునివరా ! వివరముగా వివరింపుడు. వినమానము తల్లి
రవడుచున్నది.

నార:— తనకరించెను.

విజ:— ఏమీ ? తనకరించెవా ? తరువాతఁ దరువాత,

నార:— తరువాతనోరాజా ! అయ్యదిగొంపోయి యర్థాంగికొనఁగె.

విజ:— (కోపముతో) ఎంతపని. ఎంతపని జరిగినది. తదుపరి !

నార:— ఆయనకు జయచంద్రుడను కుమారుం దుదయించె. జా
మా తయే.

విజ:— (మంత్ర) వైపుదిరిగి) మంత్రీ ! ఎంతపనిజరిగినది. శాంతార
మంగల దుర్ముఖుని గతియేమయ్యెనోగదా ?

నార:— (స్వగతము) నావాంఛతీరినది.

భీమ:— రాజేంద్రా ! ఆతనిమడియించియే యుండవచ్చును. లేనియె
డఁ జంద్రశేఖరునకా రసాలసాలముంజేర విశేషగుణా.

నార:— నందియేమేల ?

విజ:— (విచారముతో) కటకటా ! ఎట్టియికటకటలు సంతభవమయ్యె.

భీమ:— మహారాజా ! గతించినదానికేల విచారించెదరు ?

విజ:— (విచారాగ్రహంబులతో) అద్భుతాత్ముండు మదీయ పరాక్ర
విక్రమంబుల కొకిరితయు వెరువక యిట్టిదారుణ కృత్యము
న కొడికట్టకొనెనుగా. కానిమ్ము. సంగరరంగంబున నద్భుతా
త్ముని వధింపక పోయితినేని విజయసేనుడనుగాను.

ఉ॥ తారలసంగముల్బువిని • దాండవమాడిన నాడుఁగాక, యా
వాంఛులింకుఁగాక, హరి • వచ్చిరణంబున నిల్చుఁగాక, భూ
భారముదాల్చునూత, • యపవదము నాయెడఁజూపుఁగాక, నే
ఘోరరణంబు నందతనిఁ • గూలుతువహ్వ ! యనంగ నెల్లరుకా॥

(అని లేవఁజొవును.)

భీమ:— (వారింబి) దేవా ! శాంతింపుడు. శాంతింపుడు.

విజ:— మంత్రీ! శాంతమూను పెట్టు ?

నార:— రాజా! తొలుత నేరోషముంజూపెదవని తెలియఁజెప్పితిఁగా.

విజ:— దేవా! ఓమింపుఁడు.

నార:— రాజా! శాంతమూనుము. (పీఠమునుండిలేచి) రాజమం
తులారా! నేనరుగుచున్నాఁడ. ఆస్థయిండు.

(రాజమంతు) లిరువురులేచి నమస్కరింతురు.)

నార:— విజయోస్తు. (నిష్క్రమించును.)

విజ:— మంత్రీ! మనమిక జేయునదేమి ?

భీష:— భూనాయకా ! సంగ్రామరంగంబునఁ జంద్రశేఖరుని సరి
చేయుటయే.

విజ:— ఆవును. అట్లే చేయుదము. సైన్యంబుల సమరాయత్తులు
గాఁజేయ నేనానాయకున కాజ్ఞానొసంగవలయుఁగదా. రమ్ము
పోవుదము.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

(అవనిక వ్రాలను.)

శ్రీ రామ చంద్రాయ నమః

రత్న పుత్రికా జయ చంద్రీయము .

చతుర్థాంకము .

ప్రథమరంగము.

[ప్రదేశము — అరణ్యము.]

[ప్రవేశము — రత్నపుత్రికా జయచంద్రీలు.]

జయః— మనోహారిణీ ! ఈభయంకరమగు నిర్జరారణ్యమునకీ వేలవ
చ్చితివి. రావలదని పలుమూరులు తెలియఁజెప్పినను నాపలు
కులాలకింపక నావెంటనంటితివి.

సీ॥ స్వర్ణనిర్మితలసత్ • సౌధంబులందుండు

కాంతరో వనమెల్లఁ గాంచనయ్యె

తూగుటుయ్యలందు • నూగులాడెడునాతి

కాననంబునఁ దిరు • గాడనయ్యె

పువ్వులపాన్పుల సదా • పవ్వళించెడుబాట

కటకురాళ్ళఁ బరుండఁ • గానదయ్యె

పంచభక్త్యంబులఁ • బల్మారుదినురామ

కాయకసరులఁ బొట్టఁ • గాయనయ్యె

తే॥ గీ॥ రాజరాజతనుంభవు • రాజ్జీవయువ

నింతి ! గహనంబునన్లల • యిడుములెల్ల

బాండఁగానయ్యె నయ్యయో! • పూవుబోడి
రాకుమన్నను వచ్చితో • రాజవదన !||

రత్న:— మనోనాయకా ! సుగ్రంభనియేమి ? కాంతకుఁ గాంతుఁ
డేకదా దైవము. అట్టిచోఁ గాంతునితో వెంటనంటినఁ గాం
తకికట్టలననెట్టివి ?

సీ॥ ప్రిణేశ ! మీపద • పద్మంబులఁ గొల్వ
వసచయంబులు నువ • వసములయ్యె
ప్రిణనాయక ! మిమ్ము • భావంబునందిడ
కవ్వంబుల్లెఱ్ఱెను • ఖంబులయ్యె
ప్రిణవల్లభునినే • బ్రార్థించినంతనే
కందమూలములు భ • క్త్యంబులయ్యె
నామనోధనమ ! మీ • నామముఁ స్మరియింప
సాలముల్లాగు టు • య్యాలయ్యె

తే॥ గీ॥ గాననోప్రియ ! మీదయ • గల్గెనేని
చింతలించేటి కరయమీ • చెంతఁజేరి
వెంటనంటెదఁ బదముల • విడువఁజాల
నాథ ! ననుబ్రోవవే సుగు • ణాలవాల !||

జయ:— (స్వగతము) ఆఁహో ! ఏమియీచుగువ వాక్కుధారనము !
ఈసుదతి పతివ్రతా తిలకమనుటకు సందియమేమి ? తేరియ
లొల్కు చిలుకపలుకులబలె నుడివిన పతివ్రతా ధర్మంబుల
కే నేధంగిఁ బ్రేక్ష్యుత్తరమిచ్చెద. సాధ్వీమణుల నామోచ్చా
రణఁజేసినంతమాత్రమున నఘంబులంతరించునను నుడులన్ప
తములగునా. అకటా ! మనుష్యసంచారములేని యీకాంతా
రసీమ కేలరావలె ? చిలుకకు బోధించినట్లుగా బలుమారు
లురావలదని నొక్కి-వక్తాఁచిననువినక, నాతోఁబయనమై క

ధునిడుమల నందుచున్నది. అయ్యో! మందస్మితసుందరవ
దనారివిండముకందు వారియున్నది. నామనోహరియు, సా
ధ్వీశిరోమణియు, నాక్షమాభిలాషియు నగు నీయిందీవరాక్షి
లందుచున్న బన్నంబుల గమంగొన నాయంతరంగమున నొక
ఐంతమార్పుకలుగుచున్నది. (ప్రకాశముగా) నారీరత్నమా!

మ॥ జనసంచారములేని యాయటవిక్రీ • సందేహమున్నాసి. రా
మనమెట్లీయకొనినవచ్చింపుమిది, రామా, నీమనోనాథుతో

రత్న:— (స్వగతము) ఆకటా! మన్ననోహరుడు నాకై మిగుల
సంతరంగమున జింతులుచున్నవాడు. ప్రేమానురాగమన
నిట్టిదియేకదా. తానందుచున్న బన్నంబుల కొక్కింతయు లె
క్కనేయక నాయెడంగల ప్రేమాతిరేకంబున నాబడునిడుమ
ల నరయచున్నవాడు. ఇమ్మహనీయుని మనస్తాపము జ
ల్లార్పవలయు. (ప్రకాశముగా)

జననాథాగ్రిణి! యిట్లసంజనునె? మీసాన్నిధ్య మున్నీడియే
ను నివాసంబుననొంటి నుండుటకునెంతో నాత్మలోగుండెదదా॥

జయ:— కాంతామణి! గమనాయానమున డస్సితిమిగాన రమ్మ
ఒక్కింతతడవీ భూరుహమాంజేరి విశ్రాంతి నందుదము.

(ఇరువురు నొకభూరుహమాంజేరి కూర్చుండురు.)

రత్న:— (ఒకవంక దృష్టిసారించి) ప్రాణేశ్వరా! అల్లదో! ఆచక్ర
గాంచుడు. వాయువేగ గమనంబున బిక్రబలంబుచూపు హ
యమగుపడుచున్నది.

జయ:— (చాకింగించి) నిజము నిజము. ఔరా! ఆ హయము క
డురయంబున మనదరికే మజలుచున్నది.

రత్న:— (భయముతో) నాథా! అదిగో! అశ్వరాజము మనవంక
కే వచ్చుచున్నది. ఎక్కుతంబుననోగాని దానింగాంచిన భీతి
యగుచున్నది.

జయ:— (సంతోషాశ్చర్యములతో) పాణేశ్వరీ! ఘోటకమునైన
సంతమాత్రిమూస జడియనగునా. భీల్లికుము. నేనిప్పట్టునఁ
జని నిమేషమాత్రింబున నావాజింగొని వచ్చెద.

రత్న:— పాణివల్లభా! ఆతురంగము మనకుటంగటకు రానిండు.

జయ:— సుందరీ! జాగుసేయవలదా.

కం॥ చెంగునచాటుచుఁ దొలిదెన
కుంగమనంబెంతో జూపు • ఘోటకమునునే
బొంగుచుఁగొని వచ్చెద నీ
చెంగట కైయుండుమిచటఁ • జెచ్చెరవత్తు॥

రత్న:— కం॥ జేడా! హయముఁ బట్టఁగ
నేడా, ఈయెడనునన్ను • నేకాంతముగా
వీడన్పాడియె? గనపూ
బోడిఁ మీ వెంటగొనుఁడు • భూవరతనయా॥

జయ:— మనోనాయకీ! 'పట్టఁగనేడా' అని నుడివితివే. నేనాహ
యముఁబట్టి నీదరికిఁగొని రాఁజాలనా?

రత్న:— నాథా! నాయభిప్రాయమదియే.

జయ:— ఎద్దికతము.

రత్న:— మనోహరా! ఆ ఘోటకము మనల మోనపుచ్చునను సం
దియమువలన.

జయ:— కాంతా! బల్వంతగానున్నదే. నీనిహ్నోటనుండుము. అ
దిగో ఆ అరబ్బీదాపు జేరుచున్నది. తడవుసేసితినేని కురంగ
ము చిక్కఁదు.

రత్న:— పాణేశ్వరా! మీచిత్తము. తెలుపవలసిన దెద్దియో తె
లిపితిని. (జయచంద్రుఁడు నిష్క్రమించును.)

రత్న:— (స్వగతము) అయ్యో! ఈకాంతారమధ్యంబున నన్నొంటి
గా విడనాడి హయమొనైనిరా మన్నాధుండద్దాని వెంటనం

ఓ. ఈయరణ్యంబున సబలనొక్కతే వివనాశి చనుట భా
వ్యముకాదని యెఱింగియు మనోహరుండరిగె. ఇంతకు దైవ
బలంబైకుడుగదా. భయమొంద నవసరము గానరాదు.

మద:— (ప్రవేశించి తర్జుపుత్రికంగాంచి తనలో) భళిరే ! ఆకుంద
సపుబామ్మ యందము నాడెందము నమంచానంద మొందజే
యుచున్నది. అయ్యారే ! ఇట్టినారీరత్నము మున్నెన్నడేని
యు గాంచియుంటినా. ఈయెలనాగ దేవభామినియై యుండ
నోపు. అద్దిరే ! ఏమి ఆసుందరవదనారవిందము ! మానవజ
న్మమెత్తినందులకిట్టి రూపలావణ్యరాశియగు సబలామణింగూ
డి మదనసామ్రాజ్యంబున నోలలాశినదేకదా జన్మసాఫల్య
ము. లేనియెడ సర్వసాఖ్యంబులు సున్నయే.

తే॥ గీ॥ ఇంతిగాదిది ముత్యాల • దొంతిగాని
బోటిగాదిది రతనంపు • మూటగాని
కొమ్మగాదిది యడరంజి • బొమ్మగాని
నారిగాదిది మరుని క • తారిగాని॥

అద్దిరే. ఏమి ! ఆసోయగము.

సీ॥ కలువతేమలబోలు • కళ్యాణి నేత్రముల్
హరిమధ్యమునుబోలు • దరుణికోను
జుక్కలవొఱు నెన • ధిక్కరింపగజాలి
వాలంటి వదనంబు • పరగుచుండె.
బంగారుగిండుల • భాతివెల్లెనునాతి
కుచయుగ్మమయ్యారె • గూర్చెమునము
హటకనిర్మిత • మైన బొనువిధంబు
గానుపించెనుమేను • కాంతియహహ !

తే॥ గీ॥ అట్టినవమోహనాంగి జేపట్టినట్టి
పురుషసింహుడు తొలిజేయు • పుణ్యమెగద

కటకటా ! ఈపెనేరీతిఁ • గలయువాడ

మారుశరములకేనిక • నోరువఁజన॥

ప్రకాశముగా నాకీరత్నమా !

ఉ॥ ఎవ్వతెవీవు ? నొంటరిగ • నింతిరా ! భీతియొకింతలేక నీ
వివ్వసభామిజేరఁగత • మెయ్యది ? తెల్పుము బాలికామణి !
జవ్వనుల్లిల్లు రాఁజనునె ? • సత్వరలీల వచింపుమింకనో
జవ్వని ! నిన్గనంగొన వి • చారము బాసెను నామనమ్మున॥

రత్న :— అన్నా ! ఏను విజయసేనుని కూతురను. రత్నపుత్రికానా
మధేయురాలను. వెండియుఁ జందనాపురిపాలుండగు చంద్ర
శేఖరుని కోడలను.

మద :— మందయానా ! మగనివిడనాడి యీవనాంతరమున నీవే
కారితముగా నుండుటకుఁ గారణమేమైయుండును ?

రత్న :— సహోదరా ! మేమిరువురము చందనాపురంబేగుదు మార్గ
మధ్యంబునఁ గడుడస్సి యొకతరుచ్ఛాయను విశ్రమించితిమి.

మద :— తరువాత ?

రత్న :— అంత నెటనుండియో నిటకొక ఘోటకమురా, మన్నా
ధుండద్దాని వెంటనంటె.

మద :— (స్వగతము) నాపన్నాగముపాఱినది. (ప్రకాశముగా) సుం
దరీ ! నిప్రాణేశ్వరుఁడరిగి యెంతసేపయినది.

రత్న :— ఈపాటికి నచ్చుచునేయుండును.

మద :— అబలామణి ! నీనాథుని కై యేలవేచియుండువు ?

రత్న :— (స్వగతము) వీనిరాకటంబట్టి గనుంగొన నిద్దురాత్మఁడు
కాయాతురుఁడై యున్నట్లగపడుచున్నది. అయ్యోదైవమా !
ఇఁక నేమిసేయుదు. నన్ను గాపాడుభారము నీయదియే. (ప్ర
కాశముగా) సతికి పతియేగదా గతి.

మద :— పతికి సతిపై ననురాగమున్నచో...

రత్న :— అధిక ప్రసంగమునకుం గడంగకుము.

మద: — సుదతీ ! ఆగ్రహమందనేల, ఇకనీవతి మఱివచ్చుటకల్గి.
సనుబతిగాఁ జేసికొమ్ము.

రత్న: — [కోపముతో] సహోదరా ! ఇట్టిదుర్మోక్షాలు నీనోటరాఁ
జెల్లునా.

మద: — ఎనునీకు సహోదరుడనుగాను. నీవు నాకు సహోదరివియు
గావు. పతియగుదును. సతియగుదువు.

రత్న: — (స్వగతము) వీనికంతకంతకు బ్రట్లదము లధికమగుచున్న
వి. ప్రకాశముగా ఓకీతులువా ! చాలుఁజాలు. నోరుమూ
యుము.

కం॥ ఇలఁగల లలనామణులను

గలయస్మది నెంచనొర ? • కడుదుర్మతి వై

కలయందెనను నిట్లపైఁ

దలపోయకు మట్టిపని, య • ధర్మముజమ్మి॥

మద: — ఓహో ! ఏమిసీటకులు. కట్టిపెట్టుము.

మ॥ లననా ! నిన్విడనాడి నిల్వ • గనా ! లాషణ్యరాశీ ! సన్మ

గలయజ్జెలదె ?.....

రత్న: — పాపి ! యిట్లునుడువం • గాబాడియే ?.....

మద: — కోమలీ !

యలుకనోవినాడి యింక పయి నెననాహోదముఘోర్పవే

రత్న: — కల నెననా బరకాంత • గోరదగునా?.....

మద: — కార్పూమున్మానుమా.....

ఓరి మదోస్మత్తా !

కం॥ కులసతి రతిజేలుచు నిం

పలరగ ధరమొంగనొను • రా ! యికజాల్చాల్

మొలఁగము నాదరినుండక

తులువా ! పాపంబటంచు • దోపదె మదిలోఁ॥

మద:— సుగంధి॥ కోపమేలకోమలాంగి ! • కోరె-దీర్పరాఁగదే

రత్న:— పాపమంచునెంచవయ్యె • పాపిమానవాధమా !

మద:— రాపుసేయనాయమానె • రమ్ముజేరు కౌగిటన్

రత్న:— నీపురంబు జేరుమింక • నీల్లఁబోకుమో ఖిలా !!

మద:— కాంతాశిరోరత్నమా ! నీకంతపంతమేలు.

ఉ॥ చిక్కెమనంబు నీవయిని • సిగ్గిలనేల నిజమ్ము నమ్ముమో
చక్కెరబామ్మ ! మన్మధుఁడు జాలియొకింతయులేక కూర్చుండె
యిక్కటలెన్నియేనియును • నిచ్చుచునుండెను తాళజాలనన్
మకుట-వమీరఁ గౌగిటను • మానిని ! జేర్చుముకోపమూసకే॥

(దరిజేరఁబోవును.)

రత్న:— (కొంచెమావలకేగి తనలో) అకటా ! ఇద్దరాత్ముఁడంత
కంతకు మిట్టిపడుచున్నవాఁడు. మఱియొక సారివినయముగాఁ
బలికి చూచెదఁగాక. (ప్ర)కాశముగా)

శా॥ ఆన్నా ! యిట్టిదురోక్తులాడఁదగునా•యత్యంతమున్ దోసమా
నన్నా ! నిఁకు-వమన్న ! నాదు నుడుల • స్థంగీకృతి స్థూపనా
ననా ! చెల్లెల నీకునేసనుచునీ • యాత్మదలంపాయనా
నన్నా ! పాపము మూటగట్టుకొన • కన్నా వేడెదన్వేమరున్॥

మద:— కాంతా నీకంతజెప్పినను బంతము మానవైతివి. కంతుని
బాధ కోకి-ంతయుఁ దాళజాల. రమ్ము. కౌగిలిమ్ము. (జేరఁ
బోవును.)

రత్న:— (దూరమునకేగి తనలో) కటకటా ! ఇద్దరాత్ముఁడు నాన
మంజనవాక్యంబుల నావలకుఁదోసి కామాతురుఁడై నామా
నముఁజెఱుప నమకట్టినాఁడు. ఇఁక నేమిచేయుటకును దోప

కున్నయది. ఇందిరారముని నొకమారు ధ్యానించి యశం
తర మీదురాత్మునకు దగును తరమిచ్చెద. అప్పటికిని దాప
ట్టినవట్టు విడువడేని నా యీవజ్రపుటంగరమే నన్ను
గాపాడును.

ఉ॥ శ్రీధర ! భక్తపాల ! నర • సీమహాచన ! యోతకాలమీ
బాధలకోర్తు, నీమొసలి • బారిదొలంగెడి మార్గమెద్ది ? రా
వే, దయగాంచవేయనుచు • వేడిన హస్తవిగాచినట్టియో
మాధవ! చక్రహస్త! వడిమానముగావంగ రమ్ము ముక్తైవ॥

(ప్రకాశముగా) ఓరోరీ ! పరనారీ మానసంహారకా ! నేనుడి
విన హితవులస్థలహాయక పరకాంతల పొంతజేరి కేళీవిలాసంబులందేల
నీలీల నేలబలుక నమకట్టితివి ?

మద:— ఓసీ ! వన్నెలాడి ! ఓసీటకులాడి ! సీటకులస్థితి పెట్టిమ
కువమీర నొక్కసారి నీచక్కనిచ్చెక్కిలి నొక్కనిమ్ము.
(అని దరిజేరబోవును.)

రత్న:— (దూరముగాజరి) ఓకీపాపాత్మ ! ఇంకనేనియు నీదుందుడు
కు బోనాడుము.

మద:— (మాదహానముతో, మందమాన ! నీయందముస్థని మలుల
విడనాడగలనా. నాయభిషితిం నీడేర్తువేని నిన్ను విడనాడె
ద. లేనియెడ నొక్కయశుగైసను గదలనీయును.

రత్న:— (చేతులు జోడించుకొని)

దండుకము .

శ్రీరక్తిణీహా ! గోపాలబాబుండవైసీమ బాల్యంబునకగో
పికాబాలికల్ గట్టిగానుట్టిపెట్టెట్టి యున్నట్టి యామట్టిపాత్రల్ వడిన్దొ
ట్టియందుండు క్షీరంబులన్నాపుచుండంగ నాగోపిబాలల్ హారోప
మున్నూచే కోలలన్నట్టి నీపొంతకున్నచ్చుచున్నంత నీవప్పుడక్కాంత

లగ్నాచి రోషంబుచే వారలస్థితిగావింపవే. వెడియున్, దుష్టుడై నట్టికంఠున్ రణంబందున్ దుచ్చించిలోకంబులగ్నాచి, దాని పదిన్నాన భంగంబువాటిల్లకేగావవే, వెడియూమర్మ తిన్నించి నానాధునిన్నాద రిజ్జేద్దుమోయచ్యుతా ! పుండరీకాక్ష ! గోవింద ! గోవింద ! నారాయణ ! ఓమురాశీ ! నమస్తేనమస్తేనమః॥

మదః— మదవతీ !

చ॥ సుదతిహా ! సత్వరంబ కృపఃజూడుము జాలమి కేలబాలయా మదనుని, పూవుటల్గులకుఁమానసమెంతయుఁదాశకుండెడిన్॥

రత్నః—అధమాడ ! నీదుపాణిముల • కంతముచెంత నె గగతులాడనీ మదిగల గర్వమేపగిది • మార్పుకొనందగు దీవుమర్మతీ !॥

మదః— (స్వగతము) ఈపె గట్టిపట్టుపట్టియున్నది. నాకులోనగుట కలయే. భటులరాఁ బనిచి కారాగారంబున నుంపించి యప్పటికేరియు మఱిప్పిల మీడేర్పునేమో చూచెద. అందుల కీ యకొననిచో నంత మొందించెద. (ప్ర)కాశముగాభటులారా!

2. భటుః— (ప్ర)వేళించి) దేవరయాజ్ఞ శిరసావహించెదము.

మదః— భటులారా ! ఈమబలామణి గొనిపోయి బందిగమున నుంపుడు. (నిష్క్రమించును.)

భటుః— అమ్మా ! రాచవారమ్మా ! రమ్ము బందిగమునకు

రత్నః— సేవకులారా ! అందుకు సంసిద్ధురాల నైయున్నదానను.

(నిష్క్రమింతురు.)

(అవనికవాయిలును.)

ద్వితీయరంగము.

[ప్రవేశము — అరణ్యము.]

[ప్రవేశము — జయచందుడ విచారముతో]

హాప్రాణేశ్వరీ ! చంద్రాసనా ! నానైశ్యంపు సకిరూ ! ననీ
కాంతారసీమ నేకాంతముగా విడనాడి యెయ్యెడ కేగితివైగదా.

లయగ్రాహిః = అకట సనున్విడచి • యికటకమున్దలచి
యెక్కడికేగితివి • మక్కువగుకొమ్మ
నిక్కమువచించుమిక • దిక్కుగనజాలగెడు
సుక్రికి-తినయారె మన • మిక్కడకురాబల్
చక్రనిహయంబు మన • దిక్కునకు నేకతము
గ్రహుసనుజేరె నలు • దిక్కులకుఁ దిప్ప
అక్కజమునందగఁజ • టుక్కున సదృశ్యమయి
యెక్కడికిఁ బోయెను • రక్తసివితానన్॥

అన్నులమిన్నా ! నన్నెన్నరాని బన్నంబులబడదోసి చసనీ
మనసెట్లాప్పెను. అంతకాతన్యము వహింతువని కల్పనఁ దలపో
యఁకుంటినిగదా. నీమెడల నేనొనరించు దొనఁగెద్దియో తెలియఁబ
రుపక, యిభ్యంగిమోసపుచ్చి పలాయనమైతివా. చీ! నీతోసరనమెం
చులకు. (వెంగళివలె నటించవలయును.) అదిగో ! నామది నపహరిం
చిన సుందరాంగి (నతిదరినున్నట్టుల భావించి)

సీ॥ మోహనాంగిరొ ! నీదు • ముద్దుగుల్లెడుమోముఁ

జూపినావంతను • బాపరాదె

కళ్యాణి ! నీదువా • ల్లంటి చూపులువెఁ

గరుణించి నామిక • బరుపరాదె

భూపాలసుత ! మన • స్థాపంబుదీర నీ

కనకదేహముఁజూపఁ • గడఁగరాటె
కీరనాఁకిరొ ! నీదు • కేలున్నాపైమోపి
 మోహబ్ధిలోనన్ను • ముంపరాదె

తే॥ గీ॥ మలయమారుత సమయంబు • మందగమన
 నందనంబునఁజేరి యా • నందమొంద
 తోడి ట్ల లేరునాదరి • తోయజాక్షి
కేళిగూడుము నేనింకఁ • దాళఁజాల॥

(ఒక వైపుజూచి) అకటా ! నిష్కారణముగా మోసపోయినే.
 నాయథాంగి యింతలో మోసపుచ్చి యెచ్చటికోబానిపాయె. కొలది
 కాలముక్రిందటనేకదా నాదరిజేరి నన్ను హర్షాంబుధి నోలలాడించి
 నది. వగువా ! ఎచ్చోటున కేగితివి. అయ్యో ! ఇఁకనాకేమిగతి.
 ఈకాననంబునన్దల మృగంబులనడిగిన నాయంతి వృత్తాంతము దెలి
 యునేమో.

సీ॥ హరులార ! హరులార !! • హరిమధ్యమునునేడు
 కంటిరే మీరలీ • గహనమందు,
 కరులార ! గరులార !! • కంజాక్షినిన్నేడు
 కంటిరే మీరలీ • గహనమందు,
 చక్రిచక్రిములార ! • చంద్రబింబాననఁ
 గంటిరే మీరలీ • గహనమందు,
 బహ్నిబహ్నిములార ! • బాలేందువదనను
 గంటిరే మీరలీ • గహనమందు,

తే॥ గీ॥ నాదుముద్దులగుమ్మను • నాదు సతిని,
 నాదుగృహలక్ష్మీ నామహా • నందఖనిని,
 నాదుహృదయేశ్వరిని, వెండి • నాదుసఖని,
 గాంచినారలె యటవీమృ • గంబులార॥

(ఒకవంకదిలకించి) అదిగో, నాయథాంగి ఆరసాలసాలము పొం

త డాగియున్నది. (వడివడిగా సాలముజేరి) కటకటా ! ఎంతపాటుక
లిగె. నాయితయేయని స్వాంతమున నెంచితిగాని తుదకు మోసపో
యితిని. ఇంక నేనేమి చేయుదు. (విచారమఱి)

పంచ = సతీలలామ ! యీగతిన్వి • చారసాగరంబునన్
పతిన్వనాంతరంబువీడి • బాల ! యేడకేగితో
నతంబు బల్వితంబుల • నిశ్చలనేత్ర ! నిల్వనే ? ,
గతిన్వచింప కిటువీడ • గానయంబై పేయనీ॥

ఓసీ మంజుభాషిణీ ! నీనమంజన వాక్యపుంజంబుల నివ్వన నోచు
కొంటినో లేదో తెలియదయ్యె. మందయాన ! నీసుందరపదనార
విందము మఱలఁ గనుంగొను భాగ్యమీ మందమతికబ్బునా ? అబ్బ
కేమి ? అపహాస్యమున కెందేనియుఁ బాగియుండువు.

ఉ॥ నీనగుమోము, నీహోయలు • నీదగుకల్వలఁబోలు నేత్రముల్,
నీనడసాంపు, నీకులుకు • నీదగుసోయగ మెన్న నెంతయే,
న్నాననమందు జేరినను • మాటికిమాటికిఁ గుండజేసెఁ గ,
భ్యాణి ! విరానవచ్చికడు • హర్షమునొందగఁ గాగిలీయవే॥

అయ్యో ! ఈమందమతికి నీహిందుమఱలభించునే, ఇంతదనుక
నెట్టెట్టులో కాలము వెళ్ళఁబుచ్చితిన్నాని, యింక నిన్నునివ్వడనాడి బ)
తుకుట దుర్లభంబని మనఁబునఁ దోచెడిని. ఇంతకును బూర్వజన్మ
కృతకర్మ ఫలితంబనుభవింపక తప్పదుగదా ! వెండియు సరస్వతీమనో
హరుని లిఖితంబు దప్పింపనేరకగును.

చ॥ కరుణయొకింత లేక ఘన • కానననీమను నొంటిపీడి యీ
కరణిఁజనంగఁబాడియొకొ ? • కారణమేమొ వచింపరాదె ? యే
సరణి ధరాస్థలన్మనుదు • సతకవులండు) సరస్వతీమనో
హారు లిఖితంబు తప్పదని • యారయ సత్యముసత్యముమ్మహి॥

పుల్లబ్జేక్షణా ! నన్నేటికీ విధంబునఁ గుండఁజేసెదవు.

కం॥ బాలా ! దుఃఖాంబుధి న
న్నేలా ? యిట్లుదోసిపోతి • వెయ్యెడకో, యిం
కేలీల మనుదుఁ బుడమిని
జాలంబింకేలరమ్ము • సత్వరలీలః॥

మనోహరాంగీ ! అసంగుబారి కోర్వఁజాలని యీమందభా
గ్యునియెడ నీవిత కాఠియమున్నూనం జెల్లనా ?

పంక్తి వృత్తములు=బాలరొ ! నన్నీ • లీలనువీడఁ
ఏలవృథాగాఁ • దాళఁగఁజాలక.
మానిని ! నిన్నీ • కానననీమ
నాననయయ్యో • యేనెటుసైతుఁ.
ఏలపహాస్యం • బోలలితాంగీ !
జాలమదేలా చాలిఁక రమ్మి.

ముద్దులగుమ్మా ! నన్నేమికతంబున బల్యైతల ముంచుచుంటివి
నాయెడ నీకిసుమంతయుఁ జాలిలేదయ్యెగాబోలు. ఇంక నైనను జను
దెంచి నాయంతరంగమునల వంతనైగటార్పఁజేయుము. లేనియెడ నే
నీ భూమండలమునఁ బ్రాణములతో నుండుటకల్ల. ఇంతదనుక నప
హాస్యమునకుం గడంగితివని తలంచితినిగాని, యకారణంబుగ నిట్టి వి
డబాటు ఘటించువని యనుకొనలేదు.

ఉ॥ ఓనవ మోహనాంగి ! మనః సాప్సేనె నొంటిగనన్ను నిట్టలీ
కానననీమవీః చనఁ • గా మరుసాయక బాధకోర్వఁగా
లేను నిడమ్ము నమ్ముమన • లీల ననునలయంగరమ్ము, ఓ
మానిని ! జాలమేలగు • మా యనుమీసము మానివైశమే॥

అయ్యో ! భూపాలపుత్రీ ! అకారణముగ నన్నువిడనాడి పలా

యనమగుట యుచితమే. లేక కాంతారనీమ నేకాంతముగా నుండు టంజేసి దురాత్ము లేరైనను గొనిపోతిరా ?

శా॥ భూపాలా గృతనూజ ! యుటిమెయిసీ • పోల్క వర్ణ జాలనే
న్వాపోయంగఁ గుఱూహలంబెనఖి ! నీ • స్వాంతంబునన్, దొల్లి నే
నేపాపంబునఁచినానొ యకటా • యెట్లో దునిన్బాసిరా
వే పూఁబోణీ ! నిమేషమోర్వనయొ ని • స్వీడన్దున్బారమా॥

కాంతామణీ ! నిరంతరము హార్యరాజంబునున్న సెజ్జపై నీ
తోడి సుఖంబనుభవింపనున్న నాకీమాగ్ధముఁజూపఁబడియా,
వదః— (పివేళించి తనలో) నేదలచినభంగి నన్ని కార్యములు శు
భప్రదముగనే జరుగుచున్నవి. నేనెంతవేడికొనినను రత్నపు
త్రిక నన్నొల్లదాయె. ఆపెంగలయు నుపాయ మరయఁజాలక
చింతాకాంతుఁడనైతిని. దైవానుగ్రహంబున నెట్టకేలకీయు
పాయము పొడగట్టె. ఆకలితనఁగానననీమనంతయు న్నెదకి
వెదకి వేసాఁతనిగాని జయచంద్రుని బాడయే తెలియదయ్యె.
నాయదృష్టము తిన్న నైనచో నీయటవి స్తయచంద్రుఁడగవడ
కూడదా. (ఒక వైపుచూచి) ఆఁ ఆదిగో! రాకొమరుండెవ్వఁ
డో యిందు వచ్చుచున్నవాడు. (కలయజూచి) వచ్చుటలే
దు. వాపోవుచున్నట్లుగ పడుచున్నది. నేనీచెట్టుమాటునఁడా
గియుండి యాతని వృత్తాంత మొకింత యరసి, యనంతరము
తగుకార్యమునకుం గడంగెద. (చెట్టుమాటునపొంచియుండి)

జయః— హారత్నపుత్రికా !

ఉ॥ నాడుస్వయంవరాస, సర • నాధుకుమారులఁ జూచుసూర్తుల
స్వీడి ధరాధిపైల మిగుల • విస్మయమందఁగఁ బుష్పహారము
నేర్పడక నాడుకీలమున • వేయవేగీవు ? నఖిలము ! నీ
తోడిఁకమీద నేనుగన • నొచితిచో కనఁజాలచోకటా !

వదః— ఈతఁడు 'హారత్నపుత్రికా' అని నుడివెగాన దప్పక జయ

చంద్రుడనుట నందియములేదు. సరియే యింకనూ విని
యెడగాక.

జయ:— అయ్యో! పాశ్రేష్ఠీ! నీకై నిర్జరారణ్యంబులన్నియు
వెదకివెదకి తుదకునిన్ను గాంచలేనైతిని. నాపడిన ప్రయాస
ములన్నియు బూడిదెఱసిన పన్నీరు చందమున నిష్ప్రయో
జనములయ్యె. ప్రాణములూడుచున్నయవి. ముంచున కడు
గు లిడిన దడబడుచున్నవి. కేటితో మనకిరువురకు సఖ్యము
బాసెననుకొనెయెద. (విచారముతో)

సీ॥ కోపమా నేజేయు • పాపమా లేక న
 ల్లాపమా నాతోడ • నోవడంతి!
కాంచవా నన్నుద్ధ • రించవా యెంచవా
 పొంచియుండనదేల • చంచలాక్షి!
డెందమున నందియం • బందనాయంబె నీ
 పొందుగోరితినేను • మందయాన!
ఏలనీలీలబల్ • కేళినేసెదుబాల
 తాళగజాల భూ • పాల పుత్రి!

తే॥ గీ॥ చాలునెకన కేలములవింక • నశ్వరమున
 రమ్ము, మద్దులగుమ్మ! ని • కలమ్ముగాను
 కోపమూనితో నాయెడ • కుందరదన!
 నిలువజాలను నినువీడి • నిముషమైన॥

హా, రత్నపుత్రికా! హారత్నపుత్రికా!! నీయెడబాటునకే నం
త చింతిలుచుంటినే. అని (మూర్ఛిల్లును)

మద:— (పైకివచ్చి మూర్ఛిలియున్న జయచంద్రునినని తనలో)
డెందమునగల నందియము నివర్తితమయ్యె. జయచంద్రు
డు మూర్ఛిలియున్నవాడు. వీనిగొనిపోయి కారాగారమున
నుంచుట కిదియే యదను. అట్లుగావించితేని రత్నపుత్రిక మ

దీప్తిత మీడేర్చును. ఒకవేళ నియ్యకొనదేని రత్నపుత్రికా
జయచంద్రిల నొక-మారు ఖండించెద, (ప్రకాశముగా)
భటులారా !

2=భటు:— (ప్రవేశించి) దేవరమానతి సతికృమింప మేమొరటి
వారము.

మద:— భటులారా ! మూర్ఖిలియున్న రాకొమరుని బంధించి మ
న కారాగారమున నుంచుడు.

భటు:— దేవరమాజ్ఞ. (అని జయచంద్రిని బంధించుచుండ) జ
యచంద్రి, మూర్ఖదేలి తనలో ఏరెవరోగాని నన్ను బం
ధించుటకు గతమెద్ది ? అడిగి తెలిసికొనియెడగాక. (ప్రకా
శముగా) అయ్యలారా ! నన్ను బట్టి బంధించుట కెద్దిగతము?

భటు:— మారాజుగారి యాజ్ఞ.

మద:— నుచువుట కిదియదనుకాదు.

జయ:— అట్లయిన సకారణంబుగబట్టి బంధించుట శూరలక్షణము
కాదు.

మద:— శూరుడనో భీరుడనో మనుముందు తెలియగలదు.

జయ:— నిక్కువముగాఁ బిఱికిపందవే.

మద:— ప్రలాపములఁ జాలింపుము.

జయ:— ఓరీ ! యస్యతవావీ ! హితబోధ లాలింపుము.

మద:— ఓరీ వేలరీ ! మఱుమాట లాడకుము. తుదముట్టించెద.

జయ:— ఓరీ వాచాటా ! తొలుదొల్లఁ కృతాంత నిశాంతుని కడ
కంచెద.

మత్త! నన్ను బట్టిన యంతమాత్రము • సన్గతూహలమేలరా
నిన్ననివ్వఁగియుంటున్నవల • నే ధరించెదమర్మతీ !

మద:— ఓరీ జయచంద్రి ! నీసతిఁ జెఱుబట్టినవాడీ మదనుడే
యనుకొనుము.

జయ:— (కోపాశ్చర్యములతో)

కన్నియంగొని వచ్చియుట్టల • కారణంబుగ నెన్నియో

బన్నముల్ గుడువంగజేయఁగఁ • బాడిమేతలపోయఁగా॥
మదః— ఓసీ జయచందా! పలుచలుకులేటికి. (భటులనవలొకిం
చి, భటులారా! వీని గారాగారమున నుంచుడు.

(నిష్క్రమించును.)

భటుః— అయ్యా! మాతోడయనేయుడు. (తోడ్కొనిపోవుదురు)

(అవనికవ్రాలును.)

తృ తీ య ర ం గ ము .

[పౌ దే శ ము — కారాగారము.]

(రత్నపుత్రిక కారాగారమున నుండగా, అవనికమెత్తఁబడును.)

రత్నః— (స్వగతము) హాపరమేశ్వరా! త్రిజగన్నివాసా! ఆప
ద్భాండవా! కృపాంతరంగా! నిన్నేమని దూఱుదును. భక్తు
లయెడ నించుకంతయు గారుణ్యము జూపవైతివా! కృపాని
ధీ! నీవితటి కాణ్యము వహింతువని కలనైనఁ దలంచనైతి
ని. భక్తచింతామణి! నన్నీయాపదనుండి తొలగించి కాపా
డుభారము నీయదికదా! భక్తవశంకరా! తొల్లి చక్రాహ
తిస్మకరిశిరమున్దునుమాడి గజేంద్రుని రక్షించలేదా. అనాధర
క్షకా! నిండునభలోఁ బతివ్రతాశిరోమణి ద్రాపవి ధరించి
న పలుపల్లెలువ సమకట్టిన మదాంధుని దుశ్యసేనుని మురిప
మడంచి మానహానివాటిల్లకే గావలేవా. పరంధామా! న
న్నీదురాత్ముని బారినుండి తొలంగఁజేసి నామానముం గాపా
డరమ్ము. (నాధునుద్దేశించి) హామనోనాయకా! ఆనన్యసా
మాన్య వికృమ దురంధరా! క్మృపాలచందా! నాథా! నా
యెడ నీకింతకినుకయేకి. నీయెడ నేజేయు నపకారమెద్ది?
లోకోత్తరగుణనిధివగు నీవదనారవింద దర్శనంబెలుబ్బుచు.

ప్రాణవల్లభా ! పాపాత్ముడగు నీమదనుడు కామాంధకారంబున మన్నుమిన్నుగానక నిర్భయంబున నిర్దయండై పరమసాధ్యునగు నన్నుబడయఁగోరి కారాగారమునందుంచి యెట్టి యిక్కట్ల నందఁజేయుచున్నవాడు అయ్యో ! యిద్దురాత్మునకుఁ జిలుకకుంబోలె నేనెన్నియో విధంబులఁ బోధించినను నద్యవంబులఁ బెడచెవింబెట్టి నన్నిట్టియిక్కట్లల నెట్లనెట్లకొనియె. హామనోహరా ! ఈమందభాగ్యురాలనగు నాకు మీ పదపంకజములసేవ యింకెన్నటికి లభించును.

ఉ॥ హాకరుణాకరా ! విబుధ ! • హాప్రియవల్లభ ! ప్రాణనాయకా ! హాకమనీయమూర్తి ! ప్రియ ! • హాసుగుణాకర ! సత్యశీల ! సుశ్లోక ! దయాంతరంగ ! ననుసుక్రకఁగఁజేసెడు నిద్దురాత్మునిఁ నీకరవాలమున్దునిమి • నీయనుఁగుంజెలిఁగొంచుఁ బోవవే॥

హాజీవితేశ్వరా ! మిమ్ముగాంచకెట్లు జీవించుదాన. మీసాన్నిధ్యమునఁ జరించని నాజన్మమేల. ఇంక రత్నపుత్రికేడ. హామాహనాంగా ! మిమ్ముఁగూడి నిరంతరము సుఖంతునను పేరాననెంతయో స్వాంతిమునఁ జెందియుండ, భవద్దర్శనాభిలాషిణి నైయున్న నాకు మీ దివ్యదర్శన మందఁజేయరాదే. హృదయాంతర్గత వియోగాసలంబెన్నఁకికేనియు సంతమొందింతురా. (మదనునవలోకించి) ఓరీ దయాశూన్యా ! మదనా ! ఎంతకఠిన మానసుండవురా ! దయాదాక్షిణ్యంబుల విడనాడి నిర్భయంబుగా దుర్బలదఃఖాసలంబున నన్నుబడఁద్రోసి నీవెంతటి యఘమాఙ్గించితివిరా ! కటకటా ! నీమూలంబున నాప్రాణేశ్వరుఁ డెన్నివెలలఁ బాలయ్యెనోగదా. అకటా ! మార్గాయానంబునఁ బడలి భూరుహముదరి వసంపనేల ! వసించితిమిబో మాయాకురంగము మాకురంగటకురానేల ! వచ్చెబోమన్నాధుం డధ్ధానివెంట నంటనేల ! వెంటనంటఁ బోమదనఁడీ యక్రమమునకుం గడంగనేల ! అకటకటా ! చింతించినఁ గారియమేమి ! పూర్వజన్మకృతకర్మ ఫలం

బనుభవింపక దప్పునా ! అయ్యయో ! యింకెన్ని సిలుగులమునుఁ గ
నానోగదా ! (ఒక్కవెపుజూడి) అదిగో ! మదనుఁడిటకే వచ్చుచున్న
వాఁడు. నన్నిప్పట్టున నాపద్యాంధవుఁడే రక్షించును.

మదః— (ప్రవేశించి తనలో) ఈమంద మాన నాయందు మిగులనలు
క వహించియున్నది నేనెన్నివిధంబులఁ బ్రతిమాలుకొన్నను
నించుకేనియుఁ దయఁజూపదయ్యె. మఱియు మాటిమాటికి
దూఱుచున్నది. నేనిది తడవుఁజేసితినేని మనోవాంఛాశల
సిద్ధుఁడనగుట సున్నయే. నేని చిలుకలకొలికి పలుకులకలిగి
సిలుగులఁ బడఁద్రోయ నెంచితినేని నీసుందరాంగి. యసువులం
బాయును. అందులకు వివరముగాఁ బ్రవర్తించితినేని విఫల
మనోరథుండనగుచును. మంచిమాటలచే నీతరుణికా లోఁబ
ఱచుకొందునన్న నదియు జరుగదయ్యె. అయిన నింకొకమా
రు పలుకరించి చూచెదగాక. (ప్ర)కాశముగా) పద్మాక్షీ !
నీవునాయెడ నింతకాఠిన్యము వహింప నెందులకు ?

రత్నః— (ఊరకుండును.)

మదః— సుందరాంగీ ! పిలిచినను బలుకవేమి ?

రత్నః— (స్వగతము) ఈమదాంధుఁ డించుకంతయుఁ గనికరమూస
క తాఁబట్టినప్పట్టు విడువకున్నవాఁడు. (ప్ర)కాశముగా) ఓరీ
నీచమానవాధమా ! ప్రాణంబులపైఁ బ్రీతిగలదేని రయంబ
మఱిపొమ్ము.

మదః— తరళాక్షీ ! మానవజన్మమె త్తినందులకునినుబోలుమందయా
నలఁజేబట్టిమదనసామ్రాజ్యమేలుటయేగదా సౌఖ్యావహము.

రత్నః— (కోపముతో) ఓరీ మానవాధమా !

ఉ॥ కుందుడుకింతగాఁదగునె ? • దోచదె ఘోరయఘంబటంచుఁగా,
మాంధతఁ గన్నుగానవహహ • యింక నేనియు సత్ప్రవర్తనం
బందు మెలంగు మోఖుల ! పరాంగనఁ జేకొన నూహవిడుమా
అందనిమూని పండ్లకయి • నానవహించినఁ గార్యమున్నదే॥

మదః— కంజాక్షీ ! నీకటాక్షవీక్షణంబుల న్నావయి బరవక కారణంబుగా దురొక్తులాడంజెల్లునే.

ఆ॥ ఓయెలనాగ ! నీహోయలహో, సుకుమారత, సోయగంబు, లే బ్రామపుత్రీకు వెండిమృగ • రాజహసిం చెను కొనఁగాంచగఁ బాయఁగనిచ్చబుట్టనొకొ ? బలుక-మిఁ కాగ్రహమేల? మన్మథాభ్యాయుఁడ గేలిఁజేల్పుచు నహర్నిశమున్దయ బూనుటొప్పదే॥

అన్నులమిన్నా ! ఈదాసునియెడ నీవితకాఠిణ్యము వహింపఁ జెల్లునా. ఇతనేనియు నాసలుకులాలకించి మదనసామ్రాజ్యంబున నాకుఁ దోడునీడయి యుండుము. నావాంచిత మీఁడేర్తువేని నీకోరిన దొనంగెడ. నారాజ్యమంతయు ధారమ్రాసెద. నీపదబాసుఁడనై యండనుండెద.

రత్నః— ఓరీ మదాంధా ! కాఱులరచినఁ గారియమేమి ? ఆవలకుఁ బొమ్ము.

మదః— సుందరీ ! ఎకనకెలములఁ జేయుచుంటివా ?

రత్నః— కామాంధులకన్నియు నట్టులనే దోచును.

మదః— దానికేమిలే. నావాంఛిత మీఁడేర్తువా !

రత్నః— పాపాత్మా ! ప్రాణంబులపైఁ దీపిగలదేని నిశేతనమున కేగుము.

మదః— ఓసీ మాయలాక్షీ ! ఊరుకొన్నకొలంది బలుకుల మిగుల నాడుచున్నదానవు.

రత్నః— నీదగు నీచక్రత్యంబునకుం దగిన ఫలంబునుకొనుము.

మదః— (కోపముతో) ఏమీ నిక్కువమేనా ?

రత్నః— ముమ్మాటికి నిక్కువమే. దురొక్తుల మానికొమ్ము.

మదః— (కోపముతో) నిన్నిప్పుట్టున నంత మొందించిన నేమి చేయఁ గలవు.

రత్నః— పౌరుషహీనుఁడవని యనుకొనియెడ.

మద:— పౌరుషముననే గొనివచ్చితి.

రత్న:— చాలు సీపౌరుషము. వీరుడవేయైనచో మన్నాఁడునితో నాహవమునకుం దలపడి విక్రమంబుల జూపియుండువు.

మద:— (తనలో) ఈమగువనుడివిన వాకులందనృత వినుపంత యులేదు. ఏమని నుత్తరువెచ్చెద. (ప్రకాశముగా) భాను రాంగీ! అనవసరప్రసంగమేల నిన్నిటనుండి కడులనీయను. రమ్ము. కాగిలిమ్ము. (అని దరిజేరబోవును.)

రత్న:— (కోంచెమూవలకేగి కోపముతో)

మత్తకోకిల వృత్తములు.

ఓరిదుర్మతి! యీకువాక్యము • లోప్పవింకఁ దొలంగుమా

మద:— మారుబారికి నోర్వఁజాలను • మానినీ ననుగూడుమా

రత్న:— కారుకూతలుమానుమీ పర • కాంతగోరఁగ బాఠియా

మద:— చారులోచన! నన్నుగూడఁగ • జాగొనరైదవేటికే.

రత్న:— పాపిమానవ! దుర్మదంబునఁబలఁబాడియె? యీక్రియ

మద:— కోపమూనగ నేలబాలి! • కోర్కెఁదీర్చుము వెళమే

రత్న:— రావుసేయగ నేలబామ్మ బి • రానవచ్చిన తోవనే

మద:— పాపిమారుని కూరసాయక • పంక్తికోర్వఁజాలనే॥

రత్న:— అన్నా! పరశ్రీగమనము పాపహేతువుగదా?

మద:— కాదు.

రత్న:— ఎందువలన?

మద:— మచోవాంఛ తీరుటెల్లు?

రత్న:— నిజభార్యలోలుడవై యుండుము.

మద:— తావలచిన మగువలందఱూ నిజభార్యలుగానే పరిగణింపఁ బడుదురు.

రత్న:— నీనతిస్పరుడు గోరినప్పు డట్టులనే పరిగణింతువా.

మద:— (కోపముతో) ఓసీ! నోరుమూయుము.

రత్న:— మదాంధా ! నీనోరుమూయించుటకే యిందొచ్చితిని.

మద:— అటనా ! ఇళగనీగతి యెవ్వరో చూచుకొనుము.

రత్న:— జీవితేశ్వరుడే.

మద:— ఉండినగదా.

రత్న:— లేకేమి.

మద:— అవును. చెరసాలలో. నందియమేమి.

రత్న:— మేలునకే వచ్చినది.

మద:— కుందరదనా ! నీయండనుండ ననుజ్ఞనీయ గోరెద.

రత్న:— ఓరీ మదాంధా ! మాటలజాలించి యావలకు బొమ్ము

మద:— ఇందువదనా ! నీపొందుగోరి వచ్చినందులకిదియా ప్రత్యుత్తరము. నీవలన్నికి-న నేనావలకు బోవుటెట్లగు.

మానినీ వృత్తము.

మానిని ! నీయనుమానము మానుము, మారుశరీరుడనన్గనుమా
సూక్తిరాగ్నికిఁ దాళనుజేర్చుము • సుందరి నీభుజపంజరముఁ

రత్న:— (స్వగతము) ఇద్దురాత్మ్యం డంతకంతకుఁ దుల్లిపడుచున్న
వాడు. (ప్రకాశముగా) ఓరీ పాపాత్మా !

మానవత్వ ననుగోరగఁబాడియె, మానుమునీదగు దుందుకుకుల్
లేనిచోమత్ప్రియఁడజనిగూల్చును, తెచ్చవడిన్మది నారయుమా.

మద:— బాలా ! యీలీల గోపమండనేల. మదనుని పూవుటల్లుల
కులోనై సుగ్రుచున్న నన్నీ విరహాన్నిమండి తొలఁగింపు
భారము నీయది. కాన పరిపరిభంగుల వేడుచున్నవాడను.
శాంతమూని కంఠుని శరసంగంబులకులోనై వంతన్మృనింగి
యున్న నాస్వాంతంబున కిస్తుమంత హాయిసొసంగుము,

రత్న:— ఓరీ పాపాత్మా ! కాదులరవకుము.

మద:— భాసురాంగీ ! మదీప్సిత మీడేర్చుము.

విచిత్రవృత్తము = మనోహరుగాన • స్తనజ్వలనింతి
 పనున్గూడవేని • అనిస్తూవువాని •

రత్న : — ఓరీ దురాత్మా ! నీవు నామనోహరుని గూల్చుటకల్లుగాని
 యతనిచే నీవు నేలగూలుట సత్యము. ముమ్మాటికిసత్యము.

మద : — (చిలునగవ్రతో) అబ్బా ! ఏమి వానిసహసము. బలా
 బలంబులాహవ రంగంబునఁ దెలియకపోవుతే.

రత్న : — ఓరీ ! నీవాకశూరుడవే యైతివేని నాతనితో సమరము
 నకుం గడంగి మొగ్గరమున జయమందియే యుందువు. కాం
 తారమున నేకాంతముగానున్న పరకాంతను దనకరవృత్తిగ్గా
 నివచ్చుట యేటిమగంటిమి. పిఱికిపందవనుట కిదియే తా
 ర్థము.

మద : — (మందహాసము) సుందరీ ! ఎకసకైములఁ జేయుచుంటివి
 కాబోలు. కలికీ ! నీపలుకులు లెకనీతునా.

— • పాట • —

రావెనఖ ! మరుబారి కోర్వగజాల

రత్న : — ఓరిఖల ! పరనారి గోరంగ నేల

మద : — సుందరీ ! తాళజాలపొందుము నన్నీవేళ॥రావె॥

రత్న : — చాలును పలుకలేల జాలమదేలకూళ॥ఓరి॥

మద : — ఓనుదతి ! నిన్నువీడి నేనిలువజాల నొకనియుషమైసా
 మదనుడే యుసునిశితశర పంక్తికోర్వజాల॥రావె॥

రత్న : — ఓతులువా ! ధర్మమెంచ కిట్లనగ నాయమొక్కొవడిదెల్పుమా
 తొలగుమింక పలుపలుకులతో బ్రయోజనంబా॥ఓరి॥

మద : — మోహనాంగీ ! నేనెన్నిభంగులఁ బ్రతిమాలుకొన్నను నా
 మనోరథం బీడేర్పవెందులకు ?

శా॥ కాంతా ! సిగ్గిలనేల నీక్రియను లో • కంభంధునక లేవెయి

వింతల్గావున నీదునాత్మ నికనీ • వెత్తిన్ గన్వీడినా
పొంతినేరి సుఖాబ్ధిదేబ్బుమువడిన్ • బూవిల్లుబాధన్గన్
ఎంతోచింతిలుచుంటి హంసగమనా ! • మెబ్బంగి సైరించెదన్॥

రత్న:— ఓరీ తులువా ! త్రిమయవంశపాశనా !

మ॥ తులువా ! త్రిమయవంశపాశనా ! • దూలెన్గదా రావణుం
డల శ్రీరామునిశాసనాయకము మో • హన్తాఖిలా ! గాననీ
విల నన్యంగనల్ హరింపకుము నీ • మెచుగనే లేచిదో
బ్రేత యాంభోనిధిభంగిమత్స్యముఁడు వక్త్రంబున్దరన్దూబ్బురా॥

ఓరీతి యధర్మపరాయణా ! నన్నున్గోర నీబోంట్లకుఁ దగునఁ
టరా. నన్ను స్వంచింప నెంచినంతమాత్రమున నీకు లోనగుచునని
తలంచితని కాబోలు. మానవతికిఁ బ్రాణముకన్న మానమే వే
యిత్తెట్లధికము. ప్రాణమూడినను నరియే. మానహానికి నియ్యకొం
దునా. వట్టికల్ల. ఇంతియెకాక నేను సాధ్యముకెరి. పతివ్రతలకసా
ధ్యమైన కార్యంబువీరేకు లోకంబుండును గానరావు. బలాకృతి
నన్ను వచింపమాటివేరి నల్లెన్నటికిని జరుగదు. మతియు నన్నులో
బరచుకొనుట నీతరముగాదు. అడల్లుండనిమ్ము. ఓరీ మూఢమతీ !
పతివ్రతలను జెనుననచుకట్టి నీబోంట్లెందరి వసుధర నృడియలేదు.
నీకును నాగతియే సంభవమగును.

నీ॥ పరకాంతమదిగోరి • సురవైరియాశిలో
నర్వన్వమును వీసి • చావలేదె,
పరనారిగోరి ని • ర్జరపతి సూనుండు
నిశితశరంబున • నీల్లలేదె
పరభామఁదలపోసి • కారవేళుండాజి
ననుజశతంబుతో • హతముకాడె
పరరామమది నెంచి • ధరసింహబలుఁడు దా

మల్లయుద్ధంబున • మడియలేదె.

తే॥ గీ॥ వేయివచ్చింపఁ బరియేమి • వేసవేలు
మడసి నారలుగాన దు • ర్మదమువీడి
ధర్మవృత్తిఁ జరింపుము • తథ్యమిప్పు
అన్యకాంశలఁ గోరంగ • సరయబోతు

మదః— బాలా ! వృధాప్రలాపములేల ! కామాతుడులకు హితోప
దేశమువలని లాభమిండుకంతయు లేదు.

మ నో ర ం జ ని.

కలికినా ! కోపముదొలగఁ జేయుము • కాగిలిజేరుముమారుడయో
అలుగులచే నను బరిపరిధంగుల • ప్రాణములకా హరియించెగదే

రత్నః—

తొలగుఁమువైశమె తులువతనంబును • దోయుమిఁకావలకుఁఫలుఁదా
నిలువకుమియ్యెడ నసువులబాసెను • నిక్కమునీమది నమ్మనగుకా॥

మదః— సుదతీ ! నీవట్టిసప్త విడువకుంటివిగదా. నీపొందుఁగోరివచ్చి
నందుల కొకమారు నీదయారసముఁ జిల్కి నన్నానందాబ్ధినో
లలాడింపుము.

రత్నః— (స్వగతము) ఇన్దురాత్మునకుఁ జెడుకాలమానన్న మయినది
కాబోలు. (ప్రకాశముగా) ఓకీ పాపాత్మా ! ఏటికీప్రలాప
ములు. నీప్రాణంబులపై నాశగలదేని రయమున నరుగుము.
లేదేని మత్స్యియునిచే జచ్చెదవు.

మదః— (కోపముతో) ఓనీ మాయలాడి ! ఊరకొన్నకొలంది నో
టికివచ్చిన పగిదిఁ బ్రేలుచున్నదావు. ఇంతదనుక నబలవని
యెంచి యూరకుంటిని. నీకఠినోక్తులనాకింపఁ గోపనల మధి

కమగుచున్నది. ఇండియుఁ బరాంగసల సభిలమించి వేసవేలు
మడసితిరని క్షణించితివి. నీమనోహరుండు నన్నుంగూల్చు
గా. మునుముందుగఁ గారాగారముననుంచిన సీపాణనాయ
కుని నిట్ కురప్పించి నీవుకాంచుచుండఁగనే శిరచ్ఛేదముఁగావిం
చి యనంతరము నిన్ను బడసెదఁగాక. (ఒకవంకదిరిగి) ఎవడు
రా ! అక్కడ.

సేవ:— (ప్రవేశించి) మహాప్రభో ! ఏమిసెలవు.

మద:— ఓరీ సేవకా ! కారాగారమున నుండుబడిన జయచంద్రిని
త్వరితగతి న్దోడ్కొనిరమ్మ. పొమ్ము.

సేవ:— మహాప్రసాదము. (నిష్క్రమించును)

రత్న:— (స్వగతము) అయ్యో ! ఈమూర్ఖుడెంతటి దోహమున
కొడిగట్టుకొనినాడు. నన్ను బందిగమున నుంచుటయేగాక మ
నోహరునిఁగూడా కారాగారప్రాప్తుం జేసినాడే. ఎంతటి
ఘోరకృత్యము. మనోనాయకుఁడీ యధమాధమున కెవ్విధి
చే జిక్కినో తెలియరాదయ్యె అసన్యసామాన్య విక్రమ
ధురంధరుఁడని బిరుదమందిన మత్స్యియుఁడీ పాపాత్మునకులో
నయ్యెనా. మా యోపాయంబునఁ బట్టి యుండనోవు. మగ
టిమిస్తూపి గండ్లారునందుంచుటకల్ల.

మద:— అబలామణి ! ఇంక నెసను వదీప్పిద మీడేర్చెదవా?

రత్న:— ఇంచుక సేపూరుకొనుము. నీవాంఛిత మీడేర్పఁగలదు.

మద:— ఎట్లు ?

రత్న:— చంద్రహాసము కతమున.

మద:— బాలావణి ! పలుకులతో నేమిప్రయోజనము.

సేవ:— (జయచంద్రితోఁ బ్రవేశించును.)

మద:— ఓరీ జయచంద్రి ! నేనెవ్వడనో తెలిసినదా.

జయ:— పిటికిపందవని మనమువ దలఁచితిని. (ప్రతిష్ఠించును.)

మద:— ఓహో ! పిటికిపందవగా, నాచేజిక్కిన నీనిక నటకేగఁ
గలవు. ఈ వాకరవాంబువ శిరమొరపేసెద,

జయ:— మందమతీ ! చేతులకు గాజులు తొడిగించుకొని యుంటిన నుకొంటివా? నీచపుంబని కొడంబడి మూర్ఖిలియున్న నవసరంబున సధర్మమని యెంచకయే పట్టి బంధించి కారాగృహము ననుంచినందులకు రవంతయు స్వాంతమున సిగ్గిలక మఱల బలంబు జూపవచ్చితివా. చాలుచాలు నీమగంటిమి. పౌరుష హీనుడవని నొక్కిపక్కాణించగలను

మద:— ఓరీ జయచంద్రా ! కారాగారవాసము లభించినందులకు సిగ్గుంజెందక నన్ను మిగుల దూలనాడుచున్నావుగా.

జయ:— ఓరీమదనా ! అధర్మపరాయణా ! ఇది ఔత్సాహికతయగునా ?

మద:— ఆనవసరప్రసంగముతోఁ బనియేమి. నమరంబున కియ్య కొనెదవా.

జయ:— యుద్ధసన్నద్ధుడై నై యున్న వాడను.

రత్న:— (స్వగతము) పాణిశ్చేరుడు రణోత్సాహియై యున్నవాడు. సమరరంగమున మదనుడు నిమేషమాత్రమున మడియగలడు. మదనుడెప్పుడు నేలఁగూలునాయనియు, మన్నాధుండెప్పుడు నన్ను జేకొనునాయనియు మానసములెత్తరపడుచున్నది. అయిన నేమిజరుగునో చూచుచుండెద.

మద:— ఓరీ జయచంద్రా ! సుఖంబుగనుండఁ గోరెదవేని నీకాంతపై మోహంబు విడనాడి మరలిపోమ్ము. బంధవిముక్తునిగా నొనరించెద.

జయ:— (కోపాద్దిపిత్తుడై) ఓరీమదనా ! పరాంగన నభిలషించిన నిన్నిప్పట్టున ఖండలుఖండలుకావించి కాకంబులకెగర్మవైచెద.

రత్న:— (స్వగతము) ఈమదనునకు వినాశకాలము దాపరించినది.)

జయ:—

శా॥ ఇంతుల్గారు కుటంగట న్మెలగు చెం • తేనింపుగా నాడఁగా
వంతన్గల్పెడు మార్గణమ్ములు జమా • వంతైన డెండంబునగా

జంతనెందవు నీదుప్పాణములకై • ఛీ ! ఛీ! దురాత్మా! నినుకా
సంతోషంబున గూల్చినైచెదనిదే • సంగ్రామరంగంబునకా!

మద:— (కోపముతో) ఓరీ జయచందా! పలుకుల మిగులనాడక
కడసారి పరమేశ్వరుని వేషికొనుము.

జయ:— తొలుదొల్త నీయసువులన్నదీయ కరవాలమున కాపలు
తియ్యనర్చి యనంతరము జగదీశుని బ్రార్థించెద.

రత్న:— (స్వగతము) మన్ననోహర ధీమతులకు దగును త్తరవొనంగె.

మద:— (కోపముతో) ఓరీ మదోన్మత్తా! వ్యర్థప్రలాపములవలన
కార్యమేమి? జయనామంబులకా నిమేష మాత్రమున
దెలియఁగలవు.

జయ:— ఓరీ మదనా! నీమనసుడగించుటకే యిందరుడెంచితి. బంధ
విముక్తుడ గావాలని యనుకొనకుము.

మద:— (కోపముతో) ఓరీ చందా! ఇదిగో! ప్రాణంబులఁగాచి
కొమ్ము. (అని నరుకబోవును.)

జయ:— (తప్పించుకొని కాలితో నొకతాపుదన్నును.)

మద:— (నేలంబడి మఱులెదచి) ఓరీ! ఇక నెంతదూరమేగువాడవు.
(అని మఱుల జంపనుంకించును.)

తె ర లో

ఉ॥ శత్రువులవంశసంధవుడ • శాశ్వతభీముడ ధాత్రిపూతచా
రితుడ, దండనుడ సర • రేకనుఁ గానవు సచ్చరితుమ
న్మిత్రుని గూలనేయదర • మే కుమతీ! పరకాంతఁగోరియీ
కృత్రిమ మార్గమున్జనుట • గీర్తిలోపముగాదె యెంచగాక॥

మద:— (అబ్బురపాటుతో) ఏమిని? ఎవ్వఁడోగాని యెడలెఱుంగక
కూయుచు నిటుకేవచ్చుచున్నవాఁడు. వచ్చిననేమి. యముని
సభాస్థలం బుంకరింపజేసెదగాక.

జయ:— (అరికింది తనలో) అదిగో! నామిత్రుడు ముకుందుడు
వడివడి యడుగులిడుచు గరవాలంబుగ్గాని వచ్చుచున్నవాడు.
ముకు:— (వడివడిగా బ్ర)వేశించి మదనుని కరంబుబట్టుకొని)

—: పాట :—

శులువా ! తగునెయ్యిదలచెన్ • నానేస్తముగూల్పుచుంటి వహహా
ఈఖండంబున నిన్ను గూల్చెదను • ఎందుబోయెదవు జెపుచూ
సమరరంగమున నీదుశిరంబది • సత్వరంబుదెగు వినుమా ||తు||
నీపాణిల్పాయి నాశవీడుమిక • నీచక్రత్యమది తగునా
పరునిభార్యనీరూపుదలంచుట • భావ్యమానె వడిజెపుమా ||తు||

మద:— (కోపాశ్చర్యంబులతో తనలో) ఈతడెవ్వడై యుండి
నోపు. సన్నబట్టుటకుఁ గతమెద్ది! మఱియు నితనిపలుకుల
వలన జయచంద్రుఁడీతనికి సంగడిఁడనుటకు సందియములేదు.
లేనిచో నావలెనే యితఁడును నీయించువదన పొందుగోరి, వ
చ్చియుండునా? కాదుకాదు. జయచంద్రుని యనుంగు చెలి
కాడె. అయిననేమి యిప్పట్టున మదీయ ఘోరకరవాలంబు
న శిరంబెగుర్చెచెద. (ప్ర)కాశముగా) ఓరోరి మదోన్మత్తా!
సుష్క-వాదంబున కేల గడంగెదవు.

ఉ॥ చూపెదఁగాక మద్బలము • చూపమల్లెరు సంతసింపఁగా
బాపెనీదుపాణిములు • బల్మరుప్పేలుటి కేటికోరి ఛి!
పాపి! యీకనుండునను • బాటగదోలెను వాడవీవ? ! యీ
చాపమువేచియున్నయది • చంపగనికొ రణరంగమందున॥

ముకు:— ఓరీ కలుమాత్మా !

భా॥ ఓరీసీచమతీ ! దురాత్మ ! కుమతీ ! • యోరీకులద్వేషి ! యో
రోరి యీత్రయవంశపాంశసగ్గురు • దోహి! మదాంధా! ఖిలా!

ఓరీకృర! పరాంగనారతి దురు • ద్యోగంబటంచు స్పృహ
ఘోరంబొసఁగుమబ్బునంచరయకే • నూడం దలంపొసితే॥

ఓరీ దుష్ప్రియాభినిరతా! కుమతీ! నీచకృత్యంబునకేల గడం
గితివిరా కలుమాత్మా! కారుణికత్వ మొక్కింతయుగనక తులువతనం
బున నృతిప్రతాపిరోమణియగు నాయనుంగుసఖుని భార్యంగోరనాహ
సిరచితివిగా.

నీ! అధాంగిదరి నవ • హాస్యమాడుటగాదు
చావఁజంపెను శత్రు! • చయముగాని
కాంతలపొంత నే • కాంతమాడుటగాదు
గుండెకాయల నట • కుటయెగాని
బలహీనుఁబడగొట్టి • బాధించుటయుఁగాదు
గర్వంబడంచు మొ • గ్గరముగాని
తల్లిదండ్రులచెంత • దాంభికంబులుగావు
కరవాలమున నేర్పు • గనుటగాని
తే॥ గీ॥ పిన్నవాడను మాటలఁ • బెద్దనగుదు
నావహంబున, గాననో • యధమ! యింక
మాటలేటికి, రారమ్మ • మదమడంతు
వేయివచియింపనేటికి వేగరమ్మ॥

ఓరీ యవివేకీ! ఈమ కుందుని కఠంబునఁ బ్రాణమున్నంతద
నుక తలఁచిన కార్యమిడేరుచని యనుకొనకుము. వెండియు నగువు
లపై నాశగలదేని మలినాత్మినమలినాత్మగాఁ జేసికొనుము. లేని
చో ఘోర కారముగలిగి విషజ్వాలలంగ్రక్క. మదీయ కరవాలం
బున శిరఃబంతరించెద. (అని పరమండి కత్తిదీయును.)

పద— ఓరీ ముకుందా! నీనుడుల కమితానంద పరవశుండ నైతి.

చూలుంజాలు, పగిల్చుములకేమి. జీవముమైనుండ నీచాంఛి
తమిడేరనిత్తునా యనుటకు నోరెట్లాడెనురా.

చ॥ పరిపరిగూయనేల శశు • వా ! పసిబాలుడవంచునెంచియీ
నరికిని నూలుకుంటిని వి • చారమొకింతయు లేదునీకయక
గరుణనుజూపరాదు కల • కాలము నీప్రియమిత్రులీడ్విన
త్వమున ధారణీస్థలిఁ గ • పాలము వ్రక్కలుసేతు డింభకా॥

ముకు:—

మణిగణ నికరము.

గరువము నణచెద • గనుగొనుమీపుడే
పరతిరుగుల, ఖల, బడయఁగఁగనా
ప్రప్రవిధనాల • బలితి వియి
మఱుక నిలిచిన • మడసెగవనిలో॥

మద:— (కోపాద్దీప్తితుండై) ఓరీ దుర్మదాంధా !

—పాట.—

ఓఁఖలుడ ! నిమఃపము నిటనిలువును యదో • యరయగయము
గనబరచెద తాళురా॥

ముకు:— ఓరీకుమితి ! మనమానగలఁ గరువమునని • శిరముధరణి
నెగురగొడుదు గాచుకో॥

మద:— తగనివల్కు లిచటబలఁ • దలపనేమిగల్గురా.

ముకు:— తలకుమించు పలుకులాడ • దగునెసీకుదుర్మతీ.

మద:— ఓరీముకుందా ! ఇక నటకేగెదవు. కాచికొమ్మ. (అని
నడకబోవును.)

ముకు:— (తప్పించుకొని ముప్పిఘాతంబున నేలస్పృహగొట్టి, చటాట న వానిగుండెపై గూర్చుండి) ఓరీ సజ్జనమాతా! ప్రతిజ్ఞ భంగపరిపాకా! యవివేకీ! ఇక నెంతదూరమేగెదవురా? కృరా! వృధాలాపములతోఁ బ్రయోజనమేమి? కళ్యాణ పురాధీశ్వ గాత్మజుని పరాక్రమిప్పటికైకఁ గనిపెట్టితివా. పతివ్రతాశిరోమణియగు రత్న పుత్రికఁజెఱవట్టిన ఫలంబియ్య దియేయని గ్రహింపుము. నేరొక్క ముప్పిఘాతంబునఁ బ్రాణముఁగొనెన. (అని గుడ్డబోవును.)

మద:— హా! హత్తోస్కీ! హత్తోస్కీ!!

ముకు:— ఓరీ మదరా! నిచ్చుంగమంగొన నాకు జాలియగుచున్నది. కావున బలియింపకఁ కొన్నిదిరంబులు దనుక బందిగమున నుంచెద.

జయ:— (సంతోషముతో) మిత్రీయా! మనమిప్పట్లున, జందనాపురమేగవలయు. మదనుని మనతో గొనిపోవురము.

[అని నిష్క్రమింతురు.]

(అవనిక న్)లును)

రత్న పుత్రికా జయ చంద్రిక

పంచమాంకము — పృథమరంగము

[చంద్ర శేఖరుని మందరము.]

చంద్ర శేఖరుడు, చంద్రవదన పరివేశింతురు.]

చంద్ర:— (విచారముతో) మోహనాగ్రీ ! తనూభవం డింతదనుక
రాకయుండుటకు గతంబెద్దియైయుండును.

చంద్రవ:— పాశేష్వరా ! నాకును నందియమగుచున్నది.

చంద్ర:— పాశేష్వరీ ! నాయంతరంగ మంతకంతకు దుఃఖాకాంత
మై తల్లడిలుచున్నది.

ఉ॥ చాలదినంబులాయెడని • సర్వగుణోత్తముడొ తనూభవు
డేలొకొ రాకయుండె? గత • మెయ్యదొ? ఘోరవనాంతరంబు
నన్జాలగడస్సినాడొ ! మృగ • సంతతిచే గట్టికీడుగల్గెనో
బాలునిజాడనేరనికె • బ్రాణముతో నెటులునుఁజేయనీ!

సీ॥ అలరువిట్టుని నైవ • హసించున నవ్వాని

గన్నకుమారుని • గాంచుటెపుడొ

కమనీయగుణధాము • గంజాతలోచను

గన్నకుమారుని • గాంచుటెపుడొ

సరసవాక్యామృత • సారంబు జల్లాడు

గన్నకుమారుని • గాంచుటెపుడొ

ముదమొదగురైడు • మోహనాకారుని

గన్నకుమారుని • గాంచుటెపుడొ

తే॥ గీ॥ ఏడకేగనా ? జాడనా • కింతయైన
గానఁ బడకున్నదక్కటా •

చంద్రీవః కాలవశము
ఇట్లుండఁగ మదిగుంద • నేమిఘము
బ్రహ్మనాల్నిదదరమాన • పార్థివేంద్రీ॥

చంద్రీ:— మనోహరీ !

ఉ॥ చిన్ని కుమారుఁ డబ్బకుల • శేఖరుఁడాహవభీకరుండు వి
ద్యోస్వతిఁగన్నవాఁడు సుగుఁణోద్వలిపూరుపసింహఁడున్గడుకా
సన్నతీలఁడారయఁగ • సత్యమేనిత్యము నెన్నువాఁడనా
కన్నకుమరునేవగిది • గాంధీదువాఁడనొ ప్పాణినాయకీ॥

లబ్ధాక్షీ ! తే॥ గీ॥ పెద్దకాలంబు సఁతున్నికె • పెక్కిదుమల
వడఁకి యెట్టకేలకుముసి • వరుసకృపను
బడసినారము తనయుసి • భాగ్యమేమొ
యింటలేకుండ నెచ్చట • కేగినాహా॥

చంద్రీవః— భూపాలచంద్రా ! మీవలకులాలకింప నామానసమెక్కు
తంబుననోగాని కఱిగిసిరగుచున్నది. (విచారమభినయించును.)

చంద్రీ:— కురంగలోచనా ! యసంగుని కేళిసేయు ననుంగుతనయం
గనుంగొనఁ జాలకుందుమా. మనఃకేశము విడనాడుము.

తే॥ గీ॥ ఓమనోహరీ ! వాపోయ • నేమిగల్గు
గొద్దిదిసములుసైచిన • ముగ్ధసుతుని
గన్నులారఁగఁగంతుము • గానికాల
వశము నకునేమిచేయఁగా • పలయుఁజెప్పుడి॥

చంద్రీవః— నాథా ! మీనుడులయందనృత మిసుపంతయులేదు.

నామనః క్షేత్ర మింతటితో నంత మొందునదియైగాదు. ఆత్మ
జని హఃసంఘమునంతవఱకు నిట్టలనేకాలము బుచ్చనగు
నని యనుకోనియెడ.

చంద్రీ:— డేవీ ! అవునయినను గవ్యకాలంబునకోర్చి నిలుచువారలే
ధన్యనికోవిడులు వాక్కుచ్చితిరిగదా. మఱియు నాదక్షి
ణపాశ్చ్యమంతయు పెల్లదురజొచ్చె. ఇదియనొక శుభసూ
చనయేగదా.

భటు:— (ప్రవేశించి) మహాభో! యవరాజుగారువచ్చుచున్నారు.

చంద్రీ:— నాథా ! శుభవార్తనివచ్చిన యీప్రతిహరికి మ
క్తికహారమొసంగెద. (భటునింగాంచి) ఓరీ సేవకా ! ఇదిగో
యీహారమంగొనుము. (అని యొసంగును.)

భటు:— (చేకొని యొకప్రక్క నిలువంబడును.)

{ జయచంద్రియ, రత్నపుత్రిక, ముకుందుడు ప్రవేశించి
రాజదంపతులకు వందనములాచరించి దీననల్క గైకొని
యంతనము నియమితానంబు లలంకరింతురు. }

చంద్రీ:— తనయా !

కం॥ ఇంతతడ వీవులేమిని

చింతాకాంతుండ నెత్తి • జిన్నికుమారా !

సంతసమందితి నిన్నని

సంతనె, నికరజెంపిజేరు • మానందమునకా !

జయ:— జనకా !

కం॥ జనకా ! యీపెవిజయసే

నునియాత్మజ ! పెంజినామ • నోహరిగానకా

గనుమతిముదమున నిచ్చలు

జననిమది సంతసించ • హృదయంధలిలోకా !

చంద్రివ:— కుమారా ! ఇన్నిదివంబు లెచ్చోటనుంటివి ?

జయ:— జనయతీ ! నాచాత్రీయనంతరము విరిపించెన.

చంద్రి:— జయచందా ! నీవెట్లనున్న రాకుమారుఁ డెవ్వఁడు ?

జయ:— జనకా ! ఈక్షేమ కళ్యాణపుర నృపాలాత్ముడు వెండియు
నాయనుంగుఁ జెలికాడు. నాయసుప్రలు గాపాడిన మహా
నీయుడు.

ముకు:— మిత్రీయా జయచందా ! నన్నేటికిఁ బరిపరివిధంబులఁ గొ
నియాడువాడవు. నేనొనరించిన యుపకృతి దినుమంతయు
లేదు. దైవానుగ్రహంబున గవ్వంబులనాసి బయటబడితిమి.

జయ:— అంతయు దైవాధీనమనియే నెఱుంగకపోలేదు. ఆపత్త
మయంబునఁ గాపాడిన మహానీయుఁడు దైవసమూహుడుగా
నెన్నఁబడుఁగదా.

ముకు:— మిత్రీయా ! చాలుంజాలు. నన్నంతగానుతింపనవసరము.

చంద్రి:— (ముకుందునవలొకించి) కుమారా ముకుందా ! నీవొన
రించిన యుపకృతి కేనేమిప్రత్యుపకారం బొనరింపఁ గల
వాడను.

ముకు:— తృప్తాలచందా ! తామిట్లనుట యుచితముగాదని తెలు
పుటకెంతయు నోరాడకున్నది.

జయ:— నాన్నగారూ ! చెప్పమఱచితిని. నేనీముకుందునితో ను
ద్యావన విహారాభిలాషి నై వెడలితిని.

చంద్రి:— తరువాత ?

జయ:— తరువాతనో జనకా ! విధివశంబున మేమిరువురము విడి
పోతిమి. ఇంతలో విజయసేనుని మందిరమున స్వయంవరమ
హోత్సవము జరుగబోవునని వినివచ్చుటచే నేనట కేగితిని.

చంద్రివ:— నాయనా కుమారా ! అనంతరమేమిజరిగె ?

జయ:— జనయతీ ! స్వయంవర మందిరమున నీనుండరి నన్ను స్వ
రించినకతంబున నేగొన్నిదివంబులు కాంచనపురంబున నుం
డనయ్యె.

చంద్రీ:— తరువాత ! తరువాత !

జయ:— తరువాత నోభూవరా ! విజయనేనుడు చందనాపురంబు
పైఁ దండెత్తనన్నవాడని వినుటచే బిరాన నచ్చోటు
వాసితిని.

చంద్రీ:— ఎవరిముఖంబున ?

జయ:— మీకోడలగు రత్నపుత్రీకవలన నాయుదంతంబులయు నే
టింగి నాసాధ్విమణియు నేనుచు నడితేయు బయనమయి వ
చ్చినారము.

చంద్రీ:— (రత్నపుత్రీకనవలోకించి) అమ్మా ! నీపాతివ్రత్యమున
కెంతయుఁ గుతూహలమందితి. (జయచందు) నవలోకించి)
నాయనా కుమారా ! తదువరి ?

జయ:— కాంచనపురంబువీడి చందనాపురాభి ముఖంబు వచ్చు
చుండ మార్గమధ్యంబున నెన్నియో బన్నమలకులలోనయి
బగధీశ్వరుని కరుణాకటాక్ష వీక్షణంబుల నీపురంబుం జేరు
కొంటిమి.

చంద్రీ:— జయచంద్రీ ! మార్గమధ్యంబునఁబడిన నిడుమల విన
మాననము త తరవకుచున్నది.

జయ:— నాన్నగారూ ! నాకుమారువ నోరాడకున్నది. నామిత్రుఁ
డగు ముకుందునినడిగి దెలిసికొనఁ బ్రార్థితులు.

చంద్రీ:— ముకుందా ! మార్గమధ్యంబున సందినబన్నంబు లెవ్వ
యో వినగుతూహల మానసుండైనె యున్నవాడ.

ముకు:— ఖ్రోణీతలేంద్రీ ! నాకాచినుండియుఁ దెలియదుగాని, నె
టింగినంతమట్టుకు వినిపించెన. విధివశంబున నేనును జయ
చంద్రీఁడును వేరుచూర్గము లవలంబించితిమని వినియేయు
న్నవారు. జలమంగొని మఱు మిత్రుడున్నతావునకు జను
దెంచి నెచ్చలి నచ్చటగనఁజాలక చింతాకాంతుండైనె వనం
బులన్నియుం విరిగితిరిగి వేసారి, తుదకొక నిర్జ్వరగణ్యంబునం
బడి గ్రీమ్మరుచుండు నవసరమున నొక కేవలమండీ మనుష్య

సంచారము వివరా రయభున నాదేశకుంజని యత్నావస్థాం
చి నేరిననక వేరొక బాటస్పటితి. కళ్యాణపురధీశ్వరుని
తనయుండగు మదనాబిధానుడు రత్నపుత్రికజ్జ్ఞబట్టినట్లును
జయచంద్రుని క్రమముగా జంపనున్నట్లునువిని కళ్యాణపు
రంబుగల కారాగారముఁజేరితి.

చంద్రా:— అకటా ! ఆ యధర్మపరాయణుడైట్టి దుష్కృత్యచేయ
బూనెను!

ముఖ:— తదసంతరమో భూపాలచంద్రమా ! నిరాయుధుడై బం
ధింజబడియన్న జయచంద్రునిఁ జంపనంకించునంతలో జ
టాలున నేనట్లేగి వాసికరంబుగల కిరవాలంబూడబెఱసి
కొనమాకిరువురకు నమరవయ్యె. అందునే జయమంది మద
నునిఁ గారాగృహ ప్రిపుంజేసితిని.

చంద్రా:— (ఆశ్చర్యముతో ముకుండునిఁ గొగలించుకొని) మహా
త్మా ! నిన్నుంగొనియూడ నాతరముగాదు.

తే॥ గీ॥ నయగుణంబుల విడనాడి • నాతనయుని
సక్రమమునను జంజనూ • హనుమనంబుఁ
గన్న సవివేచిదనుని • గర్వమడచి
ప్రణదానము నిడినాపు • భవ్యచరిత ! ॥

(తె ర లో)

ఓరోరి మదోన్మత్త ! తస్థరవృత్తి స్మదీయోద్యానముజ్జేరి
యందుండు దుర్ముఖుని స్తునుమాడి యామృతఫలంబజహించి
సంతమాశ్రిమిని నొకధీరుండవని మురివముగ్ధనకుము. నాపే
రు వినిసంతమాత్రమున ధరామండలినుండు యనన్యసామా
న్య విక్రమదురంధరులందఱును గడగడవడకుదురు. నివననం
తవాడవు భుజపరాక్రమ మంతుడవేని సంగ్రామరంగం
బునకుం గడంగుము. లేదేని నబలవలె నొకమూల గాఢాలఁ
దొడిగించుకొని పడియుండవము.

చంద్ర:— అనుంగుతనయా! వింటివిగదా విజయ సేనునిదురాలాపములు.

జయ:— జనకా! వింటిని. ఇంతమాత్రమున జడియవా రెవ్వరు.

చంద్ర:— కురూరా! నాకొకకోరికగలదు. నెరవేర్తువేనినుడివెడ.

జయ:— యుష్మదాజ్ఞానువర్తినై యున్నవాడను.

చంద్ర:— జయచంద్రా! ఔద్దళాలంబు రాజ్యభారంబు వహించితిని. దైవానుగ్రహంబున నిన్నుఁగంటిని. ధరాభారమువహించఁ దగినవాడవైతివి. కావున నీవిక జాలమొనర్పక రాజ్యాభిషిక్తుఁడవుగమ్ము. విజయసేనుడిదే యుద్ధసన్నద్ధుడై యున్నవాడు. నేనావహరంగంబున కేగకతప్పదు. సమరరంగంబున జయాపజయంబులు దైవాధీనంబులు. నామగ్ధుడైతింపుము. (సతినవలోకించి) దేవీ! నీవంతఃపురంబున కేగుము. త్రిజగన్మోహనుని గృహవలన మొగ్గరమున జయమంది తినేని మఱుమనమిరువురము గలిసికొందము. లేనియెడ నిదియే కడసారి చూపనుకొనుము. పామ్మ. (ముకుందునింగని) నృపకుచూరా! జయచంద్రుని విడనాడక నిరంతరంబును మీరిర్పపురు గలసిమెలసి యుండగోరెడ. (అని లేవబోవును.)

జయ:— (జనకుని చేయిబట్టుకొని) నాన్నగారూ! అఖండ విక్రముండగు జయచంద్రుడు, మీతనయుండండనుండ మీకేల యీదండిచింత. అనీకమున శాత్రువునునుమాడి వచ్చువాడను. నన్ననుజవేడువాడ.

ముకు:— రాజేంద్రచంద్రమా! విజయసేనుని గడతేర్చుటకు మీరిరువురును నవసరములేదు. సిమేషమాత్రంబున గూల్చివచ్చెద. అనుజ్ఞనీయగోరెడ.

చంద్ర:— ముకుందా! కనుసంతసించితి.

జయ:— జనకా! రణరంగంబున కేగుదమురండు.

[నిష్క్రమింతురు.] (అవనికవాయిలును.)

ద్వితీయ రంగము.

ప్రదేశము — యాదభూమి.

[ప్రవేశము — విజయసేనుడు, చంద్రకేళిరుణుడు
జయచంద్రియ, ముకుందుడు.]

విజ: — ఓరీ చంద్రకేళిరా !

ఉ॥ న్యాయమటంచు వెంచితివె ? • యామృతలంబది యేలగొంటివిం
కీమనకూనము న్ననగ • వెంచితివేటికి ? దుర్మదాంధ ! నీ
వేమెడకేగిదాగెద వి • దేల త్వనీయపరాక్రమంబులకా
నాయెనుటన్నుతిండుకొన • నమ్ముచులేనిను దొడ్డవారిలన్ ॥

చంద్ర: — ఓరీ విజయసేనా ! డాంబికములెందులకు. పరాక్రవిక్ర
మంబు లాహవరంగంబునఁ గనబరచి కీర్తింగనుము. ఇట్టియ
నవనరప్రసంగములతోఁ బ్రయోజనమేమి ? యాదనన్నధుఁ
డ నె వేచియున్నాడను.

విజ: — (మందహాసముతో) ఓహో ! నీవొక రణధీరుడవా ? పా
ఱబడితివి. రణధీరుడవనిన బాగుండునేమో.

చంద్ర: — ధీరుడవో భీరుడవో నిమేష మాత్రంబునఁ దెలియ
గలదు.

విజ: — ఓరీ చంద్రకేళిరా ! తనకరవృత్తికిఁ సిగ్గిలక, యిట్టి చిల
కపలుకులాడుటకు నోర్చుడెవో తెలియదయ్యె.

చంద్ర: — ఆమృతలంబుగ్గనుట చోరకృత్యంబెల్లయ్యె ?

విజ: — చోరకృత్యముకాదా.

చంద్ర: — కాదు.

విజ: — నిశ్చయమేనా ?

చంద్రీ:— ఆ ! ముమ్మాటికి నిశ్చయమే.

విజ:— ఎందువలన ?

చంద్రీ:— చోరకృత్యము కానందువలన.

విజ:— నిర్ధారణ జేయగలవా.

చంద్రీ:— ఆనంగతివేఱు.

విజ:— మదీయ ద్యానముంగల యామృతఫలంబున్గొనుటకై నా యనువతి స్వపసితినా !

చంద్రీ:— నీవెవ్వడవు. దైవానుగ్రహమే వడసితినీ.

విజ:— (కోపముతో) ఓరీ చంద్రీకేళరా ! చింతచచ్చినను వుల్లచా వలేదను లోకోక్తి నీపట్ల సార్థకమగుచున్నది. అనన్యసా మాన్య విక్రముడనగు నన్ను సామాన్యనిగా భావించు కొనుచుంటివి కాబోలు. నేనెంతశాంతమునినను గర్వాతిరే కంబున మన్నువింపుగానక మిగుల దూలనాడుచున్నాడవు. నీమురిప మడంగించుటకుఁ దగినవాడను గానని నీవు దురభి ప్రాయము పడుచుంటివిగాబోలు. నీగర్వవిశేష నడంచుటకే వచ్చితి

చంద్రీ:— ఓరీ విజయసేనా ! మూలమున్న మఃసలమ్మను గొట్టుట యనుకొంటివికాబోలు. చాలుజూయి. గర్వలాపముల గట్టి పెట్టుము. నికలాపు జారుషవంతుడవేయును పక్షమున గయ్యమున కియ్యకొని శూరత్వముం జూపుము. లేదేని చను దెంచినమార్గ మనుగవింపుము. (కత్తిజశించును.)

విజ:— ఓరీ అథమాత్మా ! నోటికివచ్చినటుల కాఱురవకుము. వీర పురుషుడవేయును పక్షమున లేచినవాడవురమ్ము. వృధా ప్రగల్భములతోఁ బ్రయోజనమేమి. నాబలవిక్రమాదులీ నె ఱుగమి యిట్లనందర్భ ప్రలాపంబులకుం గడంగితివి.

చంద్రీ:— ఓరీ అథమాథమా ! విజయసేనా !

పంచ|| బలంబుజూపువ్వియనినిస్స • వాదమేలడింభకా !

ఇలన్బడన్గదక శిరంబు • నిప్పుహల్లుగాచుకో.

విజ:— (హందహాసముతో) ఓరోరి చంద్ర! శేఖరా !

బలే ! యనీకమున్దురాత్మ ! • పాపాపాక నిల్పినకా !

బలంబు మెచ్చుకొందుఁగాని • పల్కులేటికీకీయకా !

చంద్ర:— ఓరి విజయసేనా ! నీవేకాదు. నినుఁబోలు భీరులెందఱు
యిననేమి. బలహీనులఁ బడఁగొట్టి సంతమాత్రమున నొక
శూరశిఖామనని యనుకొనుటనుచితము.

విజ:— (కోపముతో) ఓహో ! నీవలెనే పిటికిపంద సనుకొంటివి
కాబోలు. లేనిచో దన్కరవృత్తి యనుకొంటివా.

చంద్ర:— అట్లునుటలేదు. మగంటిమిజాపి, సందసంబునన్గల
దుర్ముఖుని రణంబున మడియించి ఫలంబుంగొంటిని.

విజ:— ఓహో ! దుర్ముఖుని న్బడఁగొట్టి సంతమాత్రమున నొక
శూరుఁడవగుదువా.

చంద్ర:— నిన్నంత మొంగించిన యనంతరమా బిరుదము వహించెద.
యుద్ధసన్నద్ధుఁడనై యున్నవాడను. రమ్మ. బలాబలంబు
లరసికొందము.

విజ:— (కోపముతో కత్తిడిప్పడు) ఓరి మహోన్మత్తా ! ఇదిగో !
చనుదెంచితి. సంగ్రామమునకుం గడంగుము. (అని సరకఁ
బోవును.)

చంద్ర:— (తప్పించుకొని) ఓరి విజయసేనా ! నీవేటేమయినది. తొ
లదొలనే నుడివెతినిగదా.

విజ:— (కోపముతో) అంతమాత్రమునకే మురిపమందుచుంటివిగా
ఇదిగో ! ఈవేటున్నాచికొమ్ము. (అని సరుకబోవును.)

జయ:—

శా॥ మామా ! చాలునజాలు డాంచి • కములన్మాచెంగటనైల్పు, నీ
వేమో శూరుఁడవంచు నెంచితివి • రమ్మా ఘోరసంగ్రామము

ల్లగనేతు; నాచనకుని • న్నోరగ న్నధింపన్వడి
 ఘనంబున చేరితిని ! • యిప్పట్లనిజైరుమా!

ఉ॥ బాలుడవీవు, యీక్రియను బల్క గ • బాడియె, చాలుబాలునీ
 బేలతనంపుచేప్వలను, బేర్కొనఁ • బాడియె, నవ్విపోదురిం
 కేల వృధాప్రలాపములి • కేగుము వచ్చినబాటబట్టినా
 మోల నివేషమాత్రము పి • మోదము మీరగనిల్లువేనిభూ
 పాలురుమెచ్చనాజిని గ • పాలము బద్దలుగాగజేసెదగ॥

జయ:— (కోపముతో) మామా ! ఇంతిదనుక నెట్టెటో కాలము
 గడిపితి నిఁకఁ దాళజాల.

శా॥ పాత శంబును జేరిదాగెదవా • బ్రహ్మాండంబున న్నొచ్చెదో
 భూతవేతపిశాచ రాక్షసుల • దాపుజేరిగా బోయెదో
 దాతన్దానమటంచు వేడుకొన విం • తన్దాగినన్దానివో
 శ్వాతిన్దొన్న మహాశ్రువున్దొనిపి • సంగ్రామంబు నన్దూర్చెదగ॥

(అని అశ్రుసంధానము జేయును.)

విజ:— ఓరీ జయచందా ! ఈయశ్రుంబునన్దూలక దప్పించుకొంటి
 వేని, నిగ్గున్దొనియాడెదగాని డాంబికంబులతో నవనరమేమి?
 (బాణము విడుచును.)

జయ:— (బాణము నడుమనె ఖండించి) ఓరీవిజయనేనా ! నీయశ్రు
 మేమైనది. (అని బాణము వీడుచును.)

విజ:— (కోపముతో)—కవిరాజవిరాజితము.—

పరిపరిధంగులఁ గూసెదకేటికి • బాలుడవంచుదలఁచితిని

నరికిని, మీదనినున్నసజాలను • శాతశరంబుల
ధరణినిగూల్చెద, దర్పమడంచెద! ధాంబిక ముల్
శరణముగోరుము, చంపకవీడెద నం • గరరంగమునఁ

శా॥

ముతు:—

—కవిరాజు విరాజితము—

కదలకనిల్చెద వేనినిమేషము • కాలుపురువున కంపెకరా
మదమడగించెద, దుష్టనిశాచర • మృందగజేసెద నీక్షణమే
కదనమునక ననుగెల్వగజాలపు • కారియమేమిరసీచునుమా
వదెనదెదెల్పితి గావుననీదగు • ప్రిణముగాచుకొవీడెదనే॥

విజ:— (మండిపడుచు) ఓరీ దుర్మదాంధ! ఈ శుశ్రూబున నీప్రి
ణంబులన్గొనెద. (అని నాగాశ్రుమును విడుచును.)

ముతు:— (దానిని నడుమనె గరుడాశ్రు ప్రయోగంబుననిల్పి) ఓరీ
దుష్టహృద రూ! నీనాగాశ్రుమేమైనది.

విజ:— (తనలో) వీడు వయస్సున పిన్నవాడయ్యె, మొగ్గరమున
గట్టిదిట్టరివలె నగుపడుచున్నవాడు. (ప్రకాశముగా) ఓరీ
యీబ్రహ్మాశ్రుబెల్లువచ్చుచున్నదోజూడుము. (విడుచును)

ముతు:— (తనలో) అద్దిరే! ఈవిజయసేనుని సాయాన్యునివలె
నెంచితినిగాని యితటివాడని తలప నెతి. ఈబ్రహ్మాశ్రుప్ర
యోగంబున కేసేమిచేయనగును. (ఇంచుక నాలోచించి)
సరే. (ప్రకాశముగా) ఓరీ విజయసేనా! నీకు కాలమానన్న
మయ్యె. ఇక నెచ్చోట దాగెదవు. (అని నారాయణాశ్రు
మభిమంత్రించి విడువ రెండును కొంతవడిపోరాడి వమ్మై
పోవును.)

విజ:— (అబ్బురపాటుతో తనలో) వీరు మడయావారుగారు. వీడిని రణ
రంగంబున జయించుటకల్ల. ఇక సంతిజేసికొనుటయే యు
త్తమము. (ప్రకాశముగా) ఓయీ జయచంద్రా! మీవిక

లకే నంతయు నంతసించితి. సమరనూపుచేయుము.
స్వమునకు బట్టాభిషిక్తుజేసెద.
త్రము.

వగారూ ! నాదోనంబుల మన్నింపనగు.

బావగారూ ! విధివశంబునకు మనమేమి చేయఁగలము.

విజ:— ఓయీ జయచంద్రా ! రమ్ము. (దరిజేరును)

చంద్ర:— బావగారూ ! పోవుదమా !

(అందరూ నిష్క్రమింతురు.)

— పట్టాభిషేక మహోత్సవము . —

[పృ—చంద, విజ, జయ, ముకు, మొదలగువారు]

విజ:— ఓయీ జయచంద్రా ! ఈసంహాసన మలంక రింపుము.
(చూపును.)

జయ:— చిత్తము. (కూర్చొనును.)

విజ:— (జయచంద్రుని శిరంబున మకుటముంచును)

(దుండుభులుమోగెను. భూసురుఁగొరవడింతురు.)

మంగళము.

సర్వమునంపూర్ణము.

14544